

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

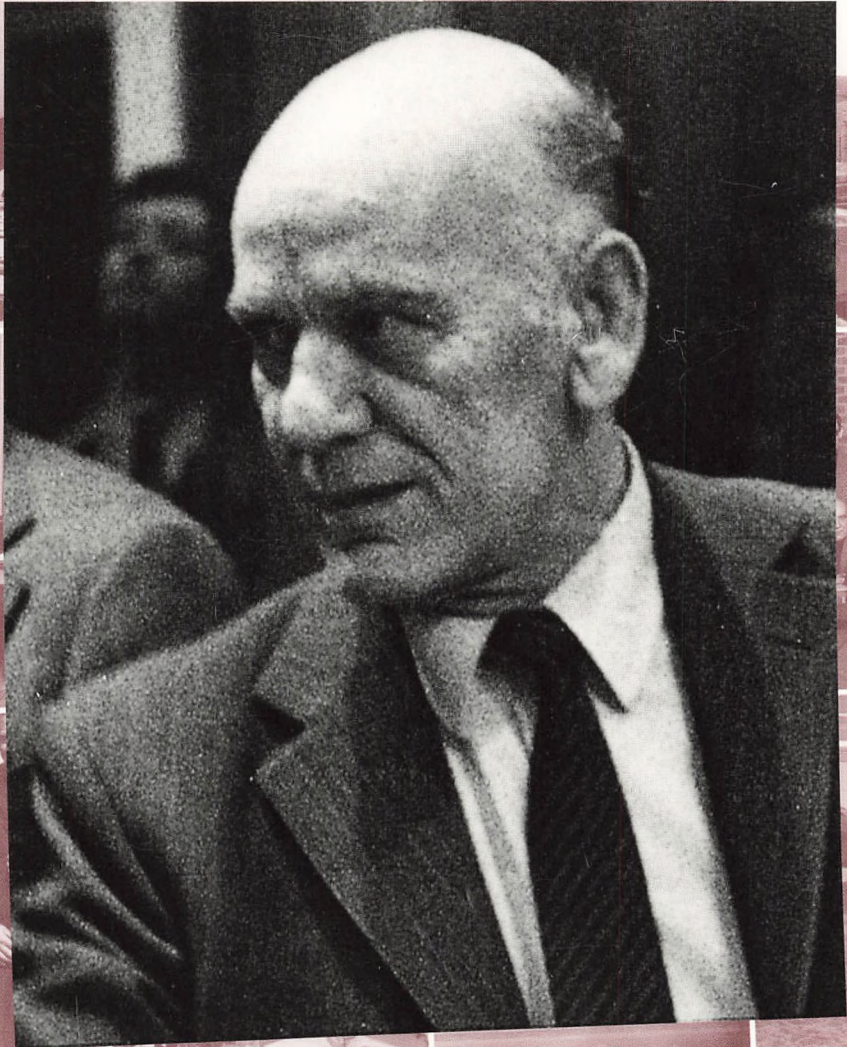
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Svend Christensen

Erindringer

arbejdsmand – eksportchauffør
klararbejder – AAB-formand
byrådsmedlem – amtsrådsmedlem
1. semester

Svend Christensen

Erindringer

Svend Christensen: Erindringer
Udgivet af Kolding Stadsarkiv
Redaktion: Tove Jørgensen og Birgitte Dedenroth-Schou
Sats: Kolding Data Sats a/s
Tryk: Jørn Thomsen Offset A/S, Kolding
ISBN 87-8896614-3

Forsidefoto: Nordisk Pressefoto

Svend Christensen

Erindringer

Kolding Stadsarkiv
1995

Indhold

Forord

ved borgmester

Per Bødker Andersen 7

Indledning

ved stadsarkivar

Birgitte Dedenroth-Schou 9

Mine forældre og min barndom

Min far 11

Min mor 14

Vi brødre 16

Mit barndomshjem 17

Skolegang 20

Sommerferie 23

Konfirmation 25

Arbejdsliv

Sydjydsk Korn- og Foderstofkompagni 26

På benzinstation 28

Arbejdsløs 29

Arbejde i København 30

Th. Petersens Åleeksport 31

Eksporthauffør hos Terling 32

Chauffør hos Kanne 35

Arbejde på Kolding Havn 36

Hos Th. Petersen igen - og besættelse 38

Kolding Bys Elektricitetsværker 39

Undervisning og bestyrelsesarbejde

På aftenskole	43
Arbejdsteknisk Skole	43
Kedelpasser på elværket	44
Arbejdernes Andels Boligforening (AAB)	46
Borgmester Knud Hansen	47
Brændkjærgaard	52
Kredsformand i AAB	59

Medlem af Kolding Byråd 1950-1970

Borgmester Beirholm	63
Boligudvalget	66
Socialudvalget	69
Skoleudvalget	73
Havneudvalget	78
I Økonomiudvalget 1962	84
Sygehusudvalget	87
Kommunesammenlægningen	89
20 år i Kolding Byråd	91

Vejle Amtsråd 1970-1982

Et nyt amtsråd	95
Undervisnings- og Kulturudvalget	99
Kulturområdet	105
Økonomiudvalget	105
Erling Tiedemann	107
Byggeprojekt Damhaven 12	108
En parentes	111
Fredningsplanudvalget	113
Regional planlægning	114
Et generationsskifte forberedes	115

Forskelligt organisationsarbejde

Kommunedata	119
Amtsrådsforeningen	121
Det centrale Uddannelsesråd	121
Udvalg vedrørende ungdomsarbejdsløshed	123

Forord

Da jeg – som »halvgammel« DSU'er og i hvert fald yngre socialdemokrat – mødte Svend Christensen i partimæssig sammenhæng, lærte jeg samtidig et varmt menneske med et stort og politisk engagement at kende.

Som arbejdsmand i 1930'erne og byrådspolitiker i en lang årrække fik Svend de sociale problemer helt ind på kroppen. Og han arbejdede politisk målrettet mod at give de dårligst stillede stadig bedre kår – ikke blot økonomisk, men også boligmæssigt, uddannelsesmæssigt og kulturelt.

Jeg mødte i ham en politisk inspirator og læremester, som gav sig tid til at diskutere med »de unge« og som gav os plads til selvstændig politisk udvikling.

Svend beklædte mange vigtige poster gennem sit politiske virke. Kendetegnende er det, at der til hver opgave var knyttet stor respekt for Svends flid og indfølelse.

Ved kommunesammenlægningen i 1970 var det derfor også naturligt, at Koldings socialdemokrater opfordrede Svend til at være vor spidskandidat ved valget til det nye amtsråd. Respekten for Svend og hans arbejde viste sig ved at hele Vejle Amts socialdemokrater opstillede ham som spidskandidat på listen.

Svend var viceborgmester i Kolding Byråd, og det blev han også i det nye Vejle Amtsråd. I mine fire år som medlem af amtsrådet oplevede jeg den samme kompetente »gamle« Svend som gruppeformand og amtsrådskollega. Det er få forundt at have mulighed for at præge udviklingen på samme måde, som Svend har fået.

Man opnår ikke stor vælgeropbakning uden arbejdsvilje og fleksibilitet – funderet i holdninger og engagement. Det er dine karakteristiske kvaliteter, Svend. Tak, fordi du har skrevet et stykke Koldinghistorie, sådan som du oplevede den i din spændende arbejdsmæssige og politiske hverdag. Tak for læreårene og for kammeratskabet.

Per Bødker Andersen
Borgmester

Indledning

Svend Christensen indtalte sine erindringer på bånd i 1985, i alt 9 timer. Han lod flere gode venner høre det, og de fortalte ham, at det var meget interessant, men syntes, han skulle arbejde videre med stoffet og i højere grad analysere sit livsforløb end blot fortælle, hvad der var sket. De foreslog også, at han afleverede en kopi af båndene til det lokalhistoriske arkiv, så flere kunne få glæde af hans erindringer.

Svend Christensen fulgte dem i det sidste og afleverede båndene til os på Kolding Stadsarkiv. Fortælle mere og anderledes ville han ikke. Det var ikke hans stil.

Vi syntes, at Svend Christensens erindringer var så væsentlige for Koldings historie, at de ikke kun skulle findes på kassettebånd, men også kunne læses på papir – og allerhelst trykkes i bogform. Men hertil krævedes en omhyggelig bearbejding og redaktion af den talte tekst.

I tiåret for indtalingen af erindringerne udkommer bogen så endelig. Æren for færdiggørelsen skal tilskrives cand. mag. Tove Jørgensen, der påtog sig den endelige redaktion, og Kjemsfonden, der har bevilget et betydeligt beløb til bogens trykning.

Svend Christensen har ikke ønsket at redigere eller supplere det, han fortalte i 1985. Synspunkter og vurderinger er således ikke ændret i lyset af de sidste 10 års begivenheder.

Birgitte Dedenroth-Schou
stadsarkivar

Mine forældre og min barndom

Min far

Min far blev født i Horsens tugthus i 1876. Her var min bedstefar arrestkarl, og han havde pligt til at bo i arresten. Familien havde et værelse og et lille køkken at bo i. Der var seks søskende, men de tre nåede aldrig at blive voksne, børnedødeligheden var stor dengang.

Min far kom ud at sejle, da han var 14 år. Han sejlede ca. 10 år og oplevede meget i den tid. Det var et meget hårdt liv, men han var stor og stærk, 185 cm. høj og vejede godt 100 kg. Han kom vidt omkring. F. eks. har han sejlet med mahogni fra Sydamerika. Mellem de store mahognistammer kunne der gemme sig skorpioner. Så før man skulle til køjs, måtte man undersøge køjetøjet for kryb. Det var ikke ualmindeligt, at der kravlede en skorpion på ens sengetøj, når man vågnede om morgenen, men det lærte man at tackle. Han har også sejlet med te fra Kinakysten til England. Sejladsen var hård. Skibene blev presset til det yderste, og det var ikke alle, der nåede frem. Mange søfolk gik til dengang.

Min far fortalte også om en krydsning en vinternat oppe i Nordsøen. Det var storm, og skibet skulle stagvendes. Alle mand blev pebet ud på dæk. Der var ikke tid til at tage tøj på, så man mødte frem i underbukser i iskulden. Hvis det så viste sig, at sidste mand havde glemt at lukke ned til lukafet og skibet havde dyppet snuden i havet, så lå alt køjetøjet og sejlede, når mændene kom tilbage. Der var ikke andet at gøre end at vride tøjet og forsøge at sove i det og få den hårdt tiltrængte søvn.

Han sejlede også med den såkaldte "Finske Parker". Ingen ville sejle med det skib, for undertiden manglede noget af mandskabet, når man vendte hjem. Skipper var hidsig, og så han sig gal på en mand, måtte denne ud på bovsprydet i hårdt vejr. Så vendte skipper skuden lige op mod vinden, og forstod sømanden ikke at holde fast, faldt han i søen. Så stod der bare i logbogen, at under en manøvre var der sat en mand til. Så blev der ikke mere ud af den sag. Den tur måtte min far også prøve. Men han var klar over faren og fik reddet sig ind fra bovsprydet og tog en tørn med skipper. Senere blev de vældig gode venner, og far sejlede med skibet i to år.

Han fortalte også om en stranding ved Bornholm, hvor det halve mandskab druknede, men han blev bjerget i bevidstløs tilstand. Han sagde altid, at hvis han skulle vælge sin død, skulle det være druknedøden, for han havde det egentlig så dejligt indtil han igen blev vækket til den grove hverdag.

Omkring århundredskiftet gik han i land og blev gift med min mor. Han kom til at arbejde på P. Christensens Fiskeeksport, der var Skandinaviens største åleeksportfirma. Der var en arbejdsuge på 60 timer, og det gav 12 kr. pr. uge. Hvis man ikke var i fagforening, fik man 5 øre mere, men min far var i fagforening.

Min far var optimist, nærmest overoptimist. Han havde både gåpåmod og energi og ønskede at blive selvstændig. Det var jo ganske glimrende at have ideer og tanker og gåpåmod, men penge var det småt med. Han lånte nogle penge til at købe det gode skib "Minna", et stenfiskerfartøj på 20 tons uden motor. Han sled og slæbte. Skibet var læk, og der var ingen penge til reparationer. Det var så elendigt, at det ikke kunne forsikres, men så sparede han jo den præmie! Han havde ingen motor ombord, men det var der jo også en hel del sejlskibe dengang, der ikke havde. Når der så var frisk vind, og sejlene var sat, og han sejlede fra både, der havde motor på, så frydede han sig og sagde: "Sejl er nu alligevel det bedste!". Når han kom i havn, skulle skuden pumpes hver tredie-fjerde time, for den var læk som en si, men det kunne man klare ved at hente en sæk savsmuld på savværket. En skrækost blev sat ned i sækken, der blev sat ned under vandlinien, og savsmuldet trak nu ind i sprækkerne, så skibet var nogenlunde tæt til næste gang.

Konkurrencen blev større og større, priserne på fragterne faldt, og det viste sig, at skibene med motor alligevel fik overtaget. Far fandt ud af, at han måtte have et større og lidt mere moderne skib, og efter første verdenskrigs afslutning havde han fået opnuset, at der i Hamburg lå et skib på 40 tons, som var til at købe. Han talte godt for sig og var rundt ved nogle af "pengemændene" her i Kolding by for at låne penge. Da gjorde han den største fejl, man kan gøre i sådan en situation. Han gik i banken og købte tyske mark til kurs 44. Så tog han til Hamburg sammen med min ældste broder for at se på skibet. De havde alle disse mark indsyet i deres jakker, for far havde jo kendskab til havnebyer og kendte risikoen, man løb. De besluttede sig for ikke at købe skibet, men da de kom tilbage, stod marken i fire øre. Det var en slem kolbøtte at tage og en stor gæld at slæbe med. Så skete der yderligere det, at far havde en malaria i kroppen, som kom igen hvert år og på det tidspunkt gjorde ham til invalid. Han fik i hvert fald invaliderente på 66,60 kr. om måneden. Medens far var syg og ikke kunne klare sit skib selv, sank det ude i Lillebælt, og så var der ikke mere tilbage af det.

Der gik så nogle år. Far fik has på sin sygdom og begyndte så småt at søge løst arbejde. Det var godt, hvis det var frostvejr til jul, for så skulle fiskeeksportørerne og "Slotsmøllen" ise nede på Slotssøen. Isen skulle ind i kølehuse, og det var alle tiders at komme med til. Man stod i kø for at få det arbejde, og hvis min far og ældste broder kom til sådan en isning før jul, kunne vi se lidt lyst på tilværelsen igen. Sidst i tyverne blev far ansat ved et lille åle-

Svend Christensens familie. Bagest fra venstre: Egon, Elna, Karl Regner, Theresa, Henry, Karla. Forrest: far, Nancy, mor, Svend. Foto: Thyra Holt og Margrethe Madsen.

eksportfirma, som var et datterselskab af det store "Vendsyssel" i København, og klarede sig med det, indtil han fik sin aldersrente.

Hans energi og hans evne til altid at være på stedet, når der skete noget, vil jeg lige give et par eksempler på. Han har ialt reddet ni mennesker fra druknedøden.

Der var en stor matador her i Kolding under første verdenskrig og helt op i tiden efter anden verdenskrig, der hed konsul Eff. Han var engelsk konsul og hed egentlig Chr. F. Hansen, men tog altså navnet Eff. Han havde penge i banker og var storaktionær, han var medejer af "Schous Trælasthandel" og "Oliemøllerne" og var med i "Dansk Kafferisteri" og mange andre virksomheder. Han var virkelig byens store "matador".

Engang før første verdenskrig, da min far sejlede sammen med nogle andre med et af eksportør Christensens skibe, var en af konsul Effs sønner, Valentin, med på rejsen. Han faldt over bord i hårdt vejr, og min far var den første mand, der sprang ud i søen og fik drengen bjerget, og derved rev han sine bukser. Det syntes konsul Eff ikke, min far kunne være tjent med. Han fik to kr. til et par

nye bukser, så det var jo helt fint.

Så i 1913 sendte konsul Eff bud efter min far og sagde til ham, at han havde tænkt meget over, at han havde reddet hans søn fra druknedøden, og det ville han godt belønne ham for. Han skulle få den opgave at sejle to englændere rundt i en lystyacht i Østersøen. Han hævdede, at det var to universitetslærere, der skulle på sommerferietur, men det viste sig, at det, de skulle, var at studere de tyske krigsskibe og fæstningsværker ved havnen i Kiel. Skibet blev da også taget af det tyske politi anklaget for spionage, men p.g.a. manglende bevismateriale blev de løsladt igen, så min far undgik at komme i tysk fængsel for spionage.

En anden gang reddede min far en dreng her i Kolding fra at drukne. Det var, mens min far fik invaliderente og var syg. En februar eftermiddag kom han gående over broen nede ved Sftstationen, altså på Østerbrogade. Det var tøbrud, og åen var ved at løbe over sine bredder, mens isklumper drev med strømmen. Så fik han øje på en bukseende fra en dreng. Far hoppede i åen og fik reddet den bevidstløse dreng op af det iskolde vand. Han havde sit eget system til at få sådan en bevidstløs bragt til live igen. Han lagde ham ned på maven og løftede benene op mellem sine egne ben og rullede så hen over den bevidstløses mave og lunger, så vandet kom ud og drengen kom til live igen.

Drengens far, der var lykkelig over, at hans søn var blevet reddet, spurgte min far, hvordan han kunne belønne ham for dette. Far sagde først, at sådan noget gjorde man af pligt og ikke for at blive belønnet. Men manden blev ved med at sige, at han gerne ville gøre noget til gengæld. Så sagde min far: "Ja, så må jeg sige det, som det er. December-terminen har jeg ikke fået betalt. Hvis De vil låne mig 200 kr., så vil jeg være lykkelig." Drengens far sagde: "Det vil jeg hellere end gerne. Jeg vil forære Dem de 200 kr., og så siger jeg tak til." Det var min far meget lykkelig over. Så reddede vi huset endnu en gang. Senere blev min far indstillet til "Carnegie-fonden" og fik en dusør på 200 kr., og dagen efter, at det havde stået i avisen, kom drengens far, der var manufakturhandler, og sagde, at nu ville han gerne have sine 200 kr. tilbage. Selvfølgelig fik han sine penge, vi havde jo klaret terminen, men vi blev jo lidt skuffede over, at vi ikke fik gavn af de mange penge, som var kommet ind ad døren et par dage i forvejen, og de var da ellers tiltrængt.

Far døde 80 år gammel. Han betød meget for mig.

Min mor

Min mor blev født i Haderslev den 10. august 1878. Hun måtte, som det dengang var almindeligt, ud at tjene på landet, og startede som lillepige. Hun søgte ind til byen, da hun blev lidt ældre, som så mange gjorde, og kom til at arbejde i restaurationskøkkener. Det var nok ved sådan en restauration, hun lærte

min far at kende. Hun var tynd og lille. Desuden var hun intelligent og hurtig til at opfatte tingene, og så havde hun en fantastisk evne til at formulere sig. Veltalende ville man nok kalde det på den tid. Hun fødte otte børn. Jeg tror, min far - med hans optimisme og gåpåmod og manglende sans for økonomi - har givet hende mange vanskeligheder i deres ægteskab. Hendes dag var streng. Hun var den første oppe om morgenen. Hun sørgede for, at der var mad på bordet, når vi skulle i skole, mens de større skulle til deres pladser, og min far skulle på arbejde. Hun stoppede og syede, for hun ville have sine børn så pæne som muligt. Hun gik ud og vaskede for folk, bl.a. for en af naboerne, en kriminaloverbetjent, der jo var tjenestemand og dermed næsten at betragte som overklasse. Hun vaskede storvasken for dem, og samtidig skulle hun klare sit eget derhjemme. Pengene var små. Tøjet måtte syes om fra de lidt større børn til de mindre. Hun sørgede altid for, at vi var rene og pæne. Der var en ting, hun holdt meget strengt på, og det var, at om søndagen skulle vi i hvert fald have lidt pænere tøj på end til hverdag.

Når hun vaskede, foregik det ude i vaskehuset med en gruekedel og en sæk spåner, og så stod hun og skrubbede tøjet, der skulle være blændende hvidt. Det foregik med vaskebræt. Det var et mægtigt fremskridt for hende, da hun fik en "vugger", en balje med en gyngesæde i. Det var knap så strengt at vaske på den måde.

Da min far blev syg, blev det endnu værre med økonomien. Min mor tog ned på det nybyggede domhus og fik en rengøringsplads. Det fik hun 100 kr. i måneden for. Hun kunne ikke nå alt arbejdet om aftenen, men måtte også af sted om morgenen for at nå det hele. Vi børn skiftedes til at gå med derved om aftenen og tømme papirkurve og hjælpe til med, hvad vi kunne. Det var store rum med trægulve, der daglig skulle vaskes og som skulle skures og ferniseres to gange om året. Min mor havde et slidsomt liv. Hun beholdt sit humør, men jeg synes faktisk ikke, hun havde så meget at glæde sig over.

Jeg husker, at hun som født i Haderslev skulle til afstemning før Genforeningen. Hun arbejdede forud for at kunne tage fri. Det var jo noget helt nyt, at mor ikke var hjemme. Hun skulle tage af sted om morgenen og komme sent hjem samme dag. Jeg husker tydeligt, at hun havde flottet sig og købt en ny hat med en stor sort fjer. Hun var ellers aldrig vant til at købe noget til sig selv. Men når hun nu skulle til afstemning, skulle hun se ordentlig ud. Men næste morgen lå hun så med høj feber og kom ikke til afstemning i Haderslev!

Det betød meget for hende at holde sammen på familien. Det var slet ikke nemt, for der var hidsige gemytter både blandt drengene og pigerne og svigerinderne. Hun frygtede altid skænderier, når familien skulle samles, men hun klarede det.

Hun levede kun et år længere end min far. Så ville hjertet ikke mere.

Vi brødre

Vi var otte søskende, fire piger og fire drenge. Især vi fire brødre havde et godt sammenhold, når det gjaldt. Det har jeg et par historier om.

Min far havde som bekendt denne lille åleeksport. Efter nogle hårde vintermåneder var der kommet tøbrud. Nu lå der op ad åen en masse hyttefåde langs med bolværket. Om vinteren kunne de jo ikke ligge på fjorden. Ålene overvintrede i disse hyttefåde. Men ved tøbruddet skete der det, at de øverste hyttefåde svingede ud og slog sig løs og rev hele stakken med sig. Nu lå de så nede ved udløbet af åen i en stor stak, og vandet stod i en stor søjle op om dem. Hvis de ikke hurtigt blev taget op, ville de sande til, og i tusindvis af penge ville gå til. Da man havde forsikret i "Søassurancen", sendte de omgående en ekspert over, der skulle lede bjergningsarbejdet. Far var jo altid på tærerne og forklarede eksperten, hvad han mente, der skulle gøres. Men eksperten erklærede, at det havde han ingen forstand på, og her var det ham, der ledede arbejdet. "All right", sagde far, "så kør De bare videre."

Eksperten kunne slet ikke klare det, så da klokken var fem, og alle bjergningsfolkene var gået hjem, fik far fat i os fire sønner. Vi skændtes, så det peb, og jo mere vi skændtes, jo mere halede vi. Da klokken var seks om morgenen, lå alle "Vendsyssel"s hyttefåde på plads rensed op og gjort i stand. Vi tog hjem og fik vores morgenmad og gik på arbejde. Og far var stolt. Far gik ned på sin arbejdsplads, og redningseksperter spurgte, hvor mange der havde været om at redde hyttefadene. Far fortalte så, at det havde hans fire drenge klaret.

Det var blot for at fortælle, at i sådanne situationer klarede vi mere end de fleste. Det viser trods alt sammenhold, selv om det må have været mærkeligt for fremmede at overvære sådan en situation, hvor skældsordene fløj imellem os.

Umiddelbart efter krigen ville min bror Karl Regner, som var en ivrig have-mand, gerne have sit eget hus. Han havde fået gravet ud, og han havde fået støbt, men så kunne man jo ikke købe mursten. Det var umuligt, for det var en mangelvare. Men gasværket havde såkaldte retorthuse, hvor et af de midterste skulle rives ned, og det kunne man give tilbud på. Så sagde Karl Regner til os brødre: "Der er lige sten nok til mit hus. Vil I hjælpe mig, hvis jeg giver tilbud på at rive det ned?" Selvfølgelig ville vi det. Det var i juni måned. Jeg husker det tydeligt, for det var så varmt. Han gav et billigt tilbud for at bryde det ned, og det var der ingen, der kunne konkurrere med. Han havde jo gratis arbejdskraft.

Gasværket skulle være sikker på, at alt gik forsvarligt til, så man fandt en øst-tysk gasingeniør ude i en af de tyske flygtningelejre, vi havde dengang. Når man rev ned, skulle man have en afstivning for hver 2 1/2 m. Det vil sige, at vi ikke kunne holde op, før vi havde de 2 1/2 m. nede. Vi mødte efter fyraften kl. fem, og vi kunne lige nå 2 1/2 m. til kl. 12 om aftenen. Ingeniøren erklærede,

at det tempo kunne vi ikke fastholde. Men det skulle han altså ikke komme og fortælle os! Karl Regner fik sine sten, og han fik sit hus bygget. Det var ligesom for at fortælle lidt om det sammenhold, der kan være i en familie, og hvordan man kan klare nogle problemer, som tilsyneladende ser lidt håbløse ud. Ved hjælp af sammenhold og ved at skælde hinanden godt ud, lykkedes det.

Mit barndomshjem

Mit barndomshjem var en lille villa i Brændkjærgade nr. 14. Villa er måske så meget sagt. Huset indeholdt to små toværelses lejligheder, og skal jeg skyde på størrelsen, så var den nederste nok på 50 m². Lejligheden ovenpå, som skulle udlejes for at få økonomien til at løbe rundt, var måske på 40 m².

Forhistorien for Brændkjærgade er følgende. Gården Brændkjærgaard ejedes før første verdenskrig af gårdejer Steffensen. Han var ikke nogen helt almindelig gårdejer, for han var også forretningsmand - ikke i samme omfang som konsul Eff, som jeg før har omtalt - men alligevel havde han penge i forskellige foretagender. Jeg kan nævne "Kolding Strømpfabrik" og "Solar". Han udstykkede Brændkjærgade til kolonihaver. Jeg tror ikke, det var for at tjene penge, men han ville gerne have noget bebyggelse op mod "Brændkjærgaard". Jeg tror, han havde social forståelse for, at der var nogle arbejdere og håndværkere, som gerne ville have deres hus selv, men ikke havde mulighed for det. Det ville han gerne hjælpe dem med, for de fleste boede jo i små dårlige lejligheder rundt omkring i byen.

Da arbejderne først var gået i gang med deres haver, sagde han til dem: "Vil I ikke have bygget et hus?". Jo, det ville de da gerne, men de havde ingen penge. "Det kan jeg hjælpe Jer med. Jeg skal sørge for, at når I har fået de faste lån, så garanterer jeg for de resterende penge". Det var ikke almindeligt på den tid.

De fik bygget husene, og der var et fantastisk sammenhold mellem de familier. De var på samme stade, og de havde de samme mål. Jeg er født på Stejlbjergvej - omme bag Haderslevvej - i en lille toværelses lejlighed. Efterhånden som familien blev større, var det jo ønskeligt at få et hus. Steffensen krævede ingen udbetaling for grunden.

Vores villa "Ingeborg" blev bygget. Den bestod af en stue, et soveværelse og et køkken, et vaskehus og et udhus, og så var der to lokummer. Der var komfur og pumpe i køkkenet, det var fornemt. I vaskehuset var der også en pumpe. Der var jo egentlig for lidt plads til så mange børn. Det klarede man på den måde, at pigerne sov inde i stuen, mens de små lå inde ved mine forældre. Der blev indrettet et værelse i udhuset, og da de store drenge rejste hjemmefra, kom vi andre drenge derud. Der var ingen varme i værelset, fordi der var tagpap på og træloft, og det kunne man ikke føre noget kakkelovnsrør op igennem. Der var halvstensmur, så der var jo ikke isoleret. Det var drønende varmt om som-

meren og hundekoldt om vinteren. Men der var alligevel noget fascinerende over det. Om vinteren var der rim på væggene, der var som tapetseret med glimmer, da de blå limfarvevægge glimtede som iskrystaller. Det var helt fornemt at se på.

For at vi overhovedet kunne holde ud at komme i seng om aftenen, blev der lagt en opvarmet mursten under dynen, så vi kunne hygge os lidt, når vi kom i seng. Disse mursten stod inde i en niche ved kakkelovnen i stuen, så de altid var varme. Når vi stod op, for vi igennem vaskehuset ind i køkkenet og stak hovedet under pumpen. Det var morgentoiletet.

Vi havde ingen radio og selvfølgelig intet TV. Der var heller ikke elektrisk lys, men en petroleumslampe. Min far sagde altid, at elektrisk lys var dårligt for øjnene, og petroleumslampen gav egentlig sådan et dejligt lys, men når vi kom i gang med at læse, opdagede vi ikke, at den osede, så der stod en røgsky op af glasset. Så fik vi et møgfald af mor, for så var alt fedtet til.

Kakkelovnen var uøkonomisk. Den fordrede meget brændsel, men det problem klarede vi nede på havnen. Der var der nemlig tradition for, at alt, hvad der lå på kajen og i sporene af koks og kul, måtte vi samle. Vi var altid en hel sværm af drenge dernede, der samlede brændsel. Så var der nogle, der var lidt frække. Hvis der var jernbanevogne med cinders eller koks i, så sprang de lige op og rodede nogle ned til os, så lå det jo nede på kajen. Det var den måde, vi klarede opvarmningsproblemet på.

Brændkjærgaard havde vi stor glæde af. Det betød meget for alle arbejdere, at vi kunne købe mælk ved stalddøren. Det var det samme med den nye ejer, hestehandler Hansen. Vi skulle komme ved femtiden med vores mælkespand. Så kom malkepigerne med deres spande inde fra stalden og hældte mælk i jun-

Brændkjærgaards stuehus.

ger igennem en si. Vi fik mælken meget billigt. Sådant en spand mælk fra stald-døren var jo en værdifuld ting for de fattige familier. Mor havde et stort lerfad, som mælken blev hældt op i, og næste morgen skummede hun det første af, det kunne eventuelt bruges til piskefløde. Det næste blev brugt til fløde, og resten blev til skummetmælk, som vi f. eks. kunne bruge til grød. Det var både billigt og godt.

En anden ting, som vi også benyttede os af, var, at der var en roemark lige uden for døren. Stuede kålrabi fik vi tit. Dengang vidste vi ikke, at der er mange c-vitaminer i kålrabi, men de har nok været med til at holde sundheden ved lige. Et stykke stegt flæsk og stuede kålrabi, det var en "herreret".

Til aftensmad fik vi brunede kartofler. Kartofler havde vi jo ude i haven, og så fik vi brød til, så det var egentlig sundt nok. Når vi fik frikadeller, var der 1 1/2 til hver.

Når vi havde fri, kunne vi somme tider komme op og hjælpe til på gården. Så blev vi inviteret ind og spiste med, og her fik vi mad, som vi ikke var vant til at få. Det har altid været rart at bo ved siden af en gård.

Hestehandler Hansen importerede i 1920'erne russerheste i hele skibsladninger. De blev så læsset af nede ved Eksportmarkedet, og det var en stor fornøjelse at gå ned og hoppe op på en hest og galoppere op på gården. Der var ikke så stærk trafik dengang, og vi fik en krone for det. Det var meget, meget fint.

Det var egentlig svære tider for arbejderfamilier dengang. Det er det måske også endnu, men nok på en anden måde. Oppe under Nicolai skole lå "Samaritanen". Der fik man vandgrød, havregrød og kærnemælkssuppe. Var det frikaldedag, var det noget specielt. Men der var altid fuldt deroppe, for der var jo børn nok, der trængte til at få varm mad.

Der var noget andet, som mange benyttede sig af, men som min mor absolut ikke ville have. De svin, der blev kasseret på slagteriet på grund af tuberkulose, kom i en "autoklave" og blev kogt under højtryk. Så blev de solgt for en kr. pr. spandfuld. Der stod lange køer tidligt om morgenen for at købe dette tuberkuløse flæsk.

Der var en vis hygge i sådan en familie. Som jeg før nævnte, var der hverken fjernsyn eller radio. På vinteraftener, når petroleumslampen var tændt, samlede vi alle omkring bordet, hvor vi så kunne diskutere dagens oplevelser, dels dem, der havde været i skolen, og dels dem, der havde været på arbejde, hvad der var gået os imod, men også når der var noget glædeligt at fortælle. Min far fortalte ofte om sine oplevelser, derfor står nogle så klart for mig. Jeg tror, at det var noget, som man godt kunne have brug for i dag i familierne. Men jeg tror faktisk ikke, at det nogensinde vil komme igen, fordi der er meget, meget andet, der optager folk. Men det gav et sammenhold i familien, og det gav nogle værdier, som jeg nødtigt ville undvære. Det er lige som om det samvær i barn-

domshjemmet som dreng sammen med de lidt ældre søskende og mine forældre har givet mig nogle indtryk og nogle oplevelser, som så mange år efter står ganske klart for mig. I den fattigdom, der var, var der også lyspunkter.

En anden ting, som vi heller ikke oplever i dag, var, at når mor havde fået penge til overs, og man købte et eller andet til hjemmet, så glædede vi os over det alle sammen. Idag er der jo ikke nogen, der glæder sig over at købe et møbel, en stol eller bare et brugt kaffestel, der har kendt bedre dage. Men det kunne man glæde sig over dengang.

Skolegang

Jeg startede min skolegang på Forskolen i Blæsbjerggade, hvor man gik i skole i 2 år. Den første skoledag husker man jo næsten altid klart. Min mor gik med mig op på Forskolen, og jeg fik lærer Mortensen, en dygtig og meget sympatisk lærer, til klasselærer. Han var ikke en af dem, der brugte spanskrør. Han var lidt mere moderne, end de fleste lærere var dengang. Forskolens leder var frk. Deissner, en meget statelig dame med håret fint sat op. Der var stil over hende. Drengene gik i den røde bygning i Blæsbjerggade, og pigerne gik i den gule bygning i Skolegade. De skolekammerater, vi startede med i første klasse, fulgtes vi med til og med 7. klasse. Nogle blev selvfølgelig oversiddere undervejs. Der var et godt kammeratskab.

Man havde skam også skoletandpleje dengang. Hver onsdag kom den ældre tandlæge Friis til den lille tandklinik i den gule bygning. Skoletandplejen bestod i, at børn med tandpine fik tanden trukket ud, og så var det forbi. Tandlægen nappede tanden uden bedøvelse, og så kunne man gå tilbage til undervisningen igen. Det var skoletandplejen på den tid.

Efter to års skolegang på Forskolen skulle man op på Drengeskolen (Ålykkeskolen). Pigerne kom over på naboskolen (Sct. Nicolai Skole).

I Drengeskolen var der - dengang som nu - en del "rødder" blandt os. Man ordnede tingene, så de, der ikke ville som læreren, fik klø. Ellers var det efter-sidning i 5.a, hvor der var en ældre lærer, der efter skoletid tog sig af de drabanter, der havde gjort sig utilbens.

Vi havde også noget, der hed e-klasser. De holdt til i kælderen og var for de elever, som man i dag har på "Parkskolen". De var mindre begavede eller sinker. I frikvartererne forstod de at hævde sig. De var stærke mange af dem, og de var aggressive. Det var deres måde at give udtryk for, at de også eksisterede. Det har givet mig anledning til at tro, at al den tale om integration i dag er en fejltagelse.

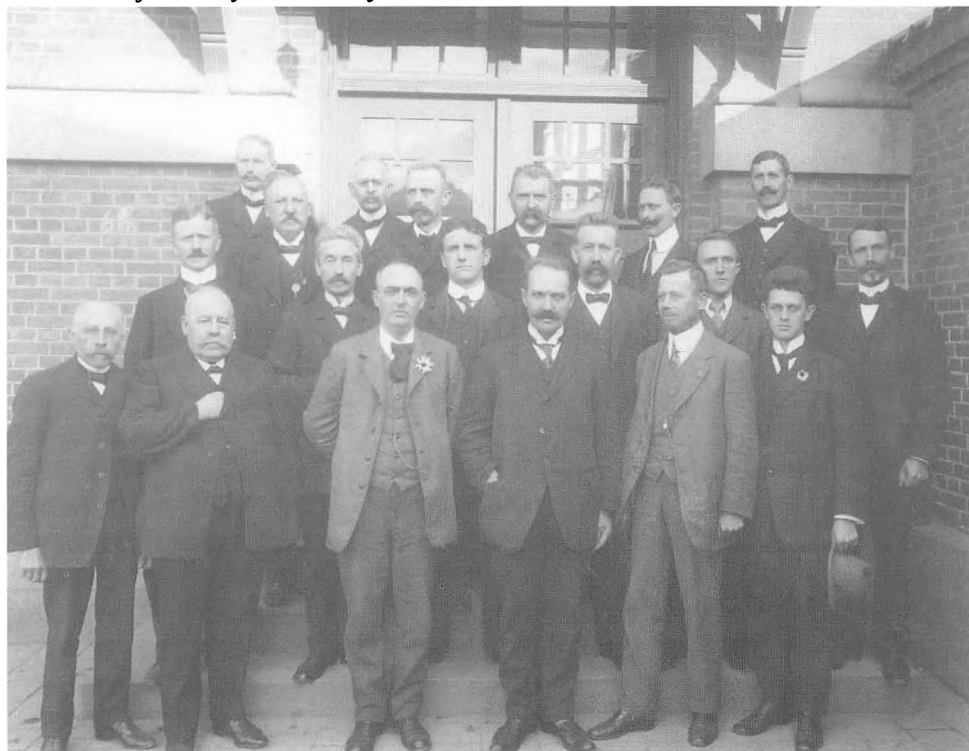
Der var disciplin på den skole. Når det ringede ind, skulle vi stille op klasse for klasse ude i gården, og så gik det i march hen til og op ad trapperne. Der var gangvagter, der stod med hver en jernstang med håndtag på og holdt bør-

nene i geled, og øverst oppe stod der en lærer og holdt øje med, at der ikke var nogen, der snakkede for meget eller var urolige på vejen op. Hvis der var det, blev de halet ud, og så kunne de selv vælge, om de ville have to slag med spanskrøret, eller om de ville ned i 5.a efter skoletid. Så der var sandelig autoritet og orden i tingene.

Vi fik en lærer i 3.c, der hed Ibh. Han var en ældre, meget tykmavet lærer. Når vi startede om morgenen, var der ikke morgensang, for han kunne ikke synge. Men så holdt han i stedet morgenandagt. Når han læste Fadervor, vendte han øjenæblerne opad, så man kun så det hvide i øjnene. Men han var alligevel lydhør, for hvis der var nogen, der lavede lidt uro i klassen, havde han sit spanskrør liggende ved siden af. Afstraffelse foregik på den måde, at man lagde håndfladen frem, og så fik man et ordentligt rap inde i hånden, men ellers var han da en flink mand. Det var hans måde at holde justits på.

Der var på skolen to særlokaler. Det ene var til sløjd og lå nede i kælderen. Det andet lå oppe i den øverste etage og var et auditorium til naturhistorie og fysik. Så var der selvfølgelig også en gymnastiksal. I sløjd blev vi undervist af

Drengeskolens lærerkollegium 1919. Lærer Ibh er nr. 2 fra venstre i forreste række, overlærer Kjær står yderst til højre.

Drengeskolen (nu Ålykkeskolen).

specielle sløjdlærere. Den ene af dem var så hidsig, at når han havde rettet en dreng to gange, uden at han behandlede træet bedre, blev drengen slået lige oven i hovedet, så træet flækkede. Det var jo ikke specielt opløftende.

Skoletiden var fra kl. 8 til 12, og så var der middagspause fra kl. 12 til 13.30. Når klokken var 15.10, blev der ringet ud.

Jeg husker tydeligt en 1. maj. Som bekendt er det jo arbejdernes festdag, og dengang var der tradition for, at man startede kl. 15 på Banegårdspladsen i procession med dagens talere og musikkorps forrest. Så gik det til skoven oppe i "Alhambra", hvor der blev holdt politiske taler. Vi måtte ikke cykle i skole, og da vi ikke ejede en cykel, havde vi heller ikke søgt om tilladelse til det. Men den dag var vi nogle, der havde lånt en cykel, fordi vi meget gerne ville ned og se på optoget. Da det ringede ud 10 minutter over 3, for vi ned for at komme på cyklen, men da var vores cykler væk. Dagen efter blev det meddelt, at de, der havde cyklet til skole uden tilladelse, kunne henvende sig til overlærer Kjær, som var skolens leder. Han havde kontor i den vestlige del af kælderens. Dagen i forvejen havde han fået pedellen til at låse de cykler inde, der ingen tilladelse havde. Så skulle vi jo ned og bekende, at vi havde cyklet i skole uden tilladelse. Vi måtte "stramme buk" og fik hver 2-3 rap i bagdelen, hvorefter cyklerne blev udleveret. Det var egentlig første gang, jeg blev opmærksom på, at der var

forskel på arbejdere og andre i sådanne situationer.

Vi var egentlig ret privilegerede i forhold til børn i dag. Vel havde vi vore bypladser, men når vi havde fri, havde vi gode muligheder for at nyde fritiden. Vi boede i Brændkjærgade, der var omgivet af græsmarker, hvor vi kunne lege og strejfe om. Nede for enden af gaden var der en sandgrav, hvor vi lavede huler med tag over, lavede fyrsteder og havde det hyggeligt. Om vinteren rutchede vi på slæde ned ad Brændkjærgade. Det var en folkeforlystelse. Somme tider var forældrene også med. Vi havde en stor kælkebakke, hvor handelsskolen ligger nu.

Vi havde en lille købmand, forvalter Hansen. Han havde været forvalter på Slotsmøllen og havde en kolonihave i Brændkjærgade, som han byggede en lillebitte tilbygning til, fordi han fandt ud af, at der var langt til nærmeste købmand nede i byen, og der ville være mulighed for at få en god handel igang med arbejderfamilierne, der jo var storforbrugere. Det gik også ganske glimrende for ham. Han udnyttede alle muligheder. Bl.a. fandt han også ud af, at vi drenge gerne ville have nogle cigaretter, og vi havde ikke råd til at købe en pakke ad gangen, men så solgte han dem stykvis, selv om det var ulovligt. Under vægtskålens marmorplade lagde han somme tider en sammenfoldet avis for at tynde lidt på vægtskålen. Den morede vi drenge os med at pille ud!

Sommerferie

I sommerferien var det en oplevelse at komme ud at rejse. Det var jo ikke almindeligt. Den første rejse, min bror og jeg kom på, gik til Haderslev. Vi var 8 og 10 år, og vi skulle på sommerferie hos vores fasters mand, onkel Anton, der havde en sommerrestaurant ved Haderslev fjord, der hed "Vesterris". Det foregik på den måde, at vi stod på bussen ved "Hotel Hvide Hest" i Søndergade. Der var busstationen. Herfra gik det til Haderslev. Det var busejer Rudolf, der havde busruten. Bussen var stor og gul med massivringe, så den kørte ikke ret stærkt, og vejene var i en frygtelig uorden. Men det var en fantastisk oplevelse at komme ud at køre med en bus ned igennem Christiansfeld og til Haderslev. Vi havde en dejlig ferie hos min onkel. De havde god plads, og vi fik vores eget værelse at sove i. Det var også ukendt. De havde selv tre drenge, så det var jo alle tiders ferie. Men det, der forbavsede mig mest, var, at kom vi ind i forretningerne og skulle købe et eller andet, så blev man tiltalt på tysk, og de var meget forbavsede over, at der var nogle, der ikke kunne tale tysk i Haderslev på det tidspunkt.

Min anden sommerferietur var en endnu større oplevelse. Jeg var vist kun ude at rejse de to gange i min skoletid. Man kunne før sommerferien gennem skolen søge om frikort til Statsbanerne. Da jeg havde min morbror i Skive, var det jo alle tiders at få sådan en lang, lang rejse. Vi søgte og fik bevilget rejse til

Skive. Der var en af mine skolekammerater, som også havde fået bevilget den samme rejse. Vi havde store forventninger til den og startede med toget et kvarter over syv om morgenen henede fra Kolding Banegård. Det var ikke de vogne, som vi har nu, for vi skulle ind i det, der hed tredje klasse. Det var vogn uden gennemgang, der var inddelt i båse og med dør ud til begge sider. Det var det, man kaldte bumletog, for det var det eneste, vi måtte rejse med, når vi var på frikort. Vi havde en taske med en madpakke og en gul sodavand. Det var herligt at køre så langt med toget. Vi holdt ved hver station undervejs. Da vi var kommet et stykke op ad formiddagen, meldte sulten og tørsten sig. Da vi nåede Esbjerg, skulle vi af med vandet, men turde ikke gå ud på banegården af angst for, at toget skulle køre fra os. Vi sad og kneb benene sammen, mens vi passerede de små stationer nordpå. Der var stadig folk i kupeen. Men endelig blev vi ene og benyttede de tomme sodavandsflasker til at komme af med trykket i blæren.

Men vi kom godt til Skive og havde en dejlig sommerferie. Det eneste minus var, at min tante absolut ville give mig sukker og fløde i kaffen om morgenen. Jeg brød mig ikke om sukker i kaffen. Der var ellers rundstykker hver morgen. Min morbror var maskinmester på et "mudderværk" og sad godt i det.

På hjemvejen var vi mere forsigtige med at drikke. Sådan en rejse fra Kolding til Skive varede fra kvart over syv om morgenen til klokken halv fire om eftermiddagen.

Jeg kom godt igennem skoletiden, og vi lærte i hvert fald at skrive og regne, det var hovedsagen dengang. Vi havde en lærer, der hed Køster i 7. klasse, for Ibh kunne ikke blive ved. Han kunne ikke styre 7. klasse, der var sådan nogle bavianer. Denne Køster var en meget moderne pædagog, der var populær blandt sine elever. Han var gymnastiklærer, og han havde et pragtfuldt humør. Han kunne også godt finde på at invitere os ud til sig selv. Han havde en villa i Ålykkegade. Skulle han have sin have gravet, så mødte omtrent en hel klasse op. Vi gennemgravede hans have, og så fik vi kaffe, sodavand og wienerbrød. Det var festligt. Han var også indstillet på, at vi fik seksualundervisning. Det var ellers helt uhørt. Han fortalte os noget om kønssygdomme og den slags, og vi syntes, det var meget interessant. Men da de andre lærere fik nys om det, fik Køster at vide, at sådan noget måtte man sandelig ikke undervise drenge i 7. klasse i. Det var helt uhørt, at en lærer kunne finde på det. Men det viste sig altså, at der dengang var nogle lærere, der havde mere fremsyn end andre, men de kunne bare ikke rigtig komme til orde.

Jeg kom ud af skolen i april 1927, og da jeg først blev 14 år i september, havde jeg fri fra skole, men skulle gå til præst. Jeg fik en formiddagsbyplads. Jeg havde i forvejen en eftermiddagsbyplads ved en skomager, og så kom jeg til købmand Henriksen på hjørnet af Vesterbrogade og Katrinegade i formiddags-

Parti fra Sønderbro i midten af 1920'erne.

plads. Det gav tre kr. om ugen. Det var flinke folk at være hos.

Konfirmation

Jeg gik til præst hos pastor Juhl, som var en behagelig og afbalanceret mand. Han underviste nede i KFUM's lokaler i Østergade. Jeg blev konfirmeret i Sct. Nicolai Kirke, og han gjorde meget ud af vores konfirmation. Han velsignede to ad gangen, og jeg husker, han sagde til min kammerat og mig: "Din tro skal være dig et borgerskab i Himlen". Det kan man huske. Jeg er ikke religiøs eller missionsk, men alligevel husker man sådan noget, især når det er en mand, man sætter stor pris på, som siger det.

Efter konfirmationen kunne der ikke blive tale om at læse, men ønsket var at få en læreplads. Det var frygtelig svært. Vi var jo de store årgange, der meldte sig efter første verdenskrig, og der var kamp om pladserne ligesom nu.

Arbejdsliv

Sydjysk Korn- og Foderstofkompagni

I Kolding var der nogle store arbejdspladser, f. eks. De Danske Mejeriers Maskinfabrik, hvor man uddannede smede- og maskinarbejdere, og det var meget eftertragtet at komme i lære der. Men for at komme ind der skulle man helst have en far, onkel eller bror, der var der i forvejen. Det lykkedes ikke at få en læreplads, men jeg fik en heldagsplads på Sydjysk Korn- og Foderstof.

Chefen var konsul Stenderup. Han var finsk konsul og en meget, meget fin mand. Han sad inde i sit store, fornemme kontor på Buen. Det havde udsigt ud til Jernbanegade. Han sagde aldrig noget forkert til en, men skulle jo tiltales i tredje person - om konsulen ville underskrive dette brev o.s.v. Det kunne jeg ikke rigtig formulere i starten. Når jeg så havde sagt noget forkert, gav kassereren, Martin Hansen, mig et "møgfald". Det lærte jeg også, så det blev en selvfølge. I et lille kontor, der grænsede op til konsulens, sad fuldmægtig Thorvald Andreasen. Han var en dygtig mand med megen erfaring, og det var nok egentlig ham, der drev forretningen, tror jeg. Han blev også efter konsul Stenderups død administrerende direktør. Han var en lidt undersætsig mand med en let snøvlede stemme, men en god mand at arbejde for. Jeg fik 12 kr. om ugen, og det var ikke ret mange penge, men det var det, som man sædvanligvis betalte lærlinge, og mere ville man ikke give et kontorbud.

Th. Andreasen var formand for "Sønderjysk Forening", og han satte mig til i min fritid at lave indkaldelser til generalforsamling og andre meddelelser til medlemmerne. Det betalte han mig faktisk ualmindelig godt for.

I forkontoret var der tre høje skriveborde, der skrånede, så man kunne stå op og skrive i bøgerne. Man førte jo hele regnskabet med pen og blæk. Ved den første store dobbelt-pult stod bogholder Anglars Nielsen, der var ansvarlig for at udstede alle fakturaerne. Han var en glad mand, og han var meget musikalsk og sang i sangforeningen. Når han stod og skrev på maskine, sang han. Han var en pragtfuld sanger. Kasserer Martin Hansen stod over for ham. Han ville også gerne synge, men kunne ikke. Han var afgjort en meget dygtig mand. Han førte hovedbogholderiet med en fantastisk flot håndskrift. Alle kunne se, hvad der stod, men han var en hård mand. Når jeg ikke hørte ham kalde på mig, så kom der en lineal susende lige hen i hovedet på mig. Al gang foregik i trav. Man gik ikke, man løb. Ved den næste pult stod kontorist Aage Hansen. Han førte lagerbøgerne.

Mit arbejde bestod i om morgenen at hente posten i postboksen på posthuset, der dengang lå i Vestergade. Når det var gjort, skulle jeg ordne de kornprøver, der var kommet ind fra lageret. Der skulle tages "hollandsk vægt" af dem. Jeg skulle skrive konvolutter, når vi sendte nye prislister ud til forhandlere rundt om og gå i banken og på posthuset, og det var egentlig et godt arbejde. Når vi kom hen imod aften - arbejdstiden var fra kl. 8.00 til 18.00 med en times middag - så skulle alle fakturaerne og brevene sendes ud, og de skulle så ind til underskrift både ved konsul Stenderup og inde ved Andreasen. Så var klokken 18.00 eller 18.15. Derefter skulle det hele kopieres. Der var noget, der hed en kopibog, og det var en stor bog med nogle tynde pergamentblade i. Her skulle man så mellem hvert blad lægge et karton. Derefter skulle man pensle siden over med vand og lægge trækpapir på, så det ikke var for vådt. Så skulle det ind under en brevpreser og spændes til, og så havde man kopierne i bogen. Hvis man gav det for meget vand, løb det ud, og hvis det fik for lidt vand, var det ikke tydeligt nok. Men det lærte man alligevel ret hurtigt. Så skulle der skrives konvolutter og frankeres, og så var klokken gerne hen ad syv, før det var fyraften. Der var ikke noget, der hed overtidsbetaling dengang.

Der var også et par små bierhverv ved arbejdet. Det kunne være, at fru Stenderup skulle have et rugbrød op i lejligheden. De boede i Solarbygningen og

Buen i begyndelsen af 1920'erne.

havde en fantastisk stor lejlighed og to tjenestepiger. Det gjorde jeg gerne, for når jeg afleverede varerne, fik jeg en krone i drikkepenge. Fru Stenderup var meget, meget flink. Hvis fru Andreasen manglede noget - de boede på Strandvejen - så skulle jeg også lige af sted, og der fik jeg også drikkepenge, så det gjorde jeg jo også gerne.

Jeg havde det egentlig godt, men det var ikke rigtig tilfredsstillende med den løn, jeg fik der. Arbejdstiden blev aldrig overholdt, og man havde jo heller ikke fri om lørdagen. Da arbejdede vi til klokken 16.00. Når man kom til månedsafslutningen og balancen i regnskabet bare viste en forskel på fem øre, skulle fejlen findes, og så blev hele mandskabet sat til at eftertælle alle disse tal. Det viste sig næsten altid, at det ikke var én fejl, men der var gerne to eller tre fejl. Så det var nok rigtigt, at det hele skulle gæes igennem. Men den tid, der gik med det, fik man heller ikke en krone for.

Jeg var i det firma i 2 1/2 år, så tog jeg mod til mig og bad om at få lønforhøjelse. Det skulle jeg tale med Martin Hansen om. Han sagde, at han ville forelægge det for chefen, så skulle jeg senere høre, hvordan det var gået. Da der var gået et par dage, sagde han på vej ud af døren: "Forresten, jeg har talt med konsulen om din lønforhøjelse. Du kan ikke få mere i løn, fordi du får det samme som en lærling ville have fået". Men de ville tilbyde mig (og det var faktisk et godt tilbud), at de 2 1/2 år, jeg havde været der, kunne blive betragtet som læretid, således at jeg ville blive antaget som lærling. Det var jo fristende, men jeg havde fået rigeligt af Martin Hansen. Jeg ville ikke være under ham længe, og det sagde jeg direkte til ham. Så sluttede jeg hos "Sydjydsk Korn og Foderstoffer", og jeg fik da en pæn skriftlig anbefaling underskrevet af konsul Stenderup, men udformet af fuldmægtig Andreasen. Det var de første 2 1/2 år efter konfirmationen.

På benzinstation

I 1928 fik Kolding by sin første benzin- og servicestation. Det var en "Shellstation", som var beliggende på den nederste del af Haderslevvej. Det var en forhenværende maskinmester i "Switzer", der var kommet til skade med sin skulder, som havde overtaget den. Han skulle bruge to unge mennesker til at hjælpe sig, og jeg fik en plads hos ham. Det gav 35 kr. om ugen. Det var jo en stor lønfremgang i forhold til de 12 kr., jeg fik ved Kornkompagniet, men det var så sandelig også nogle lange arbejdsdage. Vi startede kl. 7 om morgenen og var der til 5-6 om aftenen. Vi ekspederede, solgte benzin, skiftede olie, vaskede biler og smurte biler. Hver anden nat - altså fra kl. 19.00 til næste dags morgen - havde vi nattevagt. Folk kunne komme hele døgnet rundt og få benzin eller olie, eller hvad de nu ville have, og i pauserne sov vi inde på en divan. Kl. 7 om morgenen, når de andre kom, tog jeg hjem og fik min morgenmad, og

Shell-stationen Haderslevvej, 1930.

så stillede jeg igen og arbejdede til kl. 18.00. Sådan var det også hver anden søndag, så det vil sige, at vi havde en ret lang arbejdsuge. Men tonen var god. Chefen var rolig, afbalanceret og dygtig. Vi lærte meget hos ham, og han vidste alt om biler. Jeg var der vel nok et par år.

Så var der en periode, hvor min far havde brug for arbejdskraft til åleeksporten, så jeg hjalp ham. Men det varede ikke længe, før hovedfirmaet ikke kunne være med i konkurrencen. Ålene var dyre og fødevarerpriserne små. Der var stor konkurrence, og så holdt det arbejde op.

Arbejdsløs

Jeg var så uheldig, at jeg ikke var i nogen fagforening, og der var altså ikke nogen understøttelse at få. Jeg gik sammen med mange, mange andre arbejdsløse unge og havde ikke noget at lave. Det var en kedelig tilværelse. Man var faktisk ligeglad med, om det var mandag eller søndag, og penge havde jeg jo heller ikke nogle af. Da oprettede man noget, der hed ungdomsarbejde. Det bestod i, at unge kunne få 3 dages arbejde. Det var at trille sand ude i grusgraven, og så 2 dages undervisning. Man kunne søge om det. Der var ingen social-

lovgivning i 1932. Vi udfyldte en ansøgning og afleverede den om tirsdagen, så kunne vi komme om fredagen og høre, om der var penge til os, eller om der blev tilbudt os noget ungdomsarbejde.

Jeg husker tydeligt, at Gunner Gadeberg - som jeg i sin tid rejste på ferie med til Skive - var i samme situation. Vi var af samme årgang og begge arbejdsløse. Når man spurgte efter arbejde, blev der på arbejdsanvisningskontoret rystet på hovedet. Og kiggede man på sin ansøgning, så man begrundelsen: bor hjemme. Det var indtegnet med rødt. Boede man hjemme, kunne man hverken få penge eller ungdomsbeskæftigelse.

Arbejde i København

Da der var gået et stykke tid på den måde, syntes jeg ikke, jeg kunne mere. Det var nedbrydende ikke at bestille noget, og det var også nedbrydende, når man ikke kunne betale for sin kost hjemme. Så vidste jeg, at der var en mulighed for arbejde i København på en elementfabrik, der lavede batterier. Så jeg tog en dæksplads fra Fredericia med "Parketbåden", der gik til København. Det kostede 6 kr. Da jeg kom ud til fabrikken og fik fat i værkføreren, sagde han: "Du kan begynde i morgen, og du skal lave grundelementerne. Maskinen, du skal bruge, står nede i kælderen, du kan bare henvende dig til tillidsmanden". Jeg kom så næste morgen. Tillidsmanden, der var en stor kraftig københavner, spurgte: "Hvem er du?" "Ja, jeg hedder Svend Christensen og er fra Kolding". "Hvad fanden vil du her over efter, vi har arbejdsløse nok. Vi har ikke brug for Jer jyder herovre. I kan blive ovre ved jer selv. Må jeg se din fagforeningsbog?" Ja, det havde jeg jo altså ikke. Så var det bare ud! Men så sagde jeg, at jeg skulle jo have arbejde for at komme ind i en fagforening, og så fik jeg da lov til at komme indenfor. Med den første ugeløn, jeg fik om fredagen, tog jeg ud på Bjælkeallé ude på Nørrebro og blev meldt i fagforening. Det var i 1932. Jeg viste tillidsmanden min bog, og så var han tilfreds.

Det var svært at klare arbejdet. Jeg stod ved en maskine, der skulle lave nogle grundelementer, der bestod af grafit, kul og syre. Der var skovle til at skubbe materialet ned i en form, og så skulle der samtidig en kulstift til. Sådan en maskine krævede, at man havde et øje på hver finger, for hvis der lige pludselig var hul i massen, så røg formen. Man skulle undersøge hvert element, før man skulle sætte det i kassen. Jeg syntes, det var en umulig opgave, og jeg var lige ved at løbe fra det. Men det gav jo gode penge. Jeg fik 56 kr. om ugen. Efterhånden fandt jeg alligevel ud af det, og min produktion blev i orden.

Når man lærte københavnerne at kende, var de egentlig gode nok. Vi var for så vidt gode kammerater, men det var meget hårdt at blive accepteret. Vi havde en loddestue, hvor der sad 40 kvinder. De loddede såkaldte bægge, som elementerne skulle sidde i. Jeg glemmer aldrig den første gang, hvor jeg kom der-

På Havnen i Kolding. Th. Svend Christensen, til venstre hans far.

op og skulle hente nogle bægre. Tillidskvinden kaldte mig hen, og så stillede hun mig nogle spørgsmål, som jeg ikke vil gengive på tryk. Jeg forsvandt ud af lokalet, rød i hovedet som et jordbær. Men når man lærte dem at kende, var de simpelthen gode nok. De var solidariske.

Lørdag formiddag skulle vi gøre maskinerne i stand. Det var lige som halv fredag, og så kom tillidsmanden hen og sagde: "Ved du hvad, skal vi ikke have et par bajere?" Jo, det kunne vi da godt. Vi var en 4-5 mand, og vi drak så en bajer eller to, og det var helt i orden. Men da der var gået et stykke tid, så kom han med en hel sæk fuld af øller. "Du skal betale for 10", sagde han. "Ikke på vilkår", svarede jeg. Så troede jeg egentlig, vi var uvenner, men det var vi slet ikke. De drak alle deres øl og var ret så berusede, da de tog derfra lørdag middag, men det var jeg i hvert fald ikke.

Jeg startede ved fabrikken i april måned, og i december måned skrev min mor til mig, om det nu var noget for mig at blive ved med det fabriksarbejde i København. Det viste sig, at fiskeeksportør Th. Petersen havde ringet til far og spurgt, om han ikke havde flere drenge, for han manglede folk her til jul. Så sagde jeg min plads op i København og tog til Th. Petersens Åleeksport.

Th. Petersens Åleeksport

Det var en god arbejdsplads at være på. Der var et godt klima, men der var et hårdt tempo. Når man f. eks. ind til jul eksporterede en masse ål til Tyskland,

skulle det gå stærkt, og tempoet var meget hektisk. Men det var også sådan, at hvis der så var en periode, hvor der ikke var så meget at lave, så blev man ikke hældt ud sådan lige med det samme. Så gik man og reparerede kasser og gjorde rent eller tog hyttefade op. Det var altså en god arbejdsplads efter datidens forhold. Men da vi så nåede foråret, og lagrene var ved at være tømte, så var vi blevet for mange folk. Da jeg var den sidste, der var kommet, sagde juniorchefen: "Hvad Svend, har du mulighed for at få et andet job?" "Ja", sagde jeg, "det har jeg". Jeg kunne jo ikke rigtig lide at sige, at det havde jeg ikke. De skulle ikke have medlidenhed med mig. Jeg rejste den efterfølgende fredag og skulle så finde noget andet.

Eksportchauffør hos Terling

Jeg var så heldig, at eksportvognmand P.C. Terling manglede en chauffør, og jeg henvendte mig til ham. Det var i orden, jeg kunne starte med det samme. Det blev et spændende job. Det var jo ikke almindeligt dengang, at man kom uden for landets grænser. Sømand gjorde jo, men vi andre kom da næsten ikke uden for Kolding. Terling havde kun to lastbiler. Den ene kørte han selv med, og der skulle jeg være makker med ham. Den anden blev kørt af en meget dygtig chauffør, der hed Jørn Outzen. Han var sønderjyde, født nede syd for grænsen. Hans forældre havde ikke sørget for, at han fik dansk indfødsret ved Genforeningen, og derfor kørte han på pas. Efter at Hitler var kommet til magten, ville man have fat i den slags folk. Dem havde tyskerne brug for. Hver gang, vi kom til grænsen, havde tyskerne travlt med at få ham overtalt til at gå ind til det tyske militær. Da han var klar over, at det trak mere og mere sammen, og da han oprindeligt var udlært smed, kom han ud på "De Danske Mejeriers Maskinfabrik". Han turde ikke køre dernede længere. Han kunne ikke få dansk indfødsret. Det var meget svært dengang. Tyskerne kom jo den 9. april 1940, og den 15. april tog de ham til at køre panserbiler. Han faldt i Rusland. Han var ikke tysksindet, og han var imod militæret. Det var en krank skæbne for ham.

På min første tur hos Terling skulle vi til Skagen og læsse fisk, som skulle til Bruxelles. Vognmændene skulle garantere, at vi kom i rette tid til markederne ved bestemmelsesstedet, altså uanset hvilken tid, vi kom af sted, skulle vi nå frem. Vi skulle have læsset inden kl. 12 middag. Det nåede vi ikke. Vi kom ikke fra Skagen før sidst på eftermiddagen, men vi skulle nå frem. Det var jo ikke sådanne lastbiler, som man har i dag. De er jo komfortable og har en fantastisk maskine med stor trækraft. De kan jo næsten køre som en personbil. Men dengang havde lastbilerne svage motorer. Det gik jo i slæbegearet op ad bakkerne, så det tog lang tid. Når det gik ned ad bakkerne, skulle den have alt det krudt, den kunne tåle for at vinde tid.

Terlings biler parkeret på Taubersvej i 1930'erne.

Det var spændende at køre ned gennem Nordtyskland, selv om det var nat. Der var jo ikke motorvej dengang. Når man kørte fra Hamburg og vestover over Bremen til den hollandske grænse, var det ofte sådan, at det halve af vejen var brolagt, og den anden halve var jordvej, så det var jo ikke nogen behagelig kørsel. Fra Slesvig og et stykke ned til Hamburg var der lagt skifersten på vejene. Det var såmænd ganske udmærket, men hvis det var regnvej, var det lige som grøn sæbe at køre på, og sættevognen kørte som en vifte bagefter. Men det kan man også vænne sig til. Da vi kom ned i Holland, skete der det, at vi sprængte to dæk. Vi skulle have repareret dem, og tiden gik. Vi skulle passere den belgiske grænse senest kl. halv otte. Gode råd var dyre. Jeg havde jo aldrig været der før, så Terling kunne ikke selv tage i forvejen og ordne papirerne. Han fik så fat i en taxachauffør og bad ham, om han ville køre hans chauffør ned til den belgiske grænse så hurtigt som muligt. Jeg fik toldpapirerne med, og så skulle vi gå ind på et hotel, der lå på højre hånd. Der skulle jeg spørge efter en ung pige, der hed Charlotte. Hun ville så udfylde papirerne, hvorefter jeg skulle aflevere dem i tolden på den anden side. Så ville Terling komme i mellemtiden. Så langt så godt. Chaufføren kørte som død og djævel det sidste stykke. Han gjorde, hvad han kunne. Jeg fik fat i Charlotte, en lille mørk belgierinde, og hun begyndte at skrive papirerne. Det var alt sammen i orden. Klokkeren var seks til syv minutter i halv otte, så det var jo på høje tid. Pludselig begyndte hun at spørge om noget. Hun spurgte på tysk, på engelsk, på fransk og på bel-

gisk, og jeg forstod ikke et ord. Der stod nogle hollandske chauffører omkring mig, og de ville allesammen hjælpe, men jeg anede ikke, hvad de spurgte om. Jeg begyndte at spekulere på, hvad det kunne være, hun spurgte om. Nu vidste jeg, vi havde sild og makrel, men så havde vi også nogle hornfisk. Så fandt hun ud af det og fik det skrevet på. Jeg nåede at komme over med papirerne i sidste øjeblik, og Terling arriverede. Vi kom igennem, og vi nåede til Bruxelles til tiden.

Det at være eksportchauffør kræver, at man klarer uventede situationer. Der er ingen at spørge, man må klare sig selv. Det er faktisk et interessant liv, og det er meget frit. Terling var en god mand at arbejde for. Han var sønderjyde, født i Sønderborg. En stor kraftig mand, og meget energisk. En ting, han lagde meget vægt på, når man kørte bil, var, at der ikke skulle drikkes undervejs. Dengang var der ellers mange, der drak, og kontrollen var jo ikke så streng.

Jeg husker engang i Hamborg. Vi kom derned en aften, og vi skulle videre. Vi var inde på "Reberbahn" i en lille restaurant, hvor chauffører holdt til, og fik noget at spise. Da vi skulle af sted, var der en Esbjerg-chauffør, der var så fuld, at han ikke selv kunne kravle op i sin bil. To politibetjente skubbede bagpå, og han kom op i bilen. Jeg kørte bagefter ham til den hollandske grænse. Han kørte helt fantastisk, forbavsende nok med det spiritusforbrug.

Terling var meget imod nazismen. Han havde som sønderjyde deltaget i den første verdenskrig, og han hadede krig. Han sagde: "Hvis det nogensinde skulle ske, at jeg fik besked på, at jeg skulle i trøjen igen, så tager jeg mit eget liv". Det ville han ikke gerne opleve igen, men det kom han heller ikke til.

Når vi startede hjemmefra, så havde vi en margarinekasse med os, hvorpå der stod "Alfa". I den havde vi noget tørkost til den første tid. I sådan en kasse kunne der på hjemvejen være 20-25 citroner. Vi havde Valutacentralen herhjemme, og meget var rationeret. Citroner var en mangelvare. Dem kunne vi købe for meget små penge i Belgien og f.eks. få en kr. pr. stk., når vi kom hjem. I Belgien kunne vi også købe nogle fine skindjakker for ca. 50 kr. Dem kunne vi få 100 kr. for, når vi kom hjem. Vi kunne købe armbåndsure med cylinderværk i for 5 kr. Dem kunne vi sælge for 25 kr., når vi kom hjem. Det var ikke det store smugleri, men bare sådan et ekstra ur ned i lommen, en jakke hængende oppe på kroge og en kasse med citroner støttede vældig godt på indtægten.

Det var en dejlig tid for en ung mand at komme ud på den måde. Jeg traf en masse forskellige interessante mennesker. Blandt eksportchaufførerne var der et godt sammenhold. Vi hjalp hinanden, hvis det kneb. Det tror jeg egentlig også, man gør i dag. Man vidste, hvor de andre var. Der holdt man jo også til og fik noget at spise og en lille snak med dem, og så fortsatte man. I Antwerpen var der på den tyske kaj en lille restauration, hvor datteren talte perfekt

dansk, ganske vist med accent. Hun havde aldrig set Danmark, men hun var ansat på et kontor, der havde med brevdUER at gøre, og hun havde den danske afdeling, så hun havde lært sig dansk. Det var helt rart at tale med en belgisk pige, der kunne dansk.

Vi oplevede meget. Når der endnu var sne herhjemme, var foråret kommet i Holland og Belgien. På den måde oplevede vi foråret en 3-4 gange. Man kunne følge det nordpå, og det var en stor oplevelse. Der var selvfølgelig også mange sure timer, f.eks. når man skulle køre i islag eller i tæt tåge, men sådan noget glemmer man igen. Man husker de lyse tider og de oplevelser, man har undervejs og alle de mennesker, man har talt med. Så det var en god tid.

Jeg var imidlertid blevet gift, og min kone var ikke meget for, at jeg kørte som eksportchauffør, for der røg jo nogle stykker engang imellem. Bilerne var tungt læsset i forhold til materiellet, og bremserne var jo ikke altid det, de skulle være, så hun syntes, jeg skulle holde mig til det hjemlige.

Chauffør hos Kanne

Jeg blev ansat ved vognmandsfirmaet Ejner Kanne, en af de store vognmænd. På det tidspunkt stod han for at skulle indlægges for kalvekastningsfeber, så han ville gerne have mig som chauffør. Vi var fire chauffører ialt. Det blev egentlig mere anstrengende end at køre transport. Da kunne man sige til makkeren, hvis man var søvrig: "Ved du hvad, nu er jeg søvrig, nu vil jeg gerne sove lidt, så kører du!" Jeg havde det egentlig så rart, for min bedste tid at køre på var fra kl. 11-12 om aftenen til kl. 7-8 om morgenen, og da ville makkeren jo helst sove. Jeg nød natten. Man kører jo sikkert om natten. Der er ikke så megen trafik, og så var det fantastisk at opleve hen på morgenstunden ved 5-tiden, hvordan de ude på gårdene begyndte at arbejde med deres kreaturer. Når vi kom igennem byerne, kunne vi se ved 6-7 tiden, at folk ilede på arbejde. Det var egentlig også interessant at se, at funktionærerne, der først skulle begynde ved 8-9 tiden, havde lige så travlt med at nå frem som dem, der startede tidligere.

Men tiden som eksportchauffør var altså forbi. Jeg kom til Kanne, der dengang var konservativ, og blev 1. chauffør. Det var for så vidt også ret spændende, for det var en alsidig forretning, og vi kørte med alt muligt herhjemme. Vi kørte for fabrikker, vi kørte til Esbjerg med eksportvarer og med kød til redierne, når de havde skibe liggende oppe i Frederikshavn. Vi kørte papir til aviserne i Ringkøbing, Haderslev og rundt omkring. Der var egentlig nok at gøre. Da jeg kørte med den store lastbil, skulle jeg have de længste ture. Men det resulterede ofte i, at jeg havde en arbejdsdag på 20 timer og somme tider mere. Vi kunne f.eks. begynde kl. 3 om morgenen og køre til Ringkøbing med papir til "Ringkøbing Amtsavis". Der var jeg kl. 6, når de startede på bladet. Vi fik

læsset af og kom hjem, og så kunne jeg nå at læsse og komme til Esbjerg med et læs æg eller fisk eller hvad det nu var - til eksportdamperne - og så hjem igen. Så havde man lastet en bil med stykgods til København, og den søvn, jeg skulle have, fik jeg på færgen over. Når jeg så kom til København, henvendte jeg mig til flytteselskabet "Danmark" og fik nogle folk til at læsse af, og så gik det hjemad igen. På sådan et døgn blev det ikke til megen søvn, men man kunne jo også klare sig med lidt.

Da vognmanden kom tilbage fra sygehuset, skete der det, at nogle af hans kunder henvendte sig til mig i stedet for ham. Det var ikke min skyld. Men han blev mere og mere utilfreds, og da han kunne få et par chauffører, der ikke krævede betaling for ekstraarbejde, sagde jeg: "Hvis du synes det, så tag dem, så går jeg min vej!" Så var det slut!

Arbejde på Kolding Havn

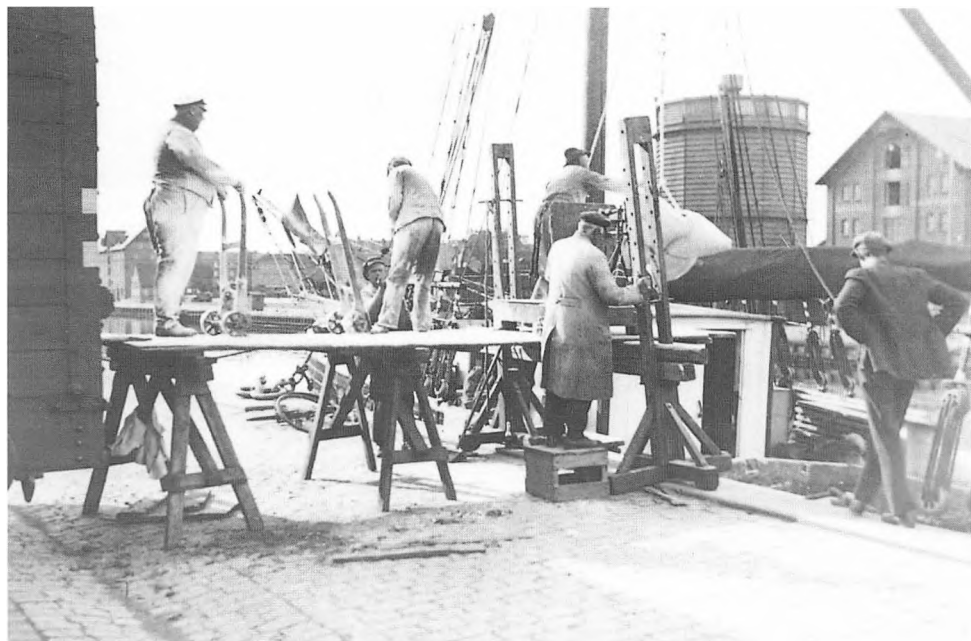
Enhver har sine fejl, og jeg synes jo, mine er grove små. Men fejl har vi jo alle sammen. En af mine væsentligste fejl er vel nok den, at jeg somme tider er lidt hurtig i replikken uden at tænke på konsekvenserne.

I min chaufførtid, hvor vi en forårsaften havde læsset af på havnen, ville vi lige ind på "Skandinavien" og have en øl, før vi kørte vognene i garage. Vi sad og hyggede os med en øl, og ved et bord ved siden af os sad der to mænd. Så siger den ene af dem, der hed Thune: "Vil I give en bajer?" Da jeg som sædvanlig var hurtig i replikken, sagde jeg: "Hvorfor skulle vi dog det?" "Ja, det er mig, der skriver på havnen." "Ja, det rager ikke mig", sagde jeg. Så så han sur ud.

Jeg må lige forklare, hvem Jacob Thune var, og hvordan han skrev. På Kolding Havn stillede man som arbejdsløse op kl. syv om morgenen i store stimer for at få arbejde. Når der kom skib i havn, skulle der bruges folk til at losse og til at bære fra og stable op o.s.v.

Så var folk inddelt i grupper. Nogle kaldtes H-folk, og det var spidserne. De tilhørte en afdeling af "Dansk Arbejdsmandsforbund". Det var dem, der først skulle ombord i skibene. Når der så ikke længere var nogle af spidserne tilbage, så kunne A-folkene, som vi kaldte dem, komme til. Det var dem, som tog arbejde rundt omkring i byen. H-Folkene holdt sig til havnen, og det havde de eneret på, og så kunne der suppleres op med øvrigt mandskab. Det var Jacob Thune, der skrev de folk op, altså han pegede dem ud og gav dem arbejde, og for det fik han jo mange gode ting. Det gav anledning til, at man først kom for, når spidserne var engageret. Hvis jeg nu havde givet ham en bajer på "Skandinavien", så ville det være kommet mig til gode senere hen.

Jeg var altså blevet arbejdsløs, og hvad gjorde man så? Man stillede nede på havnen om morgenen kl. 7 og så, om der var kommet skibe ind. Ja, det var der,

Losning fra Jyske Andel, 1933.

og nu skulle der bruges en hel del folk. Jacob Thune stod på en kasse ved vejerboden, og vi stod alle sammen i en stor kreds rundt om ham. Han skrev sine H-folk ud, og bagefter skulle han have A-folk. Han pegede hele tiden ved siden af mig. Det var jo lidt ærgerligt. Nå, men så var det bare med at komme på cyklen og ud til Jydsk Andel, for forvalter Svendsen der skulle også have folk. Men det var jo der som så mange andre steder. Forbindelsen mellem dem, der bestemmer, var effektiv. Da jeg kom derud, gik det på samme måde. Til sidst var vi tre mand tilbage. Han stod og kiggede op mod havnen, om der kom nogle af hans gutter. Vi vidste, han skulle have nogle flere folk. Så sagde jeg til ham: "Ved du hvad, du kan lige så godt tage os, for der kommer s'gu ikke flere". "Nå ja", sagde han, "så tag og kom med". Det var en coaster, der var kommet med bomuldsfrøkager. De var pakket i sække, der vejede ca. 150 kg pr. stk. Sækkene blev læsset på en hestevogn og transporteret over til lageret. Så skulle de læsset af vognen og op på nakken og derefter stables i ti sækkes højde. Det var akkordarbejde, og så er man altså meget hård. Kammeratskabet strækker ikke ret vidt. Nu var jeg lastvognschauffør, og jeg var vant til at tackle sådan noget. Når man fik en sæk på nakken, skulle man passe på, at den ikke kom for højt op, for så gik man på næsen. Kom den for langt ned, slingrede man af sted og kunne altså heller ikke tage den. Stak der et spidst hjørne frem, som man kunne mærke ind i ryggen, måtte man også tage det med uden at forsøge at flytte

på sækken, for ellers røg den også ned. Der var en ung mand med, der var så lykkelig over, at han nu endelig havde fået et job. Men første sæk, han havde på nakken, var for højt oppe, så røg den ned. Næste sæk kom for lavt, så slingrede han af sted, den tabte han også. Så sagde de andre: "Ud!" Længere strækker solidariteten ikke.

Det var også hårdt, når der kom salpeter ind. Det var i sække, og det var ikke, fordi de var tunge, men de skulle jo stables op på lageret helt op under taget. Det var på akkord, og det gav selvfølgelig også gode penge. Men når man så svedte og fik noget salpeter ned ad ryggen, blev man helt hudløs der. Om morgenen, når man kom, klæbede skjorten til ryggen. De første par sække var frygtelige, men når så først man var blevet varm, så mærkede man det ikke. Sådan noget foregår jo ikke i dag, men sådan var forholdene dengang. Det var hårdt og ubønhørligt, men på den anden side set, så kunne man også tjene nogle penge.

Hos Th. Petersen igen - og besættelse

Da vi så kom hen imod efteråret, hvor åleeksporten blomstrede op med vinterål, havde jeg den redningsplanke, at Th. Petersen manglede folk igen. Det var i 1938, og jeg befandt mig vel på den arbejdsplads. Den chauffør, der var der, var oppe i alderen, og kunne ikke tage megen overtid, og så blev jeg reservechauffør, og det var egentlig meget afvekslende for mig.

Ferieloven var blevet vedtaget i 1937, og i 1938 skulle vi have 3 dages ferie. Det var jo fantastisk at få ferie. Det havde vi ikke prøvet før, i hvert fald ikke på anden måde end som arbejdsløse, og så var det i hvert fald ikke ferie. Men nu fik vi feriemærker. Det var en stor oplevelse ikke at skulle på arbejde i tre dage og så oven i købet at få penge for det.

Den 9. april 1940 skal jeg ikke omtale ret meget. Det var et chok for os alle sammen. Men jeg kan ikke lade være med at fortælle en lille ting. Vi begyndte kl. 7.00, så var der frokost fra 8.30 til 9.00. Vi havde 1 1/2 times middag, og så arbejdede vi til kl. 17.00. Jeg havde en arbejdskammerat, der hed Burcharth. Han ville hjem i sin frokostpause. Han kunne endda nå at cykle op til Søndervang, hvor han boede og nå at spise sin frokost og så komme ned til kl. 9.00 igen, for der var ikke noget med at komme for sent. Men da han den dag kom kl. 9.00, rystede han over hele kroppen og hans shag-pibe vibrerede op og ned. "Hvad er der dog i vejen?" spurgte vi. "Tænk", sagde han, "jeg kom kørende på min cykel ned ad Haderslevvej, så holder der en soldat på motorcykel, og så går jeg hen og slår ham på ryggen og siger nå, kammerat, hvordan går det sydpå?" Han troede, det var en dansk soldat, men det var en tysker, og det havde chokeret ham meget.

Der kom jo en svær tid. Meget standsede fuldstændigt. Der blev mindre

*Tyske motorcykler på
Haderslevvej, 9. april 1940.*

benzin, og der var ikke meget at lave nede ved Th. Petersen på det tidspunkt. Eksporten var næsten gået i stå, især eksporten til England. Men jeg husker i hvert fald en tur, jeg havde op til Limfjorden for at hente ål. Dem havde vi i nogle store beholdere på ladet, og så havde vi nogle iltflasker nede på siden af bilen til at sende ilt op igennem bassinerne, når vi havde fået ålene. Det var i midten af april. Jeg kom til Oddesundbroen, der var meget stærkt bevogtet. Der var masser af soldater, og jeg kom med min lastbil og blev selvfølgelig standset. Da de så iltflaskerne, blev de chokerede og ville ikke tillade mig at komme over. De troede ikke, det var iltflasker, men at det var bomber, der skulle smides på broen. Men jeg demonstrerede, hvad flaskerne var til. Da bassinerne var tomme, lukkede jeg dem op og viste dem, at det var ilt til at sende gennem vand i bassinerne. Så fik jeg en maskinbevæbnet soldat ved hver side og kom over broen. Det viser, hvor omhyggelige tyskerne var.

Da jeg skulle have en uges sommerferie, sagde jeg til Knud Petersen, juniorchefen: "Er der noget at lave, når jeg kommer igen?" Så sagde han: "Ja, jeg vil nødig fyre dig, men hvis du kan finde noget andet, så ser vi det gerne!" Så kom jeg selvfølgelig ikke igen. Så var jeg atter på jagt efter et nyt job.

Kolding Bys Elektricitetsværker

Kolding by skulle sørge for brændselsforsyningen under krigen. Kommunen opkøbte en masse tørv, og de skulle så læsses på et lager. Jeg var så heldig sammen med en god kammerat, Peter Nielsen, at få det job at læsse tørvene fra jernbanevogne ind på lageret, og det gik stærkt. Når det så var regnvejr, var der ikke noget at læsse af dernede, og så var vi omme at stemple. Min bror kørte

dengang for "Kolding Kulkompagni". De havde endnu kul, som Elektricitetsværket brugte til at fyre med. Han fortalte, at de manglede en mand på Elværket til at knuse tørv. Jeg kom derop og blev modtaget af maskinmester Juhl, som kikkede meget bøst på mig og spurgte: "Kan De bruge en skovl?" "Ja, det kan jeg", svarede jeg. "Nå, så gå bare i gang", sagde han.

Så startede min første periode ved Kolding Bys Elektricitetsværker. Den varede i 22 år. Det var en god arbejdsplads, men det var hårdt og mange gange ubehageligt. Man var klar over, at der ville blive mangel på kul, og så skulle man gå over til tørvefyring. Det foregik på den måde, at tørvene skulle knuses i en knuser med meget kraftige tænder. Så kom de over på et transportbånd og op i nogle vogne, der gik på spor hen over gården. På fyrpladsen blev de vejet ind og hængt op over fyrene og tømt ned i dem. Der var mange beskæftiget med det mærkelige brændsel, og det var egentlig også en form for akkordarbejde. Vi fik vor faste ugeløn, men vi skulle fylde op lige så hurtigt, som tørvene blev brændt, og det gik somme tider hårdt til. Nu var Elværket koblet sammen med "Sønderjyllands Højspændingsværk", og sønderjyderne ville køre på fuldt drøn hele tiden. Det vil sige, at når elektricitetsforbruget var lavt, så skulle vi f.eks. stoppe om natten, eller stoppe et sted hen på aftenen, fordi sønderjyderne kunne klare resten. I sommertiden kørte vi ikke om natten, da skulle fyrene bakkes af, og det brugte man også brændsel til. Der var kun brug for en mand til arbejdet, og når man kom om morgenen, holdt samtlige 22 vogne og var tomme. Så var det bare om at komme i gang med at læsse. Uden pauser kunne man lige nå det til frokosttid. Det gav en masse støv. Vi var sorte, og arbejdstøjet var sort, men det vænnede man sig egentlig også til. Om efteråret, når vi kørte i holddrift, skulle alle lemmene lukkes, så snart det var mørkt, p.g.a. mørkelægning, og det vil sige, at kulskuret blev så fuldt af støv, at man dårligt nok kunne se hinanden. Vi tog en gummisvamp for næsen. Den tog det grove, mens det fine gik ind. Nu var der også forskel på tørv. Der var de løse med det bløde stykke, og så havde vi nogle, der kom fra noget, der hed Sandet. Der var sand på dem, og vi var helt klar over, at når vi knuste de tørv, fik vi hovedpine. Når tørvene var fugtige, kunne de ikke tænde selv. Der var rote-rende riste under kedlerne, men vi havde også noget, der hed forfyr med en blæser på, som blæste ild ind i ovnene. Det kunne tænde de fugtige tørv.

Det var et modbydeligt arbejde, men vi måtte vælge. Enten tog man det arbejde, eller også gik man ud til tyskerne, og det ville vi ikke. Der var nu iøvrigt mange, der gjorde det, bl.a. ved Vandel Flyveplads. De lavede ikke ret meget, de var der bare. Men det var da mere tilfredsstillende at arbejde for en dansk virksomhed, selv om vi indirekte jo også lavede strøm til tyskerne.

Vi havde også tyske soldater gående på Elværket. De skulle holde vagt, så vi ikke gik hen og lavede sabotage. Vi havde også vores egen sabotagevagt, og ham

traf vi aftale med, når der somme tider kom noget ind på værket, som tyskerne ikke måtte se, for han havde et godt forhold til de tyske vagtposter. Så inviterede han dem op i frokoststuen på en bajer, og der sad de og hyggede sig, medens vi klarede det, vi skulle klare.

Vi havde i øvrigt en maskinmester, som var nazist. Han stod ude i gården, da de tyske flyvere kom, og klappede i hænderne og sagde: "Heil Hitler". Der var nu ikke noget ondt i ham alligevel. Han vidste godt, hvad der somme tider foregik. Han kunne have stukket nogle af kammeraterne, men det gjorde han ikke. Da krigen var forbi, kom han for en tjenestemandsdømstol som nazist, og han blev fyret med 3/4 pension, men han havde ikke gjort noget forkert. Det var en af de fejltagelser, der skete efter krigen.

Der blev brugt mange tørv på Elværket. De kom både med vogn og med bane. Vi havde en vognmand, der kørte tørv, og når hans chauffør var syg, eller der skulle køres med to biler, havde vognmanden aftale med Elværket om, at jeg kunne køre den ene af dem. Der var ingen benzin, så vi måtte have trægenerator på. Sådan en generator skal jeg kort beskrive. Det var en stor kedel, der hang på siden af bilen foret med en indvendig kedel - af form som en kegle -

Lastbil med trægenerator.

hvor man fyldte træ i. Generatortræ bestod af små firkantede blokke på 3-4 cm. I bunden af generatoren var der trækul, og ovenover var der trækul. Lige ved keglen, hvor træet var, var der en klap, der kunne suge luft ind. Der sad en såkaldt fidibus, der var et stykke ståltråd med tvist på, som man dyppede i petroleum, antændte og stak ind i hullet. Så startede man blæseren, og der kom ild i det træ, der lige var kommet i keglen. Det blev så suget ned igennem trækullet for at få tilsat mere kulstof og derfra ind igennem et filter med træuld. Så var det tid at komme ind til motoren og køre. Der gik et rør uden om motoren ud i forenden. Når det røg ud der, satte man en tændstik til. Det gav en blå flamme, og så kunne man starte. Trægeneratoren fungerede egentlig godt, men det krævede megen omhu at holde den ren. Der var ikke fremragende trækraft, men det fungerede da.

Vi havde jo nogle hårde vintre først i 1940'erne. Tyskerne kunne aldrig starte deres biler om morgenen. Når vi så kl. 6.00 om morgenen kørte ned på havnen for at læsse, blev vi stoppet for at trække dem igang. Vi sagde, at vi ikke havde tid, Elværket var livsvigtigt.

Men en morgen var det lige ved at gå galt. En tysk officer, der holdt med sin chauffør i Munkegade, ville ikke acceptere vores undskyldning, men trak i stedet revolveren og sagde: "Ikke et ord mere, så skyder jeg!" Vi fik ham så hængt på og måtte give ham en ordentlig tur ned omkring Chresten Berg ved Banegårdspladsen. Så kunne han køre.

Jeg har før omtalt maskinmester Juhl, vor førstemester. Han havde været maskinmester i Switzers bjergningsselskab og været rundt om i Middelhavet og Tyrkiet. En meget erfaren mand med en naturlig autoritet. I starten var vi bange for mester Juhl, fordi han var bister. Vi havde en lidt enfoldig rengøringsmand, der hed Valdemar Hansen, og til ham sagde jeg en af de første dage, jeg var på værket: "Den mester Juhl er en galhovedet karl, han er da ikke nem at arbejde for!" Så sagde Valdemar: "Du tager helt fejl, han har et hjerte af guld, og hvis du f.eks. mangler 10 kr., og du beder ham om at låne dig dem, så får du dem, selv om det er de sidste, han har. Vær sikker på det!" Og han havde så inderlig ret. Den mand kunne få sit mandskab til at gå gennem ild og vand, men det var på den hårde facon. Jeg kan give et eksempel fra krigen. Mine drenge havde en trehjulet cykel. Forhjulet var knækket sammen, og det var jo ikke til at få sådan noget svejset. Så en dag gik jeg op til mester Juhl og sagde: "Jeg har en lille trehjulet cykel, jeg ikke kan få lavet, kunne jeg få den svejset her?" "Hvad fanden", sagde han, "skal vi nu også til at lave legetøj?" Så sagde han: "Nu kommer Svend Mogensen i morgen, så skal vi nok få lavet den cykel". Svend Mogensen var specialist i at svejse. Så sagde mester til ham: "Svend Mogensen, der står en drengcykel. Lav et nyt hjul og lav for fanden også en ny forgaffel, vi vil sgu ikke se den cykel her mere".

Undervisning og bestyrelsesarbejde

På aftenskole

Som omtalt havde jeg kun 7 års skolegang, men så var der jo den mulighed at gå i aftenskole. Mens jeg var chauffør, kunne det simpelthen ikke lade sig gøre at have fri om aftenen. Jeg vidste jo aldrig, hvornår jeg kom hjem. Men da jeg i 1938 igen kom ned til Th. Petersens Åleeksport, havde jeg fri de fleste aftener, og så meldte jeg mig til AOF. Vi var nogle unge mennesker, der gerne vil have noget mere dansk og regning. Det kneb med at få samlet et hold, der var stort nok. Dengang var det populært at gå til fremmede sprog. Der var to og tre dobbelte hold til tysk og engelsk, men dansk var det svært at få tilslutning til. Det lykkedes dog. Det lykkedes også at få 12 personer til regning, og så gik vi i gang med den undervisning, vi egentlig manglede. Det var først og fremmest et spørgsmål om at friske op, hvad vi havde lært i skolen og så få noget mere bygget ovenpå. Jeg gik to vintre til regning og dansk.

Dengang skulle man jo også have en kolonihave. Jeg har nu aldrig været så stærkt interesseret i havearbejde, men det var nødvendigt for husholdningen. Så tog jeg også to vintre med havebrug, så jeg vidste, hvad jeg havde med at gøre.

Da jeg kom i boligforeningens bestyrelse og skulle skrive under på regnskaber, var det svært at se, hvad de egentlig indeholdt. Det foruroligede mig meget, at jeg skulle skrive under på noget, jeg ikke vidste noget om, og så tog jeg to vintre med bogholderi. Jeg lærte da selvfølgelig ikke at føre bogholderi, men jeg lærte da at læse status, så jeg kunne se, hvordan det hele så ud, når et årsregnskab blev aflagt. Nu kunne jeg underskrive det med god samvittighed.

Arbejdsteknisk Skole

”Dansk Arbejdsmandsforbund” havde en meget initiativrig forbundsformand, Aksel Olsen. Han var godt klar over, at de ufaglærte var Danmarks største fagforbund. Det er de vel stadigvæk. Men han var også godt klar over, at det kunne ikke blive ved med at gå på den måde, at man kun skulle bruge en skovl og bære en sæk. Fremtiden ville fordré noget mere af os. Han gik så i samarbejde med direktør Hempel fra Teknologisk Institut om at få startet nogle kurser for arbejdsmænd. Der blev oprettet forsøgsundervisning i såkaldte ”Arbejdstekniske Skoler” i de tre byer Kalundborg, Sønderborg og Kolding. Det var i 1942.

Jeg meldte mig til, og vi var 36 elever. Undervisningen foregik på Teknisk

Skole, og den var jo ellers for faglærte. Vi blev som arbejdsmænd ikke særligt hjerteligt modtaget, men vi kom da i hvert fald i gang. Fagene, vi skulle gennemgå, var erhvervsfysik, elektrolære, motorlære, erhvervs kemi - og selvfølgelig dansk. Vi havde til de tre første fag ingeniør Thomas Jensen fra "De Danske Mejeriers Maskinfabrik", en ældre ingeniør med en fantastisk erfaring.

Der kom af og til nogle kontrollører fra Teknologisk Institut for at se, hvordan det gik med undervisningen, men man måtte konstatere, at elevtallet skrumpede ind, fordi de fleste ikke fattede stoffet. De fandt det for vanskeligt. Kurset varede tre vintre, men efter to år var vi kun syv tilbage af 36. Men de syv kom egentlig godt i vej, én blev senere teknikumingeniør, en anden blev formand ved kommunen og en tredje blev værkfører på en større bomuldsfabrik. Det viser da, at de i hvert fald lærte noget ved "Arbejdsteknisk Skole".

En anden lærer, jeg gerne vil fremhæve, er Max Mortensen. Han var driftsingeniør ved FDB, og sjældent har jeg været ude for en lærer, der var så grundig som ham. Han ville være helt sikker på, at alle elever havde forstået, hvad der blev forklaret. Når han opdagede, at en elev ikke havde fået fat i det væsentlige, så startede han fra bunden af igen.

Det var ikke alene i Kolding, antallet af elever faldt, det gjorde det også i de to andre forsøgsbyer. Man fandt ud af, at pensum var for svært. Det måtte forenkles, men det var egentlig synd, fordi vi havde brug for den tekniske og teoretiske baggrund, vi havde fået.

Kedelpasser på Elværket

På Elværket ville alle jo gerne have ferie, når børnene havde skoleferie, og det kunne vi ikke få allesammen, i alt fald ikke kedelpasserne. Det var grunden til, at jeg blev afløser for kedelpasserne om sommeren. Da der var gået et års tid eller to, blev tre kedelpassere syge om efteråret, hvor der var mest pres på. Så gik jeg ind i vagten, selv om jeg ikke havde de fornødne papirer. Kedelpasserne protesterede, men mester Juhl sagde god for, at jeg kørte på hans ansvar. Jeg var selvfølgelig skidt tilpas ved den situation, så jeg gik op til mester og sagde, at jeg gerne ville tage en kedelpasserprøve, for jeg brød mig ikke om at køre på den måde. Maskinmester Sørensen havde lovet at læse lidt teori med mig, og så ville jeg prøve at læse stoffet selv. Jeg regnede de sidste 10 års eksamensopgaver igennem, og dem kunne jeg godt klare. Min baggrund fra Arbejdsteknisk Skole kom mig virkelig til gavn i den situation. Da jeg også havde haft noget kemi, så var det med vand og damp heller ikke noget problem. Jeg stillede så op til eksamen i Åbenrå. Det var min første eksamen. Man kunne opnå 26 point. Jeg fik 24, så det var da ikke så dårligt. Jeg tror dog, jeg var den, der havde fået de bedste papirer.

Nu var jeg ikke arbejdsmand længere, nu var jeg kedelpasser. Arbejdet

Maskinpersonalet på Elværket, 1947. Nr. 4 fra højre i 1. række (siddende) er maskinmester Juhl. Bag ham står Svend Christensen.

bestod i at sørge for, at der var damp på kedlerne. Det havde den fordel, da jeg kom i Byrådet, at jeg så kunne bytte mig til mine vagter og tage nogle nattevagter. Dem var de andre jo ikke så glade for. Man fik ikke betaling for arbejdstab dengang.

Da man i 1958 skulle levere olie til Skærbækværket, købte Elværket en tankvogn, og direktøren spurgte mig, om det ikke var noget for mig at køre med den. Det passede mig ganske udmærket, fordi jeg bare skulle sørge for, der var olie nok. Så kunne jeg køre tidligt om morgenen og om aftenen - som det nu passede mig. På den måde kunne jeg passe mine møder. Det arbejde havde jeg så fra 1958 til 1962, da jeg blev socialudvalgsformand. Det var min første periode ved Elværket.

Da jeg kom i amtsrådet i 1970, var honoraret som udvalgsformand ikke så stort, så jeg meldte mig på Elværket igen og sagde, at jeg gerne ville arbejde på halv tid, hvis jeg kunne få lov til det. Så kom jeg over på deres tekniske afdeling, hvor det var min opgave at læse målere af to gange om året og forsøge at tegne nye abonnenter. Jeg fik også en tredie opgave. Når der skulle anbringes en bygning til transformere i en eller anden villaforhave, skulle der forhandles med ejeren. Det var ikke rigtigt noget for ingeniørerne, så det overlod de til

mig. Det lykkedes næsten i alle tilfælde for mig at forhandle mig frem, men det tog tid. Jeg satte en ære i at kunne komme hjem med en placering, hvor man havde ønsket det.

Arbejdernes Andels Boligforening (AAB)

Arbejdernes Andels Boligforening blev startet på min 25 års fødselsdag den 27. september 1938. Jeg var ikke med til at starte den, så det var en tilfældighed, det skete på den dag. Men Fællesorganisationen i Kolding fandt, at nu var der baggrund for at danne en Arbejdernes Andels Boligforening, fordi loven af 1937 gav mulighed for at starte uden at have væsentlig formue.

Der blev nedsat et udvalg, og formand blev Svend Møller Nielsen, der var former ude på "De Danske Mejeriers Maskinfabrik". Man henvendte sig til arkitekt H.L. Hansen, der senere blev forstander på Teknisk Skole og engagerede ham til at tegne nogle huse. Man talte også med den daværende borgmester Knud Hansen. Han var meget interesseret i projektet og gav sin støtte til, at kommunen solgte en grund til formålet. Den lå oppe i Borgmestervangen bag ved Domhuset.

Arkitekten gik i gang med at tegne huse, der hver rummede 4 lejligheder: to 2-værelses og to 2 1/2-værelses med kaminopvarmning og i gule sten, så de kunne passe til børnehjemmet, som var deroppe i forvejen. Men beboerne i området ønskede ikke nogen beboerforening deroppe. De protesterede over for kommunen og henviste til nogle deklarationer om, at området var bestemt til villabebyggelse.

Men da var borgmester Knud Hansen rask i vendingen og sagde: "Vi finder en anden grund til jer!" Ndr. Ringvej var blevet anlagt et par år før, og kommunen ejede nogle grunde fra Bakkevej hen mod Koldingbjerg. Dem kunne vi købe. Her blev de før omtalte huse så opført. De skulle nok have været tegnet om, for lejlighedernes placering passer ikke helt godt til grunden.

Da byggeriet startede i begyndelsen af 1939, boede vi i en lille dårlig lejlighed oppe på Kikkenborgvej. Vi henvendte os privat til den daværende formand, Svend Møller Nielsen, og spurgte, om vi kunne blive skrevet op til en lejlighed. Det kunne vi, og vi kunne få det første hus, der blev færdigt. Vi troede ikke, det var sandt. Hvad med alle de mennesker, der havde startet boligforeningen? De havde ikke råd til at bo der, fortalte han. Man havde kalkuleret med 45 kr. om måneden i husleje, men den blev på 52 kr.

I første omgang byggede man to ejendomme med fire lejligheder i hver. Vi flyttede ind i løbet af november måned og var lykkelige for lejligheden. Der var et indskud på 500 kr., og det var mange penge dengang, syntes vi. Det gik dog, for vi tjente lidt begge to. Huset var placeret vest-øst, en helt forkert placering af et hus, når man tænker på, man skal have sol ind i nogle af rummene. Stu-

Boliger ved Ndr. Ringvej - opført 1939 som det første af AABs byggerier.

en og badeværelset vendte mod syd. Mod nord var der et køkken, et kammer og et soveværelse, og det var faktisk lidt koldt om vinteren. I stuen var der "Tasso-kamin", som i og for sig var ganske udmærket. I badeværelset var der brusebad med en gasvarmer, et af de her farlige instrumenter, som har taget livet af mange. Når vi om vinteren ville have varme derind og satte en petroleumsovn ind i badeværelset og samtidig tændte et gasblus, så gik en af tingene ud, og det var et tydeligt tegn på, at der var iltmangel. Men det var da i hvert fald nye lejligheder, og det var rart for os, der ikke var for godt vant, at flytte ind her.

Det viste sig hurtigt, da de første huse var færdige, at det blev populært at melde sig ind i boligforeningen og komme til at bo bedre, end man havde gjort før. Man gik så straks i gang med de øvrige huse, der ligger fra Bakkevej og hen til Koldingbjerg. Ved næste generalforsamling blev jeg medlem af bestyrelsen. Den eneste, der fortsatte i bestyrelsen, var formanden. Og da der ikke var så mange beboere dengang, blev jeg altså medlem. Det var min start på arbejdet med boligforeningen.

Byggeriet blev imidlertid færdigt med meget besvær. Krigen var jo i fuld gang, og materialemangelen var allerede begyndt at melde sig. Men det var jo billigt byggeri. Et hus med fire lejligheder kostede 144.000 kr. brutto, det vil sige 36.000 kr. pr. lejlighed. Vi skulle jo videre med nyt byggeri, og da måtte vi love for borgmester Knud Hansens velvilje over for boligforeningen.

Borgmester Knud Hansen

Knud Hansen blev valgt til borgmester i 1937. Da fik socialdemokraterne for

første gang flertallet i Kolding Byråd. Man følte vel nok, at Knud Hansen, der havde gjort så meget for byen, skulle være borgmester, selv om han nærmede sig de 70 år. Det var et lykkeligt valg. Han var en høj, kraftig mand med stort "Stauning-skæg". Der var noget fint over ham. Han havde autoritet, men var også socialdemokrat af sind og skind.

Han var meget forudseende og fik projekteret et ringvejssystem allerede dengang i 1937. Det var Ndr. Ringvej og Sdr. Ringvej, men han havde så sandelig i sit projekt også en Vestre Ringvej over Ådalen, så man skulle kunne køre rundt om byen, lige som man kan det i mange moderne byer. Det blev aldrig gennemført fuldt og helt, for der har ikke været politikere, der har haft mod nok til at føre det igennem. Han var selv for gammel til at gennemføre det. Det var også ham, der var far til Byparken og mange andre gode ting i Kolding by. Han elskede sin by. Hans søn var forsvarsminister Rasmus Hansen. Før han blev forsvarsminister, var han ansat ved ambassaden i London. Han inviterede sin gamle far derover, og da de stod nede ved Waterloo Bridge og så ud over vandet og broen en aftenstund, spurgte Rasmus Hansen sin far, om det ikke var flot? "Jo", svarede Knud Hansen, "men det er ikke så kønt som Sønderbro i Kolding!"

Knud Hansen havde en fortid som bryggeriarbejder på "Kolding Slotsmølle". Siden blev han redaktør ved den lokale socialdemokratiske presse. Derefter blev han medlem af Rigsdagen, og han var mellem de første socialdemokrater, der kom i Kolding Byråd. Han har i høj grad præget byen. Han var med til at bygge "De Gamles Hjem". Dengang blev det anset for at være en flot bygning. Jeg husker, at når der kom gæster på besøg, spurgte de, hvad det var for et slot, der lå derude, det hvide slot med de glacerede blå vingetagsten.

Knud Hansen var borgmester fra 1937-1943. Der skulle have været valg i 1941, men det blev udskudt, fordi der var krig, og landet var besat. Men i 1943 holdt man kommunalvalg, og det blev nærmest en demonstration over for tyskerne. Det var et valg med en meget stor stemmeprocent. Når man havde været oppe at stemme, fik man et mærkat, hvorpå der stod: "Jeg har stemt!" Man opnåede den største stemmeprocent til noget kommunalvalg i dette land.

Knud Hansen tabte valget. Det vil sige, han stillede ikke op igen. På det tidspunkt havde vi indført 70-års grænsen. Det blev den konservative landsretssagfører Valdemar Juhl, der blev byens borgmester fra 1943 til 1946. Han var en meget fin mand, og der var noget akademisk over ham.

Men Knud Hansen var som sagt en god mand for os, og da vi var færdige nede ved Ringvejen, sagde han: "I kan købe de arealer oppe bagved og så bygge videre." Det gjorde vi så. Vi kæmpede os igennem. Vi skulle jo have byggetilladelse, og vi skulle have materialer og bevillinger fra ministeriet. Vi skulle have kommunegaranti. Det var meget svært at få det igennem, fordi materia-

Knud Hansen med havneudvalg og stads- og havneingeniør på besøg i Århus ca. 1940.

lerne var få, og arbejdskraften forsvandt, fordi nogle fik beskæftigelse ved tyskerne. Det kneb med at få vore byggerier færdige, men det lykkedes dog.

Da der ikke var flere grunde at bebygge i nordbyen, fik vi grunde i Vifdam til to kr. pr. m². Der byggede vi de rødstenshuse, der ligger dernede. Det var også i Knud Hansens tid. Det var faktisk ham, der sørgede for, at vi fik de grunde, vi skulle have, for der var ikke i Byrådet så positiv stemning for AAB, fordi man fandt, at vi byggede lidt dyrt.

Når vi havde afsluttet et vist antal lejligheder, inviterede vi borgmesteren til lidt at spise i "Palmehaven", og det nød han. Han kunne lide et godt glas vin og holdt af en cigar. Han var charmerende og kunne også lide at tale med de unge piger. Det er vel nok den borgmester, jeg har sat mest pris på her i Kolding by.

I 1944 var vi færdige i den nordlige bydel. Der var på det tidspunkt ikke flere grunde at disponere over, så vi vendte os mod den sydlige bydel. Vi fandt en grund på hjørnet af Domhusgade og Sct. Hedvigsvej og gik i gang med at projektere. Nu var vi kommet så vidt, at vi ville prøve at se, om vi kunne få cen-

tralvarme ind i husene. Men det kunne vi så sandelig ikke få materialer til. Vi måtte i hvert fald ikke installere varmt vand, kun installere radiatorer i den ene side af huset. Mere var der ikke materialer til.

Det var Hustømrernes Andelsselskab, altså et kooperativt firma, som fik tømrer- og snedkerarbejdet på de nye huse. De henvendte sig til os og sagde, at hvis vi ikke ville give dem 20 øre mere i timen, så ville de ikke arbejde mere hos os. Det måtte vi så se at finde penge til, for ellers gik arbejdet i stå, og det gik langsomt nok i forvejen. Ved krigens slutning var arbejdet delvist færdigt. Man flyttede i 1945 ind i opgangene ud mod Domhusgade, og de sidste flyttede ind på Sct. Hedvigsvej den 20. juni 1946. Da flyttede vi også derop. Vi syntes nemlig, vi nu ville have en 2-værelses lejlighed med to kamre og med centralvarme, selv om huslejerne var lidt store.

Krigen blev så afsluttet, og det var vi alle lykkelige over. Men efter krigen kom Retsopgøret, og det satte sig også spor i både fagforeninger og andre foreninger. Vores formand var blevet arbejdsløs under krigen og var endt ude hos tyskerne. Han blev angrebet fra flere sider og måtte gå af, og i stedet blev Viggo Madsen formand. Jeg var stadigvæk næstformand. Viggo var lidt kantet, men det gik da egentlig nogenlunde. Vi fik etableret fast kontor, for nu skulle der gang i byggeriet.

Man havde fra ministeriets side sagt til boligforeningerne, at vi skulle forberede nogle projekter, så vi endelig kunne få has på bolignøden, når krigen var forbi. Det skulle altså være et byggeri, der virkelig var fremskridt i. Nu skulle vi ikke tænke på mangel, men kun på at bygge gode og sunde boliger. Så vi havde flere projekter på "bedding".

Viggo Madsen var af den opfattelse, at vi nu skulle søge assistance hos "Arbejderbo" i København. Selskabet fungerede som forretningsfører for forskellige boligselskaber i landet. Det endte med, at Viggo Madsen fik tilbudt en forretningsførerstilling ved "Arbejderbo" i København. Da han rejste, skulle vi

AABs byggeri i Vifdam.

have valgt en ny formand, og det var der ikke nogen, der var særligt varme på. Jeg var næstformand, så jeg kunne ikke undslå mig, og jeg blev så formand i foråret 1946.

Vi fik etableret eget kontor i et af kælderlokalerne på Ndr. Ringvej og ansatte Chr. Pedersen til forretningsfører. Han var født i Store Heddinge ude på landet. Hans far var husmand, og han blev i sin ungdom uddannet ved landbruget og blev senere kontrolassistent. I juli 1940 blev han ansat som kullempers på Elværket, og her kom jeg jo i august. Så vi arbejdede sammen der i fem år. Jeg satte stor pris på Chr. Pedersen. Han var en glad mand, han sang, og han kunne citere Jeppe Aakjær - næsten alt, hvad han havde skrevet - og han var en rigtig god kammerat. Da så krigen var slut, blev han altså ansat som forretningsfører for AAB. Han havde lært at føre regnskab som kontrolassistent på Sjælland.

Vi havde sikret os nogle grunde i tide. Vi havde købt en grund oppe på Kikkenborg, hvor Kikkenborggården blev bygget, og en anden i Bellevuegade, hvor Bellevuegården blev bygget. De to byggerier begyndte på samme tid, men det var en langsommelig opgave at blive færdig med dem.

Vi havde under krigen mangel på materialer og arbejdskraft, og det havde vi så sandelig også efter krigen, og vi skulle have kommunegaranti og statslån. Men byggerierne blev da færdige efter 2-3 år. De havde både centralvarme og badeværelse, så det blev nogenlunde tidssvarende. Men vi måtte da nok skære noget ned på kravene.

Ved byggeriet på hjørnet af Fru Jyttesvej og Domhusgade var det "Arbejderbo", der var forretningsfører. Da jeg kunne se, at de ikke kunne gøre det bedre end vi selv kunne, var det både det første og det sidste byggeri, vi samarbejdede om.

Angående finansiering af Fru Jyttesvej-bebyggelsen, så havde jeg hørt, at "Nye Danske" og "Baltica" havde 20 millioner kr., som de ville investere i byggeri. Det var forhenværende borgmester, landsretssagfører Thulstrup, Haderslev, der stod for det. Så vi besøgte denne fornemme mand og fik også en fin aftale igennem om at få et lån, der dækkede 1. og 2. prioritet til 4 % kurs 100. Det var meget favorabelt. Men da vi prøvede igen et år senere, kunne vi ikke få en ny låneaftale, skønt den var stillet os i udsigt. Man ville bruge pengene på anden måde. Så hurtigt kan mulighederne skifte.

Mine forældre var blevet ældre, og de sad stadigvæk i deres gamle hus, mit barndomshjem i Brændkjærgade. De havde ikke indlagt vand og ingen toilet i huset. Jeg foreslog dem at betale de gamle lån ud på huset og så modernisere det via nye lån. Nok ville deres nye gæld blive større, men de ville komme til at sidde for en mindre årlig ydelse. Det var meget vanskeligt for mig at overbevise mine forældre om, at de kunne få to toiletter og indlagt vand og alligevel

slippe billigere. Jeg lovede dem, at hvis det kom til at koste dem en krone mere end deres "gamle" udgifter, ville jeg betale det for dem. Det var vedblivende en gåde for dem, hvordan de både slap billigere i årlig ydelse og endda fik overskud.

Brændkjærgaard

Brændkjærgaard er et helt kapitel for sig i boligforeningens historie. Vi havde forhandlet os frem til køb af Brændkjærgaards jorder med kommunen, og der blev afholdt en offentlig arkitektkonkurrence om udformningen af arealet. Det blev vundet af arkitekt H. Noes-Pedersen, som siden har sat sit præg på Kolding by. Han var en dygtig arkitekt. Han tegnede et helt moderne byggeri med velproportionerede lejligheder i forskellige størrelser, lige fra etværelses til toværelses lejligheder med to kamre. Og naturligvis var der centralvarme over det hele med en fælles varmecentral. Der var køleskab i alle lejligheder, og der var projekteret med en børnehave og fritidshjem. Det var noget, vi glædede os meget til at få bygget, og vi skulle selvfølgelig have kommunegaranti. Det var i 1948 eller 1949. Der var socialdemokratisk styre i Kolding, og redaktør Søren M. Jensen var borgmester. Første etape var Frederik d. 7.s Vej.

Projektet blev ikke så vel modtaget i Byrådet. Søren M. Jensen, som var kommunens tilsynsførende i boligforeningen, ringede til mig og sagde: "Det her er ikke godt, Svend. Det er alt for flot, og det er alt for dyrt, det kan ikke være AABs opgave at bygge så dyre lejligheder". De kostede 120 kr. om måneden, og det var jo mange penge. Jeg svarede, at vi byggede for fremtiden. Der var talt så meget om, at nu skulle man virkelig gøre fremskridt inden for boligbyggeriet, så den danske befolkning kunne bo på en sund og god måde. Søren M. Jensen mente, at det var for dyrt, men at jeg hellere måtte komme med til møde i Økonomiudvalget.

Jeg husker tydeligt den mandag eftermiddag. Vi var tilsagt til kl. 14.00, og da vi gik ind i Rådhuset, traf vi venstremanden, træskofabrikant Jacobsen, en ældre mand på 65-66 år. Han stoppede op og sagde: "Jeg vil gerne spørge jer to om nogle ting. Er det Jeres oprigtige overbevisning, at byggeriet skal være sådan?" Ja, det var vi helt overbeviste om.

Vi trådte frem for Økonomiudvalget, og borgmesteren sagde, at man i udvalget ikke var indstillet på at give kommunegaranti til sådan et flot byggeri. Jeg forsøgte at forklare, at det var de krav, man stillede til fremtidens byggeri. Hvis der var nogle arbejdere, der i starten ikke havde råd til at bo der, så ville de få det i løbet af få år, og så ville man være glad for det.

Så sagde træskofabrikant Jacobsen: "Jeg har talt med Svend Christensen og Chr. Pedersen om det projekt, og jeg stoler på, at deres dispositioner er rigtige. Jeg går ind for garantien." Det var som at høre en knappenål falde på gulvet.

Bebyggelsen ved Brøndkjærgaard, før Brøndkjærkirken blev bygget.

Socialdemokraterne så på hinanden og gav fortabt. De kunne ikke stå model til, at en venstremænd anbefalede AABs projekt. Jeg fandt oplevelsen både interessant og morsom.

Vi skulle have orden i økonomien. Huslejen var skrabet budgetteret, og næsten hvert år skulle man foreslå en forhøjelse på tre eller fem kr. i måneden. Det var besværligt, at økonomien hele tiden haltede bagefter, og at der ingen reserver var. En af medarbejderne hos vor revisor, revisor Hansen, kaldte forretningsføreren og mig ned og sagde om regnskabet: "Det er udmærket ført, men der er jo ingen økonomi i det. I har jo ingen penge, og det ender med, at folk bliver utilfredse, når der ikke er midler til nødvendige reparationer. Jeg synes, I skal opspare en kapital, så I har midler, og er der noget, der skal laves, så kan I bare gøre det. Det andet er uholdbart."

Chr. Pedersen var noget nervøs for, at vi fik ballade på den sag. Vi kom til generalforsamlingen og forelagde den. Jeg skal lige love for, at der blev diskussion! Nogle af medlemmerne sagde, at hvis det var noget, vi insisterede på at få igennem, så kunne de vælge en ny bestyrelse. Det var jo hårde ord. Men da tog

jeg min beslutning. Jeg stod op på talerstolen og sagde til dem, at det, vi ønskede, var at få en sund og god økonomi, så vi kunne holde vore huse i en god stand og foretage forbedringer undervejs. Det havde vi ikke kunnet hidtil, og husene blev jo ældre og ældre. Nogle af husene, der var bygget under krigen, krævede i hvert fald betydelige reparationer i løbet af nogle få år, og så ville vi komme ud for kraftige huslejestigninger til den tid. Jeg understregede, at jeg ville hellere gå nu, fordi jeg havde økonomien i orden end gå om et par år, fordi den var i uorden. Vi suspendede mødet i en halv time, så folk havde lejlighed til at tale sammen. Da vi genoptog mødet, blev bestyrelsen genvalgt, og så var der ro i boligforeningens bestyrelse - og i AAB i det hele taget. Vi fik en god økonomi, og vi kunne holde vore huse ved lige, og det har egentlig også præget boligforeningen lige til i dag. Økonomisk er det en god og sund virksomhed.

Det viste sig også på et senere tidspunkt, at det var en fordel for os at have ekstra midler. Materiale-mangel var der ikke mere, nu kunne man bygge, som man gerne ville, men naturligvis inden for visse økonomiske rammer.

Da vi stod over for at skulle sætte byggeri i gang oppe på "Brændkjærgaard" under anden etape, begyndte det at knibe med at låne penge. Den tidligere ordning - at man kunne genbelåne i pengeinstitutterne, når man tidligere havde fået et byggelån til statsstøttet byggeri i Nationalbanken - blev nemlig ophævet.

Chr. Pedersen og jeg gik op til bankdirektør Henriksen i Landmandsbanken og spurgte, om vi kunne regne med at få et byggelån på så og så mange millioner? "Ja, selvfølgelig kan I det", sagde han. "I hører jo til nogle af vore gode kunder, det skulle ikke give vanskeligheder." Vi spurgte også indenrigsminister Aksel Møller. Han var en meget dygtig mand, konservativ politiker. Han sagde, at vi godt kunne få en byggetilladelse, men først skulle vi komme med til-sagn om, at vi havde fået byggelån. Men nu sagde bankdirektør Henriksen pludselig med megen beklagelse, at han ikke mere måtte låne penge ud til byggeri. Så stod vi der med skægget i postkassen. Hvad skulle vi nu gøre? Vi havde selv en hel del penge i banken. Jeg tror, vi havde syv millioner, men der var selvfølgelig afskrivninger også, og der var henlagt kapital. Så spurgte jeg Henriksen, om han havde noget imod, at jeg henvendte mig til hovedafdelingen. Det måtte jeg så inderligt gerne. Jeg mødte op i hovedafdelingen på Kongens Nytorv og bad om at komme til at tale med direktøren. Der sad to direktører i et fornemt kontor. Jeg kom ind og forelagde mit ærinde. Så sagde de, at byggelån beskæftigede de sig ikke rigtig med mere, fordi pengene kom til at stå ude alt for længe. Så sagde jeg til dem: "Det er egentlig ikke et spørgsmål om at låne penge i egentlig forstand. Tre måneder efter byggeriets afslutning er vort byg-geregnskab også afsluttet. Men vi har brug for i påkommende tilfælde at kunne have kapital til rådighed. Vi har ca. syv millioner kr. stående i Deres bank,

Svend Christensen foran Ndr. Ringvej 21. Foto: Peter Thastum.

og hvis De ikke accepterer vort ønske, så flytter vi vore penge over i en anden bank.” Jeg fik tilsagnet. Men historien viser jo, at det kapitalistiske samfund

kun respekterer penge. Mennesker betyder ikke noget. Vi har været ude for mange gange næsten at skulle ligge på knæ i banken for at få lov at få et lån.

Til at begynde med var vi også ofte ude for, at håndværksmestrene udtrykte deres tvivl om, hvorvidt vi overhovedet kunne skaffe dem penge for deres arbejde. De sagde, at det jo var meget godt, at formanden stillede krav til dem om at overholde tid og aftaler, men var der sikkerhed for, at de også fik deres betaling? Jeg sagde så, at vi jo havde skrevet kontrakt, og den overholdt vi, og så forlangte vi også, at de overholdt deres.

Boligforeningen voksede sig stor, og da generalforsamlingen som øverste myndighed var ved at blive uoverskuelig, dannede vi et repræsentantskab, hvor hver afdeling var repræsenteret i forhold til deres lejlighedsantal. Det var nu foreningens øverste myndighed, og det fungerede faktisk godt.

Da fjernvarmen blev lagt ned ved Ndr. Ringvej, fik vi tilbud fra Fjernvarmeværket om, at vi kunne få fjernvarme ind i de af vore ejendomme, der lå nord for Ringvejen. Der var kaminer i dem allesammen undtagen i "Kikkenborggården". Vi fik et favorabelt tilbud. Ved at omprioritere efter moderniseringen - skifte til kreditforeningsobligationer, der var fordelagtige på det tidspunkt - ville huslejen kun stige med ca. otte kr. om måneden, og det syntes repræsentantskabet var en god ide. Vi vedtog det så, men så snart vi havde gjort det, kom der protest fra beboerne. De ville gerne indkalde til et møde, for det ville de ikke gå med til. De fastholdt, at de var glade for deres kaminer, og de ville ikke have centralvarme. Den var for dyr. Det skulle vi i hvert fald ikke bestemme. Det var dem, der boede der. Vi sagde til dem, at det stod i vore vedtægter, at man altid skulle sørge for, at lejlighederne var i god stand og tidssvarende. Situationen var nu den, at de unge mennesker, der stod for tur og kunne vælge mellem kamin og centralvarme, altid valgte centralvarme, når de havde mulighed for det. For os var det også vigtigt, at kommende andelshavere kunne være tilfredse med lejlighedernes standard.

Ved en afstemning viste det sig, at der var 53% imod moderniseringen, og havde det været i dag, var projektet faldet på gulvet; men dengang havde man den opfattelse af demokrati, at alle kunne tale med om alt, men alle kunne ikke bestemme alt. Det er jo lige som med et spand heste. Hvis der ikke er nogle, der holder godt i tømmerne, så kører de af sporet. Det er nu min opfattelse. Men repræsentantskabet stemte med stort flertal for, at vi gennemførte denne modernisering, og det viste sig, at året efter var alle brugere tilfredse med, at de nu havde fået fjernvarme.

Næste store projekt, der kom i gang, var Snerlevej-byggeriet, der ligger mellem Tvedvej og Agtrupvej. Der var udskrevet en konkurrence, og den blev også vundet af Noes-Pedersen og viste hans dygtighed. Det blev nogle gode lejligheder. Vi mente selv, at vi gjorde en god indsats for boligbyggeriet i Kolding og

i særdeleshed for den arbejdende del af befolkningen. Det var også vores hovedformål.

Så blev et alternativt boligselskab dannet ved navn "Vejle Amts Boligselskab". Direktør Viggo Andersen blev formand for det. Han var konservativt medlem af Kolding Byråd, og det var landsretssagfører Wiuff, der stod bag. De ville ikke lave etagebyggeri, men bygge enfamiliehuse på de almennyttige boligloves betingelser. Det mente de, vi havde forsømt, selv om vi havde bygget kædehuse oppe ved "Brændkjærgård". Jeg tror, der er 40 af dem. Byrådet vedtog, at de kunne gå i gang. De fik deres kommunegaranti, og det varede selvfølgelig ikke længe, før de også gik over i etagebyggeriet. Men det blev jo faktisk en ren fallit til sidst. Der var uorden i økonomien, og der var ikke hold på deres dispositioner. Jeg mener, vi havde bevist, at vor økonomi var i orden, og vor husleje var billigere.

Lejerbo kom nu frem i mange byer - stærkt støttet af socialdemokrater. Jeg kunne forstå på den socialdemokratiske gruppe i Byrådet, at vi ikke kunne sige nej til Lejerbo. De kom da også til byen og fik direktør Hans Andersen som formand. Den socialdemokratiske gruppe mente ikke, vi skulle være bange for lidt konkurrence. Så kunne vi da finde ud af, hvem der gjorde det bedst, sagde man.

Der var en væsentlig forskel på Lejerbo og os, for når vi købte en grund ved

Snerlevej. Foto: Peter Thastum.

kommunen, betalte vi den kontant, hvorimod Lejerbo skulle have kredit, indtil de kunne få prioriteret. Nu var der sket det, at hver by eller hver kommune kunne tildeles op til en vis ration fra Boligministeriet med tilsagn om statslån, og det skulle så deles mellem os. Nu var vi tre selskaber, og Byrådet syntes, der skulle deles ligeligt mellem os. Vi havde egentlig bygget så meget, men vi "kom lidt ud i tovene", og det irriterede mig ikke så lidt.

Det sidste byggeri, jeg var med til at opføre, var på Norgesvej. Det blev murstensbyggeri, selv om man helst byggede i beton. Jeg befinder mig dårligt i betonbyggeri, og det har da også vist sig, at det ikke har samme holdbarhed som mursten. Det vidste vi jo ikke dengang. Da var jeg medlem af Fællesorganisationens bestyrelse og måtte høre meget for, at jeg holdt fast ved murværk.

Man havde dengang noget byggeri, man kaldte Sønderjyllandsplanen, som absolut skulle køres igennem og som blev gennemført nede i Sønderborg og Åbenrå. Det blev for mig at se noget trist byggeri. Det består sikkert af udmærkede lejligheder, men jeg synes ikke, byggeriet pynter.

Det viste sig da også, at ved to store udstillinger, en nordisk og en europæisk udstilling, havde Fællesorganisationen Norgesvej-byggeriet med som et lysende eksempel på, hvor pænt et almennyttigt byggeri ser ud i Danmark. Det var en stor tilfredsstillelse for mig.

Norgesvejbyggeriet 1964. Foto: Niels Lisberg.

Det var svært for os at komme i gang med det næste byggeri, for de to andre boligselskaber skulle jo også have deres part. Vi havde købt et større areal oppe på den anden side af Sygehuset - ved uddannelsesområdet - hvor der nu er bygget nogle betonhuse. Vi talte længe om projekter der, men kom altså ikke i gang i min tid. Det lå til min efterfølger.

Kredsformand i AAB

Fællesorganisationen for almennyttige danske Boligselskaber var inddelt i kredse landet over, hvori alle almennyttige boligselskaber var organiseret. Den kreds, vi hørte under i 1946, var 7. kreds. Den strakte sig fra Horsens og ned til grænsen. Nu består 7. kreds vist kun af Vejle og Ribe amter.

Den tidligere kredsformand, bankmand Aage Christensen, der var formand for AAB i Vejle, var blevet forretningsfører for vor fællesorganisation i København, og så skulle der vælges ny formand. Jeg var jo nybagt formand i Kolding AAB og deltog derfor i kredsmødet. Nu skulle der så ved et møde vælges ny formand. Jørgen Poulsen fra Esbjerg blev bragt i forslag og en fra Fredericia, hvis navn jeg ikke mere husker. Jeg blev også foreslået som formandsemne. Jørgen Poulsen, som havde siddet i hovedbestyrelsen, var dygtig, men noget hård og selvbevidst. Fredericiamanden var kendt i området, men jeg var jo ny. Afstemningsresultatet blev, at Jørgen Poulsen fik de fleste stemmer, jeg blev nr. to, og manden fra Fredericia blev nr. tre.

Nu var Aage Christensen en stor taktiker, og jeg havde en fornemmelse af, at han ikke var særlig varm på Jørgen Poulsen. Han foreslog så, at der skulle være omvalg mellem de to, der havde fået de fleste stemmer. Ved det omvalg vandt jeg. Det blev jeg selv noget forbavset over, men nu var jeg så altså valgt, og så måtte jeg tage opgaven op.

Der skulle afholdes to årlige kredsmøder, et om foråret og et om efteråret. Og her i 7. kreds gik bølgerne højt, for sønderjyderne var iltre og havde deres egne meninger om tingene, så det var tit svært at holde ro og orden. Robert Hule, redaktør for den socialdemokratiske presse i Sønderborg, var deres talsmand. På de første møder, jeg ledede, gik der endnu efterdønninger fra krigens tid, og sønderjyderne havde fået øje på et par embedsmænd fra Indenrigs- og Boligministeriet, der havde været noget "lunkne" under krigen og som ikke var kommet for nogen tjenestemandsdømstol. De havde ord for at have været for tyskvenlige. Det var en torn i øjet på sønderjyderne, og de ville, at vi skulle vedtage resolutioner, der krævede disse embedsmænd afsat. Jeg havde fra Fællesorganisationen fået ordre til at forhindre et sådant skridt. Det ville have gjort os meget upopulære i ministeriet. Det lykkedes mig dog også at få gydt så megen olie på vandene, så det ikke skete.

Det var ikke kedeligt, så længe sønderjyderne var med. Der blev diskuteret

med brask og bram om alt vedrørende boligorganisationer. Det var festligt, og der var altid god tilslutning til møderne.

Hovedbestyrelsen bestod af samtlige kredsformænd plus de såkaldt kongevalgte. De kongevalgte var de store boligselskaber, der havde bygget mere end 5000 lejligheder. De var selvskrevne til bestyrelsen. Det var hovedsageligt københavnske selskaber som Socialt Boligbyggeri, Arbejdernes Andels Boligforening, Lejerbo og flere andre. Deres medlemmer var folk med store uddannelser bag sig, direktører, landsretssagførere og den slags. Og så var der Hans Andersen, der var et helt kapitel for sig. Han erklærede, at han bare havde været en simpel snedkersvend, men var alligevel en af dem, der dominerede meget i bestyrelsen.

Når vi kom til bestyrelsesmøder, havde de fornemme direktører en mappe med, hvor dagsordenen lå, og hvor deres kontorchef eller arkitekt havde lavet et indlæg til dem om dagens emne. Det imponerede naturligvis os små andelsboligforeningsfolk. Men jeg fandt nu hurtigt ud af, at når de hver især først havde læst den indstilling til emnet op, de havde med sig i mappen, så formåede de ikke at bidrage til meget mere i en diskussion. De vidste jo ikke, hvad der rørte sig ude blandt beboerne i boligselskaberne. Det gjorde vi andre til gengæld, og vi gav også vore meninger til kende. Det kunne såmænd gå hårdt til. Jeg lagde mærke til, at til at begynde med var der tit engelske ord i deres oplæg, og siden gik man så over til franske gloser. Jeg tillod mig at sige, at fransk forstod jeg mig ikke på - hvad jeg jo heller ikke gør - men om de ikke kunne tale på dansk. Det gjorde dem vist en smule flove.

Nu er det jo sådan, at når en bestyrelse kommer op over en vis størrelse, fungerer den ikke så godt. Det var tilfældet for os, og derfor blev der valgt et forretningsudvalg. Det fandt sted på vore kongresser. Der blev først holdt gruppemøder om forslag til kandidater. På et sådant møde var vor gruppe - bestående af repræsentanter fra den jyske provins - ikke blevet færdig med sin indstilling, da dirigenten ringede med klokken. Vi bad om et kvarter mere, men fik det ikke. Derfor blev det simpelthen københavnerne, der bestemte, hvem der skulle sidde i forretningsudvalget dengang. Jeg slap med, men ellers var der alt for ringe repræsentation fra provinsen. Men ved den følgende kongres skulle det gå anderledes til!

Den fandt sted i Silkeborg, og jeg havde sørget for, at fynboerne og jyderne holdt et formøde, hvor vi blev enige om taktikken og hvor mange, vi ville have repræsenteret. Jeg fik så også henvendelse fra en repræsentant for et boligselskab fra Næstved. Han sagde, at de gerne ville stemme ja til vort forslag, hvis vi ville være med til at gå ind for en bestemt mand til dem. Jeg var ikke så meget for det, fordi der sidste gang "gik brok i foretagendet". Men manden - borgmester Kalum - lovede, at vi kunne stole på deres loyalitet. Den mand, han foreslog

som medlem, viste sig at være politimester, og det gav mig lidt af et chok, men han blev iøvrigt en god kammerat.

Da vi så kom til kongressen og skulle give indstilling til forretningsudvalg, havde vi alt parat. Og nu var det så københavnerne, der måtte stå i krogen. En af direktørerne sagde til mig, at de godt var klar over, at det sidste gang ikke var gået helt rigtigt til, men nu ville de gerne lave en aftale med os. Men så sagde jeg: "Nu bliver der ikke flere aftaler, for nu er løbet kørt." Så var det os, der "sad på flæsket", og os, der vandt afstemningen. Der fik de den lærestreg.

Jeg sad i den bestyrelse til 1966, da jeg holdt op som formand for boligforeningen, og jeg oplevede mange interessante diskussioner i den tid. En enkelt vil jeg nævne. De største sociale selskabers administrationsomkostninger var høje. De havde jo både direktører, kontorchefer, chefarkitekter og ingeniører ansat, så det betød en kostbar administration. Men vi i de små boligforeninger havde en forretningsfører og et par kontordamer. De kunne fint klare den administration, der var beordret fra ministeriel side. Vi kunne endda have overskud, fordi vi sideløbende kørte nybyggeri, der udløste ekstra administrationshonorar.

Møde i Fællesorganisationen for almennyttige danske Boligselskaber. Svend Christensen står nr. 3 fra venstre.

Der blev fra en af direktørerne i de store selskaber stillet forslag om en betydelig forhøjelse af administrationsbidragene. Forslaget betød en fordobling i forhold til gældende bidrag, og jeg protesterede og sagde: "Det vil jeg ikke byde mine andelshavere!" Så sagde Hans Andersen - snedkersvenden - som var en både fræk og hård debattør: "Du, Svend Christensen, der er formand for en lille lummer husmands-andelsforening og medlem af Byrådet, ønsker bare at hygge dine egne kartofler!" Mine huslejer var betydeligt lavere end hans. Så sagde han, at hvis jeg ikke frivilligt ville være med til at hæve administrationsbidragene, måtte jeg tvinges. Jeg stod og skulle med toget, men sagde til ham: "Du, Hans Andersen, jeg kan vente til næste tog, for jeg finder mig ikke i frækhed, men kan til gengæld fortælle dig noget om Lejerbos administration. Giver du mig ikke en undskyldning, lukker jeg op for posen.." Han slog om og sagde, at det bare var spøg. Det var det ikke. Jeg krævede min undskyldning, og fik den.

Året efter tilbød samme Hans Andersen mig en højere stilling inden for Lejerbo, men jeg sagde nej tak.

Jeg havde efterhånden fået mange hverv ved siden af mit virke som kommunalpolitiker. Jeg var engageret i forskellige organisationer og blev bl. a. også brugt her i det sydlige Jylland op imod folketingsvalg, når der var boligspørgsmål på programmet i valgkampen.

I foråret 1966 fik jeg det problem, at jeg ikke kunne falde i søvn. Jeg kunne være så søvnig, at jeg dårligt kunne se en flue på væggen om aftenen, men når jeg så gik i seng, blev jeg lysvågen. Jeg kunne stå op kl. fire og køre en tur på havnen uden at føle egentlig træthed. Men jeg var underligt tilpas. Så fik jeg en konsultation hos overlæge Lau på Kolding Sygehus. Han undersøgte mig og sagde: "Der er en seng her på sygehuset med det samme." Jeg var der i tre uger og gennemgik flere undersøgelser og medicinsk behandling. Så sagde Lau til mig: "Der er ikke noget i vejen med dit helbred, men du var ved "at kamme over". Hvis du fortsætter med at leve på samme måde som nu, bliver du ikke ret gammel. Du er blevet 50, og det må du tage hensyn til. Jeg vil anbefale dig at halvere det, du arbejder med."

Jeg måtte så overveje, hvad jeg ville give slip på, og besluttede at holde mig til byrådsarbejdet og sige farvel til alt andet. Så jeg gik fra AAB. En god mand - Darling - overtog formandsposten, og så var det kapitel afsluttet.

Medlem af Kolding Byråd 1950-1970

I 1950 trak det op til valg. Det var en almindelig opfattelse i byen, at borgmester Søren M. Jensen egentlig havde gjort det så godt i den forløbne periode, at udfaldet sandsynligvis ville blive et socialdemokratisk flertal.

Man forsøgte naturligvis at få opstillet en så alsidig liste som muligt. Jeg fik også henvendelse om at være med på listen. Jeg var jo formand for AAB, og det mente man, kunne trække nogle stemmer til. Jeg blev opstillet på plads nr. 17, og den plads giver jo normalt ikke valg. Der skulle mange personlige stemmer til for at komme ind. Men meningen var også blot at trække stemmer.

Nu fik vi ved valget ti mandater, og de borgerlige fik også ti. Og så var det retsstatsmanden, Alfred E. Mikkelsen, der blev tungen på vægtskålen. Jeg blev valgt som nr. 9. Der var en del fra mit parti, som ikke var så tilfredse med, at en ung boligforeningsformand skulle ind i Byrådet. Det almindelige var jo, at der var ringe udskiftning, og at man sad der, til alderen forbød een at sidde der længere.

Vi var tre unge - eller relativt unge - der kom ind. Det var forretningsfører ved "Svendesygekassen", Einer Beck, former Heinrich Madsen og mig. Former Madsen var lidt ældre end vi to andre, og Peter Ravn, der havde siddet i Byrådet siden 1943, var to år ældre end mig.

Vi nye i Byrådet fik den besked, at vi ikke skulle deltage i diskussionerne de første par år, men holde øjne og ører åbne, så skulle de garvede nok bedømme, hvor meget vi kunne efter de to år. Der var en "troika" på tre, der suverænt styrede gruppen. Det var Søren M. Jensen, togfører Marinus Larsen og skoleinspektør H.A. Hansen. De var både dygtige og erfarne, men også hårde.

Der skulle vælges borgmester, og det var jo spændende, hvor Retsforbundets medlem ville lægge sin stemme. Jeg tror, H.A. Hansen og togfører Larsen forhandlede med Mikkelsen om at stemme på Søren M. Jensen. Men de forskrækkede ham nok med deres lidt hårde diskussionsform. Fra borgerlig side var fabrikant Peter Beirholm opstillet. Det var den almindelige opfattelse, at han ikke kunne klare sig i dygtighed som kommunalmand over for Søren M. Jensen. Men Mikkelsen stemte på Beirholm, der altså blev valgt til borgmester på denne ene stemmes flertal.

Borgmester Beirholm

Borgmester Beirholm var en glad mand. Han havde altid en kvik bemærkning,

når man talte med ham. Jeg havde ikke altid opfattelsen af, at han var så meget inde i tingene, men han havde en evne til at sige det helt rigtige i rette øjeblik, så han alligevel fik ført sagerne igennem efter sit hoved.

Lad mig nævne et par eksempler. Der var en kunstmaler, der hed Sehested og stammede fra Kolding. Han fandt nu ud af, at han ville forære byen fem malerier, der tilsammen skulle forsikres for 15.000 kr. De skulle hænges op samlet på en af byens institutioner. De billeder var så stillet op i Byrådssalen, og Byrådet skulle tage stilling til, om vi skulle modtage tilbuddet. Mange var imod det. Det var ikke malerier, vi var vant til at se på. De var holdt i gule farver. Men Beirholm gik varmt ind for malerierne og talte engageret for sagen. En tid kunne han ikke rigtig vende stemningen den vej, han gerne ville. Men så sagde han: "Sig mig engang, er der nogen af Jer, der forstår spansk?" Alle så uforstående op på ham, hvorefter han fortsatte: "Ja, men spansk kan jo være et ganske skønt sprog, selv om man ikke kender det. På samme måde med malerierne." Så blev de accepteret og siden ophængt på Riis Toft Skole. Siden er de vist vandret noget rundt i byen. Ingen har vist rigtigt brudt sig om at have dem hængende.

Et andet eksempel er fra valgkampen i 1958. Der var på det tidspunkt en del arbejdsløshed, så nu ville man gøre noget for de arbejdsløse. En af Fællesorganisationens formænd havde stillet det forslag, at der umiddelbart før valget skulle bevilges 1000 kr. til en koncert for arbejdsløse. Det forslag blev diskute-

Borgmester Peter Beirholm. Foto: Niels Lisberg.

ret i Byrådet, hvor Beirholm udbød: "Vorherre bevares! Give arbejdsløse trutmusik! Nej, de skal have koks til deres kakkellovne, det ved de, hvad er!" Det kunne vi jo ikke give igen på. Nogle indvendte, at det måtte man ikke. "Det må man!", sagde Beirholm. Og sådan blev det. At det så senere viste sig, at det allsammen skulle igennem Socialudvalget og trangsbestemmes, var jo mindre væsentligt. For det problem kom først efter valget. Men den sag tabte vi faktisk et mandat på.

En marts formiddag, hvor der vel gik en 20 til 30 kommunalarbejdere og skovlede sne væk foran Rådhuset, gik borgmesteren over i Landmandsbanken - tværs over torvet. Så råbte nogle af arbejderne: "Til lykke med valget, Beirholm!" Han vendte sig om og råbte tilbage med et stort smil: "Ja, tak for hjælpen!" Det viser jo hans evne til den rette replik i rette tid.

Efter en festaften, der havde varet til hen på de små timer, skulle jeg til et møde med Beirholm, der som sædvanligt sad og strålede. Jeg var ret uoplagt og tung i hovedet og spurgte Beirholm, hvordan han altid kunne være i så godt humør. Han sagde: "Det skal jeg sige dig, Svend Christensen. Det er det letteste!" Det er jo så sandt, som det er sagt, men ikke altid lige let at efterleve.

Han havde altid åbent på sit kontor et vist tidsrum af formiddagen, hvor enhver kunne henvende sig. Der kunne nu komme en håndværker eller arbejder ind, og Beirholm forstod virkelig at tale med den almindelige mand. Så kunne han råbe ind til byrådssekretæren: "Rasmussen, kom lige med en cigar til vor gæst her. Tag nu en af de gode." Han slog god politisk mønt af sit gode humør og sine kvikke bemærkninger. Og han var en god mand for Det konservative Folkeparti. Han kunne trække stemmer, og det var man naturligvis begejstret for.

Hvis det var gået som til folketingsvalget, skulle Socialdemokratiet også have haft et klart flertal i Byrådet. Men det forhindrede Beirholm os i at få. Det kom til at gå tilbage for ham, fordi han ikke fik lov i tide at træde ud af Byrådet. Allerede i 1958 havde både han selv og ikke mindst hans kone ønsket, at han kunne trække sig tilbage. Han fik jo også et mægtigt godt valg, men blev derefter lidt forkalket og var også sygemeldt en tid. Efter min mening var det hensynsløst, at man genopstillede ham i 1962 ved valget.

Hans modkandidat var da Peter Ravn, som jo var en populær mand i byen. Han blev også valgt til borgmester, og Beirholm måtte lide det nederlag at blive siddende i Byrådet uden at være borgmester. Det tog hårdt på ham. Jeg kunne have ønsket for ham, at han havde fået lov at holde op i tide, så han havde kunnet få lidt mere glæde af sin alderdom.

Vi unge, der kom ind i den socialdemokratiske gruppe, havde naturligvis vor opfattelse af, hvordan byrådsarbejdet skulle være. Vi havde et væld af tanker og ideer, som ikke blev lige vel modtaget af "de gamle". De kunne tit argumente-

re imod os, og ofte måtte vi også efter nærmere overvejelse give dem ret. Men lidt efter lidt lærte vi jo det politiske håndværk og fandt ud af, hvordan man skulle få sager igennem.

Det er nemlig ikke tilstrækkeligt, at man selv har en god ide. Man skal også have sine partikammerater med til at forstå den. Og derefter skal man have fat på de medlemmer af de andre grupper, som kan tilslutte sig ideen. Det kan godt tage lang tid fra en ide fødes, og til den bliver ført ud i livet.

Boligudvalget

Men for at vende tilbage til 1950... Byrådet blev altså konstitueret, og medlemmerne blev fordelt på de forskellige udvalg. Da jeg var formand for en boligforening, var det naturligt, at jeg kom ind i Boligudvalget. Jeg kom desuden ind i Socialudvalget, da jeg havde fået en del støtte fra Dansk Arbejdsmandsforbund. Deres stemmer var gået både til Peter Ravn og til mig.

Boligudvalget var sammensat af tre fra de borgerlige partier og to socialdemokrater. Formanden for Boligudvalget var overlærer Frovin Jørgensen. Han blev senere skoleinspektør på Ålykkeskolen. Hans ophold i Neuengamme havde sat sig spor, og han kunne blive uligevægtig. Men han var meget socialt indstillet. Desuden var der murermester Thorvald Nielsen, som senere døde ved

Kolding Byråd 1950. Svend Christensen står som nr. fem fra højre. Frovin Jørgensen står yderst til venstre.

en bilulykke. Han var en morsom mand og en fremragende oplæser af jyske historier, når vi havde det lidt festligt. Så sad skoleinspektør C.D. Nygaard også i udvalget. Han var en lun vestjyde. Oprindeligt havde han stået i lære i en brugsforening på Ringkøbingegnen. Siden blev han så lærer. Han var hyggelig og egentlig let at komme overens med i mange spørgsmål. Men så kunne han pludselig komme i tanker om, at der var konservative til, og så måtte han i visse situationer tage afstand fra en sag. I udvalget sad så også Einer Bech og jeg.

Vi havde det egentlig hyggeligt i udvalget. Boliginpektør N.A. Johnsen var både en dygtig mand og i særdeleshed en dygtig taktiker. Ved hjælp af lune og dygtighed fik han gerne vendt udvalget i den retning, han ønskede.

Vi kæmpede med store problemer i Boligudvalget. Bolignøden var stor. Der var mange meget dårlige lejligheder, og mange mennesker var under offentlig boligforsorg. Omkring 1950 var en del af de tidligere flygtningelejre efterhånden forsvundet. Men der var en lejr tilbage på Petersbjerggårds jorder. Der var også en flygtningelejr tilbage ude ved fjorden ved Skamlingvejen. På det tidspunkt eksisterede denne vej ikke, men Fjordstien gik lidt længere nede.

Det var en tragedie at syne Flygtningelejrene. Der var fælles køkken, og væggene var af træ, så privatliv var ikke muligt. Vi var alle enige om, at en familie ikke skulle opholde sig ret længe i en sådan lejr, før de var tvunget i knæ. Det så ud, som om både forældre og børn var ved at gå i hundene. Vi valgte måske ikke det rigtige, men vi fik dem ud af lejrene hurtigst muligt i et forsøg på at redde dem.

Der var lovgivet om byggeri specielt til de ringest bemidlede, og i Kolding blev dannet et selskab til at bygge boliger efter denne lov. Administrationen tog AAB sig af. Selskabet havde borgmester Beirholm som formand, og Frovin Jørgensen og Nygaard var vist også begge medlemmer. Man lod adskillige bygninger opføre med solide, men ret skræbete lejligheder rundt omkring i byens udkant. Og så gjorde vi ret i ikke at fylde en sådan blok op udelukkende med familier fra flygtningelejrene. For så var nissen bare flyttet med. Vi tildelte familier, der boede dårligt inde i byen, en vis andel af boligerne og blandede dem med familier fra flygtningelejrene.

Boliganvisningsudvalget skulle for det første godkende alle lejeboliger, og så skulle vi føre kontrol med, at huslejerne ikke blev hævet uden godkendelse. Vi skulle også sikre, at ingen lejligheder stod tomme, og at lejlighederne først og fremmest tilfaldt familier med børn. Enlige kunne ikke uden videre få en selvstændig lejlighed, især ikke de unge enlige. Ægtepar uden børn var kun berettiget til en toværelses lejlighed.

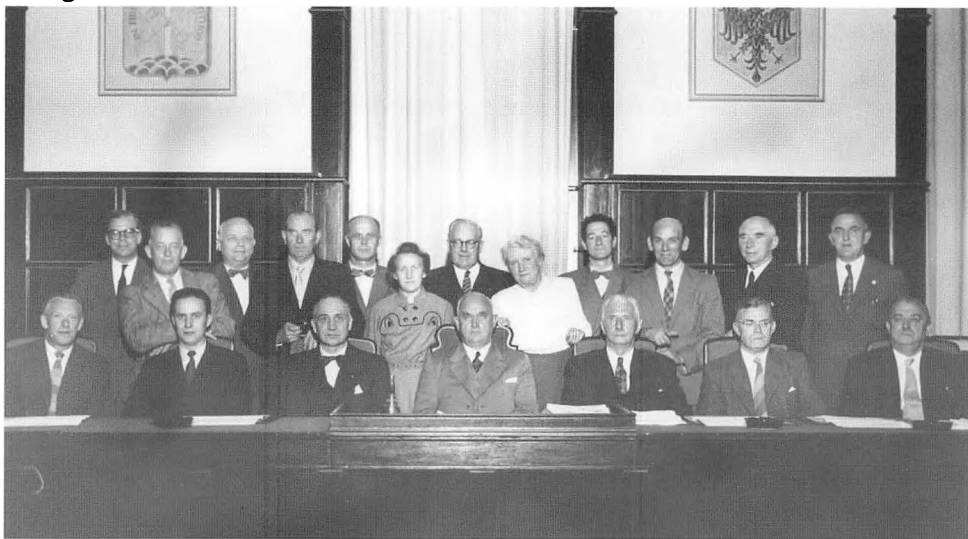
Det var også vor pligt i boliganvisningsudvalget at overvåge opsigelsesområdet. Lejere var beskyttet af en bestemmelse i Lejeloven, der sagde, at de ikke kunne siges op. Dog var der en mulighed for at opsiige lejere i tofamilieshuse.

Men der skulle være vægtige grunde til det, og Boliganvisningen skulle godkende det. Det var ofte besværligt at have med at gøre. Det var ikke ualmindeligt, at der opstod uoverensstemmelse mellem lejer og ejer i et tofamilieshus, og så forsøgte ejeren ofte at få lejeren ud. Og ofte havde vedkommende ejer kontakt med en anden familie eller venner, der gerne ville have lejligheden.

Engang klagede en lejer i et tofamilieshus over, at vedkommende knap nok måtte være i huset. Hans mælk måtte ikke stå uden for døren. Han måtte ikke få adgang til vaskehuset. Kort sagt følte lejeren sig chikaneret af ejeren. Så måtte vi indkalde ejeren til møde og bede ham behandle lejeren på en menneskelig og ordentlig måde. Der gik et par år eller to. Så fik vi en sag med den samme mand, som vi tidligere havde beskyttet. Men nu var hans rolle den, at han var blevet husejer i mellemtiden, og at han var den, der ville have sin lejer smidt ud. Vi forelagde ham det ejendommelige i, at historien blev gentaget. Men så svarede han, at der var den forskel, at nu var han i mellemtiden blevet husejer!

En aften fik jeg besøg af en af mine jævnaldrende, der boede i Allegade - det, der nu hedder Konsul Graus Gade. Han boede med to børn i en entre og et køkken. Han fortalte mig, at han havde søgt en toværelses lejlighed ude på Runddelen. Jeg lovede at se på sagen, men kunne jo ikke garantere ham, at han

Kolding Byråd 1954. Siddende fra venstre: Bernhard Faurby Hansen, Walter Petersen, Vilh. Behrens, Peter Beirholm, Søren M. Jensen, H.A. Hansen, Marinus Larsen. Stående fra venstre: Johs. Ejler, M. Møller Pedersen, Thorvald Nielsen, Viggo Andersen, Frovin Jørgensen, Ida Jørgensen, J.P. Klinge, Anine Lind, Einer Bech, Svend Christensen, C. Gossmann, Villy Lühdorf. Fraværende: Sven Andersen og Peter Ravn.

kunne få lejligheden. Så sagde han, at han havde været rundt for at tale med samtlige udvalgsmedlemmer, der havde givet grønt lys for, at han kunne få lejligheden, og nu var jeg så den sidste, han kom til for at få mit tilsagn. Hans sag blev behandlet i Boliganvisningsudvalget sammen med mange andre udlejningssager. Det viste sig, at ejeren havde indstillet en anden. Det kunne vi jo ikke gøre noget ved. Men jeg fik siden besøg af den mand, som ikke havde fået lejligheden, og han skældte mig hæder og ære fra. Og det var jo også synd for manden, der boede under så elendige forhold. Men det var ikke ualmindeligt dengang.

Jeg sad i Boligudvalget i tre perioder indtil 1962. I al den tid var Frovin Jørgensen formand og gjorde det godt. Han sluttede sin politiske karriere i 1962, da han ikke blev opstillet på Venstres liste efter langvarig uoverensstemmelse med gruppeformanden for Venstre, redaktør Vilhelm Behrens.

Socialudvalget

Jeg blev også medlem af Socialudvalget og sad der i alle de tyve år, jeg var i Byrådet. I starten bliver man chokeret over de sager, man skal behandle i sådan et udvalg. Det er jo menneskeskæbner, det drejer sig om, og det kan være svært at slippe dem igen, når man går fra møderne.

Men der var en lovgivning, der skulle følges, og der var bestemte grænser for, hvad der måtte bevilges. Socialinspektør Andreas Sørensen var usandsynlig dygtig på sociallovgivningsområdet. Hans højre hånd var kontorchef Olesen. Han var rolig og afbalanceret, og når vi var ved at køre af sporet, kunne han og Andreas Sørensen få rettet os op igen. Amtet kontrollerede også, om vi behandlede klienterne på den rigtige måde. Vi skulle give dem, hvad de ifølge loven havde krav på, men vi måtte ikke overskride lovens grænser. Så kunne vi risikere reprimander.

Socialudvalgsformanden var socialdemokrat og tidligere maskinarbejder Carl Gossmann. Han var lidt oppe i alderen og ikke helt velbevandret i socialloven. Men en formand har jo altid et vist råderum. En anden socialdemokrat i Socialudvalget var Anine Lind, en veltalende, ældre pæn dame med social interesse. Af borgerlige kan jeg nævne træskofabrikant J.B. Jacobsen, som jeg omtalte i forbindelse med boligforeningsbyggeriet i 1949, og skoleinspektør Nygaard.

Engang i begyndelsen af min første periode var der en bestemt sag, hvor socialinspektøren og kontorchefen var meget uenige med formanden i dennes dispositioner. Alle følte sig dårligt tilpas over bevillingen. Men så spurgte træskofabrikant Jacobsen formanden, om denne havde lovet klienten bevillingen. Det sagde han ja til. "Så skal du også holde det!", svarede han. Jeg må indrømme, at vi unge blev lidt flove over, at det igen var venstremanden, der viste sit ret-

sind. Han fik på en fin måde sagt, at et ord er et ord, men også underforstået, at sådan skal der ikke bevilges næste gang.

Der var sager, der nagede. Som medlem af Børneværnet var det slemt med sager, hvor børn skulle fjernes fra hjemmet. Da jeg senere selv blev formand for Socialudvalget, fik jeg ændret lidt på forretningsgangen, og det er min opfattelse, at hjem kan være nok så dårlige, de er dog alligevel børnenes hjem. Fjerner man børnene fra hjemmene, rykker man noget op i dem, som ikke senere kan erstattes.

Ved valget i 1958 faldt Gossmann for aldersgrænsen og ville ikke genopstilles. Som før nævnt tabte vi et mandat. Så det blev den konservative Walter Petersen, der blev formand for Socialudvalget. Han havde siddet i udvalget siden 1952. Han havde social forståelse, så når der skulle være en borgerlig formand, kunne man ikke finde en bedre egnet end Walter.

Umiddelbart før valget havde Socialudvalget med Gossmann som formand vedtaget bestemmelse om, hvilke krav der skulle opfyldes for at der kunne bevilges en pensionistbolig. Der var blevet bygget specielle pensionistboliger efter en lovgivning fra 1937. De bestod dels af etværelses, dels af tolværelses lejligheder. Enlige kunne få lejlighed med ét værelse, par kunne få to værelser. Da der var lange ventelister til pensionistlejlighederne, måtte man skærpe betingelserne for at få tildelt en bolig. De blev vedtaget kort før valget, men først sendt ud efter det. Så da de endelig blev offentliggjort, var de underskrevet af Walter Petersen.

De vakte stærk kritik, og fra vor gruppeformand, Peter Ravn, fik vi i Socialudvalget besked om at stille forslag til mistillidsvotum til Walter Petersen og fremsætte ønske om at få bestemmelserne annulleret. Jeg nægtede at kritisere Walter, for det var ikke ham, der havde vedtaget bestemmelserne. Han skulle blot ekspedere en vedtaget sag. Det kom til et større opgør i gruppen, og jeg erklærede, at hvis Walter Petersen skulle angribes i Byrådet, ville jeg gå imod, og hvis det skulle komme til afstemning, ville jeg stemme med de borgerlige. Så blev der ikke noget ud af den sag. Der bør være fair play i politik. Ellers kan folk ikke have tillid til en.

Arbejdet i et socialudvalg bliver aldrig rutine, men man lærer efterhånden at undlade at tage sagerne med sig, når man kommer hjem. Og så lærer man, at den enkelte klient skal behandles bedst muligt inden for lovens rammer. Det må man så stille sig tilfreds med. I 1962, da socialdemokraterne kom i flertal og Peter Ravn blev borgmester, blev jeg socialudvalgsformand. Det var jeg fra 1962 til 1970.

Medlemmer blev jo skiftet ud undervejs, men samarbejdet var altid godt. Af medlemmer, jeg har arbejdet sammen med, kan nævnes Jens Agerskov, der var venstremand, men både loyal og socialt indstillet, og Asta Laursen, der var dyg-

tig og intelligent, men meget konservativt indstillet. Det kneb af og til at få hende med os. Vi havde også en partikammerat, Svend Ginnerskov Jensen, der var reel at have med at gøre. Han var rundet af arbejderbevægelsen og var god til at tale de dårligst stillede sag.

Uden for døren til en socialudvalgsformands kontor bør der stå: "Du skal have sympati for de usympatiske!" Der er nemlig en tendens til, at en mand, der er ubehagelig og fræk over for personalet, opnår mindst muligt. Men det er i sig selv forkert. Man skal spørge sig selv, hvordan man ville have behandlet ham, hvis han var en flink fyr. Naturligvis er det let sagt af en socialudvalgsformand. Når administrationspersonale gang på gang bliver overfuset af samme person, forstår man godt deres reaktion. De siger: "Du kan få det og det, men så heller ikke mere." Så kan samme mand møde op hos formanden og klage sin nød. Og så kan det jo ske, at manden får tilsagn, hvor han før fik afslag - hvis han altså var berettiget til ydelsen. Folk skal behandles korrekt og ens.

Jeg har ofte fået sådan en harmdirrende mand inden for døren, der skælder og smælder. Så drejer det sig om at få ham til at sætte sig ned og byde ham noget at ryge på. Så falder der oftest lidt ro over ham, så vi kan begynde forfra igen. Det kan man jo også meget bedre, når man ikke har nær så mange besøg, som de har nede i administrationen.

Tonen og samtaleformen mellem medlemmer af Socialudvalget er anderledes end blandt andre byrådsgrupper. Vi havde selvfølgelig tavshedspligt, der endog er så streng, at man ikke må referere hjemme til kone og børn, hvad der foregår på Socialkontoret. Det var tavshedspligt i yderste potens. Men vi kom jo tæt ind på livet af mange familier, også i intime anliggender. Når man så mødtes f. eks. til en lille festlighed, kunne ægtefællerne godt blive lidt forbavsedede over vor særlige samtaleform. Men skulle man forstå klienterne, måtte man også forstå deres måde at udtrykke sig på. Det gav somme tider en lidt indforstået form for humor og samtale.

Når man har arbejdet inden for et bestemt område i længere tid, får man let den opfattelse, at man kender til det hele. Man kender paragrafferne, man kender til lovgivningen, og man har jo endelig en administration til at hjælpe sig.

Der skulle så afholdes kursus for nye socialudvalgsformænd på Den kommunale Højskole i Grenå engang i begyndelsen af 60'erne. Socialinspektøren sagde til mig: "Svend, du må hellere tage derop." Jeg indvendte, at det da vist ikke var nødvendigt, for jeg havde jo skufferne fulde af love og havde været med i mange år. Han syntes nu, jeg skulle tage derop. Jeg tog af sted, og forstanderen pegede på mig og sagde, at jeg skulle være formand for en bestemt gruppe. Det mente jeg ikke ville volde problemer. Men da jeg så kom sammen med nogle unge socialudvalgsformænd, opdagede jeg hurtigt, at de egentlig vidste mere om emnerne, end jeg gjorde.

Socialinspektør Andreas Sørensen.

Skoledirektør H. A. Hansen.

Det, der sker, når man får en ny lov eller et nyt cirkulære i hånden, er, at man gennemgår lovstoffet, streger under og diskuterer den med administrationen - hvorefter man lægger den i skuffen og følger de gamle paragraffer!

På kurset i Grenå ville jeg jo nødvendigvis være gruppeformand og så være den, der vidste for lidt. Så jeg sad oppe den halve nat for at studere stoffet til næste dag. Til sidst kunne jeg det udenad.

Da vi sad ved næste socialudvalgsmøde efter mit kursus, sagde nogle af medlemmerne til inspektøren, at de syntes, sagerne tog sig anderledes ud, end de plejede. Det var ligesom nogle andre paragraffer, vi bevilgede efter. Så fortalte Andreas Sørensen, at det var, fordi formanden havde været på kursus! Men jeg havde jo der fået øjnene op for, at man kunne gå fra én paragraf til en anden, hvis klienten opfyldte visse betingelser. Det var der jo en vis tilfredsstillelse ved. Man skal passe på, at man ikke glider ind i en alt for fast rutine.

Jeg synes, at der på det sociale område i det væsentligste har været enighed om afgørelserne. På enkelte punkter har man kunnet ane politisk uenighed, men på de daglige afgørelser tror jeg ikke, det har været muligt at ane partiforskelle.

Skoleudvalget

I 1954 kom jeg ind i Skoleudvalget. Formand for udvalget var socialdemokraten Einer Bech. Han var både initiativrig, intelligent og hurtig i sine beslutninger. Han havde sammen med de øvrige af den unge afdeling af vor gruppe taget initiativ til, at skolefolkene kom ud af Skoleudvalget. Skoleinspektør H.A. Hansen, skoleinspektør Nygaard og Frovin Jørgensen havde siddet der sammen med Anine Lind og Einer Bech. Sidstnævnte fandt det forkert, at over halvdelene var skolefolk, og det var borgmester Beirholm enig med ham i. Derfor blev de skiftet ud. Og så kom jeg altså i udvalget. Det havde tæt tilknytning til Socialudvalget, så alene af den grund var kombinationen god, særligt når jeg også sad i Børneværnet. Einer Bech døde i sommeren 1956.

H.A. Hansen blev ledende skoleinspektør. Var det gået traditionelt til, skulle Nygaard som den ældste have haft posten, men han var i 1950 blevet rektor for Aftenseminariet og kunne derfor ikke få den anden stilling. Da seminariet senere blev til et heldagsseminarium, blev Nygaard ikke godkendt som rektor, men Carl Clausen fik stillingen.

Som sagt havde skolefolkene altså forladt udvalget. Det var ikke holdbart, at ansatte i skolesystemet var deres egne arbejdsgivere. Nu blev H.A. Hansen så skoledirektør. For mig føltes det vanskeligt at have en skoledirektør med sæde i Økonomiudvalget, der vidste meget om skolevæsenet og samtidig var meget kontant. Han havde sine egne ideer om, hvilken vej den enkelte skoleinspektør skulle gå. Det pålagde han så mig som formand for Skoleudvalget at gennemføre. Men jeg fik den ene øretæve efter den anden på den måde, så jeg måtte sige til H.A. Hansen, at det kunne jeg ikke blive ved at stå model til. Så erklærede han, at jeg var både dum og uintelligent og iøvrigt skulle gøre, som han sagde. Men så sagde jeg: "Den går ikke længere, Hansen. Da jeg havde dig til gymnastik på Drengeskolen, bestemte du, hvilken vej jeg skulle dreje mig. Men nu er det mig, der er formand, og accepterer du ikke det, så går jeg!" Så fik vi iøvrigt et ganske fortrinligt samarbejde herefter.

Der var problemer nok at tage sig af. De store årgange fra krigen havde meldt sig. Der var stor mangel på klasselokaler og desuden vandreklasser i stor stil. Man var nødt til at benytte lokaler til klasseværelser, som normalt ellers ikke ville blive benyttet. Samtidig var der stor lærermangel, så situationen var svær at tackle.

Vi gik i gang med at udvide Sdr. Vang skole, Riis Toft skole og Ålykkeskolen. Det var ikke tilstrækkeligt. Så påbegyndtes Brændkjærskolen i sydøstbyen, hvor der i forvejen var stort nyt boligbyggeri. Forinden havde der været udskrevet konkurrence mellem byens arkitekter om skoleprojektet. Den blev vundet af firmaet Noes-Pedersen & Bech Nielsen. Første etape var i 1954. Man var tvunget til at inddele byggeriet i flere etaper, da der både var mangel på mate-

Brændkjærskolen fotograferet i 1959. Foto: Peter Thastum.

rialer og på arbejdskraft, og Boligministeriet skulle på det tidspunkt give bevil-linger også til materialer. Byggeriet sluttede sin sidste etape i 1962, hvor Brændkjærskolen blev indviet. Og så var den skole allerede fyldt op til taget.

På det tidspunkt var det ikke ualmindeligt, at skolerne var overbelagt med 50 %. F. eks. var der på Sct. Nicolai skole, der var blevet moderniseret efter at tyskerne havde forladt den, 1000 elever. Det var svære vilkår både for lærere og elever.

I efteråret 1962 fyldte H.A. Hansen 70 år og måtte tage sin afsked som skoledirektør. Han var blevet genvalgt i Byrådet i foråret 1962, men da var han ikke fyldt 70 og kunne altså sidde endnu en periode. Dengang havde vi ikke selv mulighed for at vælge inspektører og skoledirektør. Vi kunne indstille til Byrådet, der igen indstillede til Undervisningsministeriet, som altså traf den endelige beslutning. Det var sjældent, man kunne enes om at indstille en enkelt kandidat. Nogen foretrak den ene, andre den anden.

Vi skulle altså have ny skoledirektør. Der var mange ansøgere. Vi havde jo flertallet, så vi mente nok, det var os, der skulle bestemme, hvem der skulle indstilles. Vi indstillede bl. a. en skoleinspektør, der var vor partifælle og en dygtig mand. Vi tog også over i ministeriet og talte med K. Helveg Petersen og argumenterede for vort valg. De andre partier, der havde andre kandidater, var også ovre at tale deres sag i Undervisningsministeriet. Vi var meget spændt på

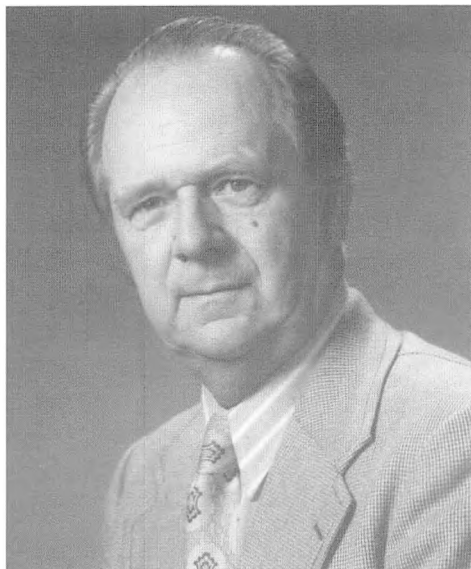
udfaldet, og da vi vidste, at borgmester Peter Ravn var en god bekendt af K. Helveg Petersen, bad vi ham om at gøre sin indflydelse gældende. Det gav dog ikke resultat. Vi fik viceskoleinspektør Nikolaj Nielsen fra Ålborg. Før udnævnelsen havde undervisningsministeren henvendt sig til Peter Ravn og sagt, at det kunne være godt nok med den mand, vi indstillede, men Nikolaj Nielsen var konsulent for ministeriet og en særdeles dygtig mand.

Da Nikolaj Nielsen kom, var han jo godt klar over situationen. Han var særdeles beskeden og høflig og rolig. Jeg gjorde ham opmærksom på, at han ikke var vort ønske, men at jeg håbede på godt samarbejde med ham, når han nu var kommet. Og i de otte år, jeg kom til at arbejde sammen med Nikolaj Nielsen, havde vi et godt samarbejde. Han var dygtig, havde gode ideer om, hvordan skolevæsenet skulle opbygges og forbedres. Han var altid loyal, men blev ignoreret af visse politikere og også af folk fra administrationen. Jeg tror, han i visse situationer havde det svært.

Nikolaj Nielsen havde sans både for pædagogik og for det kulturelle. I 1967 sagde han til mig: "Vi bør oprette en musikskole! Der er nogle lærere, bl. a. Bo Winther, der har gjort et godt stykke arbejde. Men skal tanken om en musikskole virkelig realiseres, skal det organiseres godt, og vi skal have ansat nogle dygtige musiklærere." Jeg var lidt betænkelig, for det var svært at komme frem med nye initiativer, der kostede penge. Men han bad om at få sat 68.000 kr. på budgettet til oprettelse af den nye musikskole. Da ønsket nåede Budgetudvalget, blev svaret et klart nej. Nye initiativer var der ikke råd til på nuværende tidspunkt. Jeg måtte så meddele skoledirektøren, at det altså ikke lykkedes.

Året efter - i 1968 - bad skoledirektøren mig igen om at få beløbet sat på budgettet. Jeg var ikke særlig varm på ideen, for havde man først fået ét afslag, var man ikke stolt af at fremkomme med forslaget endnu en gang. Men det lykkedes alligevel. Og der er jo en gammel vending, der hedder: gentag og gentag, for de sover, men de sover ikke allesammen på samme tid! Det blev altså starten på Musikskolen. Jeg tror, der var 200 elever det første år med meget lille frafald, og jeg mener at vide, at den nu har passeret over 1000 elever på årsbasis. Musik er jo heldigvis igen ved at gro frem. Der ligger uendelig mange værdier gemt der. Så vidt jeg ved, er det også endt med, at nogle af skolens elever er endt på Musikkonservatoriet. Men det var Nikolaj Niensens fortjeneste, og absolut ikke min.

Vi var i Skoleudvalget klar over, at det ikke kunne blive ved med at gå med at tage en enkelt udvidelse her og et skolebyggeri der. Der måtte overordnet planlægning til. Elevtallet steg stadig, og selv om vi havde bygget Brændkjærskolen, havde vi stadig vandreklasser. Så der blev udarbejdet en plan for fremtidigt skolebyggeri. Jeg tror, den var over en tyveårig periode. Planen var gennemarbejdet af både administration og skoledirektør, og vi troede på den.

Arkitekterne H. Noes-Pedersen og H. Bech-Nielsen.

Vi vedtog den også, men jeg har ikke fornemmelse af, at den blev fulgt. Den er ændret meget undervejs, og planer skal naturligvis også løbende justeres, men jeg har nu den opfattelse, at havde man fulgt den nøjere, havde den passet til behovet endnu i dag.

Næste byggeri blev Dyrehaveskolen. Der var stadig mangel på materialer og arbejdskraft, så det var svært at få bevillinger igennem. Projekterne blev igen udarbejdet af Noes-Pedersen & Bech-Nielsen. Det blev så indsendt i 1961 med anmodning om at få en byggebevilling. Men det kunne absolut ikke lade sig gøre. Der var arbejdskraftmangel, og derfor kunne vi ikke få tilladelsen. På det tidspunkt var man begyndt at interessere sig for betonbyggelementer. De havde jo den fordel, at der skulle en meget hård vinter til for at stoppe byggeriet med dem, og det var jo en fordel både ved privat og offentligt byggeri. Vi fandt så på at ændre byggematerialet til beton, så det blev et såkaldt element- eller monteringsbyggeri. Det er ikke noget, jeg synes om. Jeg bryder mig ikke om at opholde mig i et betonbyggeri, og det har jo også vist sig ikke at være så bestandigt. Men vi valgte det altså og fik byggetilladelsen i efteråret 1963. Det blev en sport at få byggeriet færdigt så hurtigt som muligt. Det var iøvrigt det første byggeri her i byen, der blev lagt ind på edb, og det var gennemprojekteret i alle detaljer.

Vi startede som sagt i 1963, og det var et frygteligt morads. Det var regnvejrs og snevejr, men de folk, der var beskæftiget på byggepladsen, gjorde en fantastisk indsats. Første etape blev færdig til sommerferien 1964, og så kunne de

første elever komme ind. Vi måtte jo søge tilladelse til hver etape, men i 1966 blev byggeriet helt færdigt. Det var en skole med de mest moderne faglokaler, og bortset fra betonen er det en god skole.

Hjælpeskolen, som var blevet oprettet i 1949, havde til huse på Blæsbjergskolen. Det var ikke så godt for de lidt tunge elever fra hjælpeskolen at skulle være sammen med de normale elever i skolegården. Det fungerede ialtfald ikke særlig godt.

I 1963 var Handelsskolen begyndt at bygge ny handelsskole ude ved Tvedvej. Så ville den gamle på Haderslevvej blive ledig, og kommunen kunne overtage den. Spørgsmålet var, hvad den skulle bruges til. Så var der nogle, der fik den lyse ide at bruge den til hjælpeskolen, som jo havde dårlige lokaler. Bech Nielsen lavede planer for tilbygning og ombygning af de bestående lokaler. Alt var faktisk vedtaget, men så fik jeg besøg af skoleinspektør Helge Rytto fra Blæsbjergskolen. Han er et kapitel for sig. Han var vel nok en af de dygtigste hjælpeskoleledere i landet og havde gode tanker og ideer. Han sagde rent ud til mig, at den handelsskole deroppe kunne de ikke bruge.

Jeg blev noget chokeret over det og forklarede ham, at tegningerne jo var godkendt, og at alt var klar. Jeg syntes, tidspunktet var forpasset. Hvad var egentlig hans mening?

Han svarede mig, at vi jo gjorde meget for, at de dygtige elever skulle have gode lokaler og nye skoler. At vi så lod eleverne i den bageste ende nøjes med gamle lokaler, fandt han helt forkert. Hvis der skulle være håb for disse elevers fremtid, skulle de have de bedste rammer om undervisningen. Derfor foreslog han os at bygge en ny moderne specialskole til hjælpeskoleelever. Jeg kunne egentlig godt forstå hans tanker, men var noget irriteret over tidspunktet. Men jeg besluttede mig alligevel til at tage sagen op i Skoleudvalget og se, om beslutningen kunne ændres.

Der var absolut ikke flertal for forslaget. Asta Laursen, der var fortaler for de borgerlige, sagde, at de ville ikke være med. Eleverne kunne bare komme op på Handelsskolen. Jeg skal ikke fordybe mig i diskussionerne, men der var også forslag om at bygge en ny skole til eleverne fra Nicolai skole og lade hjælpeskoleeleverne få den gamle, men det var jo netop ikke Ryttovs tanke. Det blev en lang kamp, men også for nogle af mine egne partifæller tog det lang tid at fatte, at Hjælpeskolen skulle være ny og have svømmebad og særlokaler og den slags. Men det lykkedes da at få den vedtaget. Så var det problemet at få den godkendt i ministeriet. Da der stadig var tilbageholdenhed over for institutionsbyggeri, skulle der noget særligt til for at få tilladelsen. Her henviste vi til de gode resultater for byggeriet af Dyrehaveskolen, hvor tidsplanerne var overholdt, og hvor byggeriet var gået hurtigere end normalt. Så vi foreslog samme procedure ved bygningen af Parkskolen, der kom til at ligge ved Fynsvej.

Der var procession fra Skolegade til Parkskolen, da denne toges i brug marts 1967. Til højre for flaget Helge Rytto.

Det forløb dog ikke så godt som ved Dyrehaveskolen. Grunden var dårlig og skulle først piloteres. Byrådet ville ikke acceptere vort forslag om at bruge de samme håndværkere som til Dyrehaveskolen. Det havde vi ønsket, for der er en regel, der siger, at man kan spare ca. 40 % ved en gentagelse. Håndværkerne havde givet et godt tilbud og kun indregnet de normale prisstigninger. Men Byrådet krævede byggeriet i offentlig licitation, og så tager man jo det billigste tilbud.

Desværre kom det til at knibe med samarbejdet håndværkerne imellem og også mellem byggeledelsen og håndværkerne. I 1968 blev skolen dog indviet, og da var det en oplevelse for mig, at Asta Laursen, der dengang var næstformand for Skolekommissionen, stod op i skolegården på en kasse og sagde til eleverne, at de skulle fryde sig over nu at få en moderne skole - den bedste hjælpeskole i Danmark - med både svømmebad og særlokaler, så nu var der virkelig baggrund for at få en god undervisning.

Havneudvalget

Jeg blev medlem af Havneudvalget i 1954. Nu adskiller Havneudvalget sig fra de andre kommunale udvalg ved ikke at høre regnskabsmæssigt sammen med

den kommunale kasse. Man har sit eget regnskab. Til gengæld er man underlagt Ministeriet for offentlige Arbejder. Så alle vore ændringer af takster, udvidelse af havn, forhøjelser af havneleje og hvad vi ellers foreslog af ændringer, skulle godkendes af ministeriet.

I Ministeriet for offentlige Arbejder var der en departementschef ved navn Palle Christensen. Han var en stærk og hård mand. Normalt gik det lettere med forhandlinger med ministerier, hvis man kom sammen med sin borgmester. Men Palle Christensen var lige hård, hvad enten det var en borgmester eller enhver anden, der henvendte sig. Han holdt fast på princippet, at havnene skulle have deres egen økonomi og eget budget, og at regnskaberne skulle godkendes af ministeriet.

Havnen ejede alle arealer, der støder op til den. Der var ikke mulighed for at købe grund ved havnen, men man kunne leje en grund f. eks. for 50 eller 99 år. Det var en betingelse for at leje grund, at man skulle tage et vist antal tons ind over kaj - især hvis man lejede grund helt ud til kajlæggeret. Man henviste til bestemmelser i en bestemt paragraf 19. Ved at holde os til den sikrede vi os, at havneområdet ikke blev besat med virksomheder, der ingen tilknytning havde til havnen. Det styrkede også havnens økonomi.

Det var attraktivt for mange virksomheder at ligge ved Kolding Havn. Den ligger centralt, og der er også jernbanespor ved den. Men der kom nu også til at ligge virksomheder, som set ud fra havnens synsvinkel ikke skulle have ligget der.

Det grelleste eksempel er Cold Stores, der ligger på nordsiden af havnen og optager store arealer til kølehus. I en periode midt i 60'erne blev der udskibet kød til russerne, men ellers er der ikke gået noget over kaj.

Det bevirkede, at man fik for lidt kajplads til f. eks. trælast. Kolding modtog trælast fra Sverige og Norge pr. skib. Det krævede megen plads til oplagring af bræddestabler, der skulle ligge på havnen, til de blev aftaget lidt efter lidt.

Da man byggede Cold Stores, blev det nødvendigt at søge om en udvidelse på havnens sydlige side. Vi henvendte os til ministeriet, hvor de ikke var meget for at give os tilladelse til det. De sagde, at trælast ikke var en særlig stor forretning på en havn, og at den optog så megen plads. Og så hævdede de iøvrigt, at provinshavnene efterhånden alligevel ville blive nedlagt. Kun de store havne i Fredericia, Århus, Esbjerg og København ville bestå, mens de mindre havne blot ville få sekundær betydning.

Den spådom er ikke gået i opfyldelse. Det viser sig nemlig, at selv relativt små havne godt kan klare sig. Men for at give et billede af økonomien kan jeg da nævne, at i 60'erne var vort budget på samme størrelse som overskudet på Fredericia Havn. Så forskellen var væsentlig.

Trods indvendingerne fik vi alligevel lov til at udvide på den sydlige side af

havnen, så vi fik plads til trælast. Men der gik faktisk ikke mange år, før trælast ophørte fuldstændig på Kolding Havn. Man gik nemlig over til at transportere træ pr. lastbil og jernbane, og det var en udvikling, ingen havde forudset. Så vidt jeg ved, er der en smule trælast til Horsens Havn, men ellers er den forsvundet fra danske provinshavne.

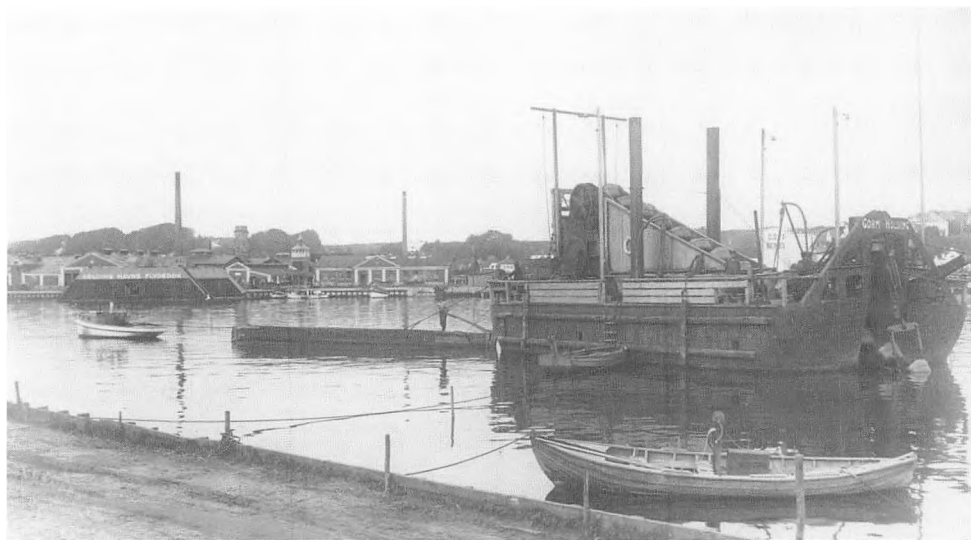
Men udvidelserne fik vi, og der er også sket en udbygning af virksomheder ved havnens sydside, hvor man virkelig får noget over kajen. Her er speditørfirmaet H. Daugaard væsentligt. Og så er der jo f. eks. også de bornholmske klinker fra Neckelmann & Hansen. De har fået en større lagerplads på sydsiden og transporterer meget over kaj.

Kolding Havn havde igennem mange år haft sin egen muddermaskine, så man når som helst kunne tage ud og grave sejlrenden ren, hvis den var blevet mudret til. Man kunne altid garantere en 7 meter dyb sejlrende. Muddermaskinen "Gorm" mudrede op, og muddret blev lodset på store pramme. Så blev det slæbt hen til en presser, der lå på havnens sydside. Slam og sand sugedes op af prammen og igennem et rør og blev presset, hvorefter det blev anbragt ved et sumpet areal ovre ved Saftstationen og ud mod Tvedvej, der ikke rigtig var egnet til anden brug. Der er ialtfald blevet et stort fuglereservat ud af det.

Man har iøvrigt fyldt op også på begge sider af åen, og den nordlige side er jo blevet bebygget. Så egentlig har man fået dobbelt udbytte. Man har fået mudret op, og man har erhvervet nye arealer.

Vi havde i 50'erne stadsingeniør Lassen, og havnen var hans øjesten. Han havde den opfattelse, at sejlrenden burde være 10 meter dyb, så større skibe

Muddermaskinen »Gorm« i aktion i 1928.

kunne komme ind i havnen. Og han ville grave, så der blev et direkte løb over Agtrupvig og ud til Lillebælt. Han havde også udset sig specielt materiel til at udføre uddybningen af renden. Han forsøgte at få det vedtaget i Havneudvalget, men uden held.

Det blev ved den lejlighed også fremført, at "Gorm" var ved at være for dårlig. Det var endnu et argument for at købe det nye materiel. Men så blev foretagendet privatiseret. Firmaet Trillingsgaard, der ejede en muddermaskine, rensede i forvejen op i forskellige havne rundt i landet. Efter sigende kunne de gøre det særdeles billigt. Så "Gorm" blev solgt til ophug. Den blev bare ikke ophugget, men fungerer vist stadig i nordsjællandske havne. Så den kunne altså repareres. Den var ellers særdeles billig i drift. Man havde ansat en maskinmester på årsbasis til at passe den og en maskinpasser til presseren. Det øvrige mandskab, man skulle bruge, blev løst ansat. Man kunne dengang mudre op for 65 øre pr. kubikmeter. Jeg tror, Trillingsgaards tilbud var på 3,50 kr., men den pris er jo steget meget siden.

Man fandt nu ud af, at det ikke længere var så godt at pumpe mudderet ind på de tidligere omtalte arealer. Det skulle foregå på en anden og lettere måde, der også skulle være billigere. Så man besluttede - ialtfald mod min protest - at klappe mudderet uden for havnen fra en linje fra fyret og over til Næsset og ind mod jernbanen. Jeg synes, det var en skandale, at man tog den beslutning. Der var to meters dybde omtrent helt ind til banelegemet, og ialtfald for sejlsportsfolk var det et dejligt område, som blev ødelagt ved, at man smed mudderet derinde. Det viste sig da også, at det efter nogle års forløb igen løb ud i sejlrenden, så man igen måtte i gang med rensningen. Vi havde altså ministeriets tilladelse til at lægge mudderet ud for Strandhuse. Men der var nogle af beboerne, der var generet af mudderet, der lå og skvulpede ind på deres strandbred. De fik fat i kredslægen. Der blev protesteret til ministeriet, og så blev den fremgangsmåde standset.

Nu var gode råd dyre. Men borgmester Beirholm, der aldrig var rådvild, fandt på, at man kunne klappe mudderet ud i Lillebælt. Det fik vi tilladelse til, og det er så sket siden.

Kolding Eksportmarked, som den velkendte kreaturhandler Jens Holm i sin tid ejede, overdrog han til Kolding Havn. Det var helt usædvanligt, at en offentlig havn ejede en virksomhed, men det gjorde man altså her. Kolding Eksportmarked var en god forretning for havnen, og formand for virksomheden var folketingsmand togfører M. Larsen.

Togfører Larsen var en stor og kraftig mand, der var hurtig til at tage beslutninger. Han havde sans for tal, og han tålte ikke modsigelse, for han vidste, at det, han sagde, var rigtigt. Der var ikke mange, der turde sige ham imod, hver-

Marinus Larsen fotograferet i 1958.

ken i Byrådet eller andre steder. Han var også formand for Kolding Elværk, som han også styrede godt. Men især Eksportmarkedet passede han særligt omhyggeligt. Man kunne møde ham hver tirsdag på Eksportmarkedet, og hans ord var lov.

I 1933, da den nye sociallov blev vedtaget, var han togfører ved Kolding-Troldhede jernbanen. Ofte stod der en sognerådsformand nede ved stationen, der lige skulle tale med togføreren for at få rede på den ene eller anden paragraf i socialloven. Det havde togføreren rede på, så han svarede prompte, og det gjorde ham jo også til en populær mand.

Han er "far" til Skærbækværket, der blev til i årene efter krigen. Den såkaldte Sydøstjyske Samleskinne - byerne Kolding, Fredericia, Vejle og Horsens - blev enige om at bygge et fælles kraftværk. Togføreren blev en dygtig formand. Men en så stærk mand vil altid have fjender, og det havde han også. Det lykkedes dem at få ham afsat som formand. Jeg synes, det er synd for ham, at han ikke fik lov at trykke på knappen ved åbningen af Skærbækværket. Det var netop hans indsats, der havde givet resultat.

Togfører Larsen var jo i mange år medlem af Folketinget, og det var han til sin død. Jeg tror kun, han var ude i en enkelt periode siden 1937, hvor han blev valgt ind. Han blev meget benyttet - både af Byrådet og af erhvervsdrivende - når de havde sager, der skulle behandles i ministerierne. Han var gerne mand for at få sager igennem, man længe selv forgæves havde forsøgt sig med. Han var nemlig både respekteret, og måske næsten frygtet, når han på sin hårde og sikre facon førte et anliggende frem. Så var han svær at afvise, og der er mange, der skylder ham tak for hvad han har gjort dem i sådanne situationer. Han

døde i marts 1960. Det var et tab både for Socialdemokratiet og for Kolding by.

Efter togførerens død skulle der nu vælges ny formand til Eksportmarkedet. Borgmester Beirholm sagde til mig, at jeg skulle være ny formand, for jeg havde forstand på penge og drak mig ikke fuld!

Jeg havde ellers sagt til borgmesteren, at jeg ikke havde forstand på hverken kreaturer eller eksport. Men han mente, at det skulle jeg nok finde ud af. "Vi er et udvalg på to", sagde han, "og du er formand, mens jeg er medlem. Gør hvad du vil, men gør du noget galt, så sig til med det samme." Det var jo frie forhold at arbejde under.

Kolding Havn var landets største udskibningshavn for kreaturer. Dyr, der kom fra Århus, Randers, Kjellerup, Ålborg og mange andre kreaturmarkeder, skulle eksporteres fra Kolding til Tyskland. Det var spændende at have med at gøre. Det var ikke nogen økonomisk guldgrube. Jeg fik en dags diæt på 40 kr. for det, fordi jeg tilbragte mine tirsdage dernede. Men ofte blev jeg jo også kaldt derned, fordi der var opstået det ene eller andet problem. Eksportørerne var reelle, men nogle hidsige krabater. Hvis forholdene ikke lige var efter deres hovede, kunne der "ryge hoveder". Så måtte jeg jo ned og se, om jeg kunne rede trådene ud. Det lykkedes som regel, og jeg fik et godt forhold til eksportørerne. Da økonomien var ved at gå lidt skævt, lykkedes det mig også at få hævet ekspeditionstaksterne.

Kolding Eksportmarked 1967. Foto: Niels Lisberg.

Vi havde en landsformand for Foreningen af Eksportmarkeder, der var noget kort for hovedet og ikke ønskede at forhandle med eksportørerne. Men jeg kunne forhandle med ham og fik da også et rimeligt resultat ud af det. Der er jo det interessante ved sådan et eksportmarked, at der ikke bliver skrevet ret meget. Når dyrene var staldet ind, og der blev ringet kl. 9.30, vrimlede folk ind, og handelen begyndte.

En handel afgjordes jo ved håndslag. Så klippede eksportøren lige sit mærke på dyret og trak det ud på vægten. Ved hjælp af vejepinde blev vægten så meddelt til forretningsfører Hans Zeiler. Hans mandskab afleverede vejepinden og sagde så og så meget pr. kg. Det var, hvad de havde givet hinanden håndslag på, så det var lige så sikkert som Nationalbanken. Det var morsomt at overvære. Det foregik med stor fart, men der var ingen form for snyderi.

Jeg forlod Eksportmarkedet i 1970, da jeg trådte ud af Byrådet, og jeg havde den fornøjelse, at det sidste års regnskab sluttede med et overskud på ca. 250.000 kr. De foregående år havde også givet overskud. At det er gået mindre godt siden, skyldes andre omstændigheder. Det spiller ind, at vi er blevet medlem af EF. Det har betydet, at man nu kan transportere dyr direkte. De behøver ikke mere at blive udskibet. Kolding Eksportmarked er svundet meget ind, men fungerer dog stadigvæk. Så vidt jeg ved, hører det ikke mere under Kolding Havn, men drives af et konsortium.

I Økonomiudvalget 1962

Ved kommunevalget i 1962, som jeg før har nævnt, vandt socialdemokraterne stort. Den væsentligste årsag var nok, at Peter Ravn var opstillet som topkandidat. Han var rundet af arbejderbevægelsen, havde været medlem af DSU og var et højt estimeret medlem af Socialdemokratiet. Han nød stor tillid i arbejderkredse, fik tidligt plads i Dansk Arbejdsmands Forbund og blev i 1943 valgt ind i Byrådet. I 1953 kom han i Folketinget, og her sad han, til han i 1962 blev borgmester.

Peter Ravn blev i 1958 formand for den socialdemokratiske byrådsgruppe, da Søren M. Jensen gik af på grund af alder. Han havde alle forudsætninger for at klare arbejdet som borgmester, og befolkningens tillid til ham var stor.

Vi vandt altså valget, og nu blev det så Socialdemokratiets tur til at forme kommunens politik. Noget af det første, vi gjorde, var at få en større kassebeholdning, så vi kunne klare en større selvfinansiering. Det viste sig at være klogt.

Vi skulle så etablere de forskellige udvalg. Jeg blev udpeget som socialudvalgsformand og medlem af Økonomiudvalget og Havneudvalget og fik flere andre poster. Skoleudvalget fortsatte jeg også i, men Boligudvalget måtte jeg forlade, fordi Eigil Reimers, der var partiets formand og formand for Lejerbo,

skulle være boligudvalgsformand, og det var nok meget naturligt. Han var en stille og rolig mand, der ikke sagde så meget, men alligevel havde sine meningers mod. Han havde været medlem af en af modstandsbevægelsens hårde grupper og deltaget i jernbanesabotager. Han havde haft et hjertetilfælde og var indlagt på Sygehuset, men var tilsyneladende kommet godt over det. Han blev desuden udnævnt til viceborgmester, men døde i slutningen af 1963.

Vi havde på meget kort tid mistet tre fra vor gruppe. Det var pantefogedassistent Orla Sørensen, kasserer Eigil Reimers og viceskoleinspektør A.C. Thomsen. De døde alle tre af et hjertetilfælde, og ingen af dem var fyldt 55 år. Det var et tab for gruppen, og naturligvis gav det også et hårdt træk på suppleantlisten. Det kunne mærkes, at 25 % af gruppen blev udskiftet. Der skulle arbejdes mere end sædvanligt, og vi havde jo det politiske ansvar. Ingen bliver kommunalpolitiker, før man kommer ind. Man kan så være nok så kvik og intelligent. Politik er noget, der skal læres, og man skal også lære af sine fejltagelser. Der skete naturligvis også fejl, men ellers gik gruppearbejdet på fortrinlig vis.

Jeg blev nu gruppeformand og havde som omtalt også sæde i Økonomiudvalget, der er Byrådets fornemste udvalg. Der samles alle tråde. Alt, hvad der skal behandles i Byrådet, skal passere gennem Økonomiudvalget. Og det var næsten altid sikkert, at blev en sag vedtaget i Økonomiudvalget, så gik den også igennem i Byrådet.

Jeg husker, at Beirholm engang i en af sine mange festlige taler sagde, at Byrådet jo tror, det er dem, der bestemmer, og det er det jo også i følge forretningsordenen, men i virkeligheden er det jo os i Økonomiudvalget - og så pegede han på S.M. Jensen, H.A. Hansen, togfører Larsen og sig selv - der bestemmer, hvordan det skal være. Det tror I bare ikke! Det kunne han sige, uden at nogen blev fornærmet.

Det var bl. a. Økonomiudvalgets opgave at stille budgetforslag til det efterfølgende år. Naturligvis var forslaget udarbejdet af administrationen i nært samarbejde med Økonomiudvalget. Når budgettet havde været til første behandling, blev der nedsat et budgetudvalg, der bestod af Økonomiudvalgets medlemmer plus to fra den borgerlige fløj og to socialdemokrater. Det var så budgetudvalgets opgave at forhandle sig frem til enighed om budgettet. Det er næsten altid endt med en enstemmig vedtagelse.

Jeg var som bekendt socialudvalgsformand. Dengang var der både amtslig og kommunal sygekasse. Man stod nu over for at skulle ændre tilskudsordningerne. Amtet havde én indstilling, mens Fredericia og Vejle ønskede en anden tilskudsmodel. Det ville være rart, om vi tre byer kunne blive enige om en indstilling. Så ville vi stå stærkere over for amtet. Vi tre socialudvalgsformænd skulle så holde møde. Jeg kendte de to andres indstilling og skitserede den for mine partifæller i Økonomiudvalget. De støttede mig i at følge indstillingen fra

de to andre byer. Der var også socialdemokratisk flertal i dem. Amtet derimod repræsenterede mere landkommunerne.

Vi mødtes altså alle tre socialudvalgsformænd og blev enige om at følge deres forslag. Men det var lige op til budgettid. Når man i budgetudvalget havde skåret ned her eller lagt til der, plejede man at gå hver til sin gruppe og drøfte budgettet for sig selv. Det skete også denne gang. De borgerlige gik i byråds-salen og var kun borte få minutter. Så kom de tilbage og sagde, at de kun havde et ønske om ændring. Det gjaldt sygekasserne. De vidste godt, at det stred imod Svend Christensens ønsker, sagde de, men de ønskede at støtte amtets forslag. Sådan blev det. Det var jo lidt kedeligt for mig, der havde været til forhandling med mine kolleger i de to andre byer, at skulle løbe fra aftalen med dem. Så jeg protesterede og sagde, at det kunne jeg ikke tiltræde. Men det blev alligevel indstillet til Byrådet.

Da sagen blev behandlet i Byrådet, tog jeg ordet og gjorde opmærksom på, at den ordning, man nu ville vedtage, var dyrere end den, kommunerne havde bestemt. Jeg forlangte afstemning og blev ene mand mod tyve. Det var ikke, fordi jeg ville demonstrere et særstandpunkt, men jeg kunne ikke være bekendt over for mine kolleger i de andre byer at fravige vor fælles beslutning.

En anden situation står klart i min erindring. I 1965 kom der meddelelse fra Indenrigsministeriet om, at vi ikke mere måtte optage langfristede lån, men skulle selvfinansiere. Det var midt i et budgetår, hvor vi havde sat forskelligt arbejde i gang, og hvor vi netop havde regnet med at skulle optage lån til finansiering. Nu kom så bestemmelsen. Hvad skulle vi gøre?

Vi forsøgte at standse de arbejder, der kunne standses. Men det var ikke tilstrækkeligt. Vi måtte jo betale, hvad vi havde bestilt. Vi var ikke i stand til at klare en selvfinansiering.

Så viste det sig, at der var en vekselerer i København, der havde nogle millioner, man kunne låne for et år ad gangen. Jeg tror, vi manglede fire eller fem millioner, så vi henvendte os til denne vekselerer, og det kunne lade sig gøre at låne pengene hos ham. Det viste sig at være Mærsk Mc-Kinney Møllers penge. Jeg var undertiden den, der skulle tage imod repræsentanten, der kom og hentede betalingen for det lån, vi havde fået. Vi fik meddelelse om, at på et givet tidspunkt ville en repræsentant møde op, og så skulle det formelle ordnes. Det var en af Mærsk Mc-Kinney Møllers folk, men det var aldrig den samme. Vedkommende mødte altid op på slaget. Han sagde nej tak til en cigar. Alt skulle foregå programmæssigt. Han havde nye gældsbeviser med, der blev underskrevet, og så måtte vi betale med en check. Det var jo renter og kurstab, vi skulle betale. Egentlig var det arrangeret så godt, at renten var relativt lav, men kursen var det også, og det var også dengang sådan, at kurstabet skulle der ikke betales skat af.

På den måde forløb nogle få år, så blev vor økonomi bedre. Jeg skal lige indskyde, at langt de fleste af de større kommuner lånte penge af Mc-Kinney Møller på det tidspunkt. Det var eneste mulighed. Men som vor økonomi blev bedre, var vi nogle stykker, der fastholdt, at nu ville vi have de lån ud af verden. Det lykkedes også.

Det var en interessant tid i Økonomiudvalget. Her følte man virkelig, man havde fingeren på pulsen og var med til at træffe beslutningerne.

Sygehusudvalget

Kolding Sygehus ejedes af både Kolding Kommune, Vejle Amt og Ribe Amt. Det var altså et by- og amtssygehus. Jeg kom i Sygehusudvalget i 1962. Igenem en lang årrække havde Søren M. Jensen været formand for udvalget og styret det ualmindelig godt. Nu skulle vi etablere os med en ny formand, og amtet var indstillet på, at de ville have formandsposten. Da de havde stemmefler-tal, var det også muligt.

De to repræsentanter for Kolding blev borgmester Beirholm og mig. Da Beirholm døde, trådte Walter Petersen i hans sted.

Det var et meget interessant område at arbejde med. Formand blev amts-rådsmedlem Aksel Buhl. Han var den rolige og besindige mand, der ledede møderne på en god måde. Der var et medlem mere fra Vejle Amt, Therkel Hauge Mols. Han var en ældre mand. Fra Ribe Amt sad en gårdejer Schmidt. Vi havde et godt samarbejde indbyrdes, men også med overlægerne.

Vi havde en dygtig sygehusdirektør, Tilsted Petersen. Han havde været ansat ved Århus Kommunes sundhedsvæsen og havde været leder af det hospital, man sendte til Ungarn i 1956. Han blev senere sygehusdirektør for Vejle Amt.

Der havde været ført forhandlinger med ministeriet om at bygge et statshospital på Dyrehavegårds jorder. Der var reserveret et areal til det, og der blev for-handlet om sagen. Men som tiden gik, skete der forandringer i behandling af de psykisk syge. Derfor var et hospital ikke mere så påtrængende. Man var kommet så vidt med medicinsk behandling, at de fleste kunne behandles ambulant.

Vi nærmede os 1970. Det gamle sygehus ved Sct. Jørgensgade kunne ikke udvides yderligere og var desuden utidssvarende lokalemæssigt. Hvis man tager i betragtning, hvad det koster at drive et sygehus, kan et nyt sygehus hurtigt spares ind. Både driftsomkostninger og lønninger steg stærkt, og der var behov for en rationel sygehusdrift.

Det blev så besluttet at bygge nyt sygehus på Dyrehavegaards jorder. Men vejen dertil blev lang og trang. Først skulle der udarbejdes et skitseforslag. Så skulle det vedtages i Byrådet og i både Vejle og Ribe Amtsråd. Dernæst skulle forslaget ud til diskussion på sygehusets afdelinger. Overlæger, sygeplejersker og

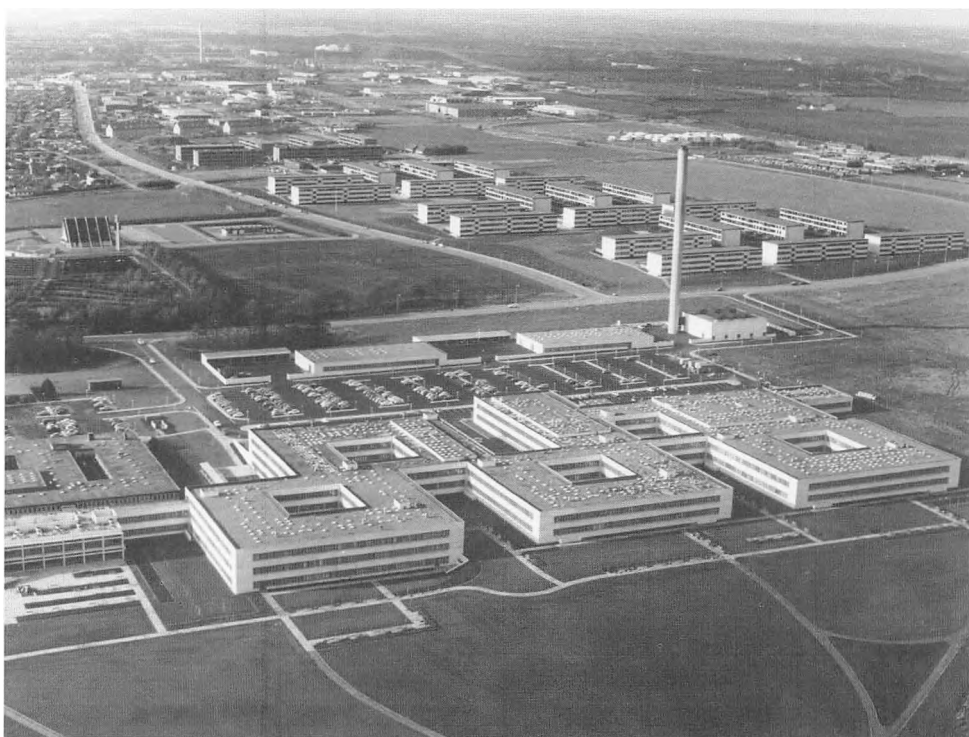
andre beskæftigede skulle drøfte projektet. Det tog lang tid, og da vi nærmede os 1970, var det med at komme i gang.

Det lykkedes at få vedtagelsen igennem i 1968, så byggeriet kunne være påbegyndt før 1. april, hvor det skulle overtages af amtet. Det var en almindelig opfattelse, at hvis det ikke var sket, ville Kolding ikke have fået sit sygehus, da kun et af sygehusene i amtet så ville blive centralsygehus. De andre skulle have sekundær status.

Vi gik altså i gang. Overslaget lød på 90 millioner i 1968. Men prisstigningerne var stærke i de tider, så da byggeriet stod færdigt i 1975, kostede det 150 millioner. Trods de store stigninger blev det alligevel det billigste sygehusbyggeri i kongeriget Danmark på det tidspunkt.

I stedet for at efterligne andre sygehusbyggerier på det tidspunkt, der traditionelt var et højhus til sengeafdelinger og en "pandekage" til behandlingsafdelinger, gjorde vi det modsatte. Vi lagde højhuset ned, da vi havde konstateret, at ved nye sygehuse udgjorde elevatorerne flaskehalse. Ofte var en elevator ude af drift, og hele trafikken blev sinket - og dermed effektiviteten.

Vort hus blev altså lagt ned og bygget i to etager. Der blev så ganske vist nog-

Koldings nye sygehus. Foto: Poul Pedersen.

le lange gange. Men huset fungerede, og personalet har vænnet sig til at bruge løbehjul. Så efter almindelig opfattelse virker huset fortrinligt.

Jeg vil lige nævne en lille sag fra sygehusbestyrelsen. Det gjaldt spørgsmålet om fødsler på sygehuset. Den gang var hjemmefødsler det mest almindelige. Kun komplicerede fødsler foregik på sygehuset. Men presset for at få lov at føde på sygehuset steg. Det krævede, at der blev ansat to jordemødre. Den gynækologiske overlæge E. Brandt-Nielsen arbejdede stærkt på det. Han beviste ved hjælp af statistikker, at hvor der ikke var mulighed for at føde på sygehuset, var børnedødeligheden større, end hvor det lod sig gøre. Men der var ikke velvilje for forslaget i Amtsrådet. Så vedtog vi i Kolding Byråd selv at betale løn til to jordemødre, der blev ansat på Kolding Sygehus, så alle inden for Koldingområdet, der ønskede det, frit kunne føde på sygehuset. Det viste sig hurtigt, at der kom et folkeligt pres på amtsrådene. Så til sidst gik amterne med til at dele udgifterne.

Det blev en interessant tid i Sygehusudvalget. Efterhånden fik vi også en god kontakt med overlægerne, der til at begynde med havde trukket "det akademiske gardin" ned imellem sig og os. Det var overlæge Hans Lou, der foreslog, at vi fik en lignende samtaleform med dem, som vi havde indbyrdes i bestyrelsen. Det viste sig også, at Kolding Sygehus blev drevet relativt billigt, og at det var effektivt.

Kommunesammenlægningen

Kommunesammenlægningen stod for døren. Der var vedtaget en lov om, at kommuner kunne slå sig sammen ad frivillighedens vej. Blev sammenlægningen af kommuner godkendt af Indenrigsministeriet, var den en realitet. Kunne man derimod ikke selv enes, måtte man finde sig i, at et ministerielt udvalg traf bestemmelsen. Borgmester Peter Ravn var tidligt på færde og fik nedsat udvalg med repræsentanter fra de forskellige omegnskommuner. Man forhandlede sig frem til et resultat, der egentlig blev ganske vellykket.

Jeg blev formand for to udvalg. Det ene var et skoleudvalg, og det andet udvalg dækkede det sociale område. Der var i disse udvalg repræsentanter både fra Kolding Byråd og fra samtlige omegnskommuner. Til at begynde med gik forhandlingerne lidt trægt, fordi vi byfolk blev betragtet med nogen skepsis. Men efterhånden blev tilliden oprettet, så vi kunne komme i gang med en saglig og god drøftelse.

Den almindelige holdning ude i de små kommuner var vist fra starten, at man helst ville blive ved at være sig selv. Man frygtede at blive underlagt Kolding by. Der var jo også nogle af de små kommuner, der havde ret lave skatteprocenter. Der var noget af et spring op til de skatteprocenter, man havde i Kolding Kommune. Men det viste sig gerne ved en nærmere gennemgang, at kom-

munerne med de meget lave skatteprocenter manglede alderdomshjem, plejehjem eller skoler. Nogle steder kneb det også med kloakering.

Vi havde allesammen travlt med at få nedfældet ønsker på papiret. Alle mødte op og erklærede, at de og de gode betinger vi os for at gå med til sammenlægningen. Jeg husker en diskussion med et par repræsentanter fra en af de største af de mindre kommuner. De erklærede, at det var forfærdeligt, at de skulle underlægges Kolding Kommune. De havde jo sådan en veldrevet kommune og en forholdsvis lav skatteprocent. Men gik man forholdene efter, så viste det sig jo, at nok havde de en lav skatteprocent, og nok var de økonomisk vel funderet, men de stod over for store nye investeringer til skole og plejehjem. Tog man dem med ind i et budget, ville skatteprocenten slet ikke kunne holde.

Eltang og Vilstrup Kommune kom før de andre. Strandhuse-området havde jo ellers et godt skattegrundlag på grund af de mange store skatteydere. Men de havde påbegyndt bygningen af Lyshøjskolen. Og da de var kommet et stykke hen med byggeriet, kom det til at knibe med finansieringen. Vi havde forhandlet med dem om sammenlægning, og mange af tingene var lagt til rette til

Møde på Kolding Rådhus 1968 om evt. indlemmelse af Skanderup i Kolding Kommune. Fra venstre Karl Seirup, Holger Skrydstrup, Ejnar Lorentzen og I. Skovgaard fra Skanderup, byrådssekretær Harry Rasmussen, Svend Christensen, Poul Sørensen og Peter Ravn.

sammenlægning 1. april 1970. Men de kunne ikke skaffe pengene til byggeriet og henvendte sig derfor til Kolding Kommune, om vi ikke kunne overtage dem året før - altså 1. april 1969. Det indvilgede vi i. Men de manglede penge til deres skolebyggeri. Vi kunne ikke låne dem penge, men vi kunne være garanter for et lån, de fik i vor bank, Landmandsbanken. Efter 1. april 1969 ville det så være vort ansvar at financiere skolebyggeriet.

Det skyldes ikke mindst borgmester Ravns gode forhandlingsevne, at vi fik en kommunesammenlægning, der var tilfredsstillende for både byen og nabokommunerne. Det eneste minus var, at Taps ikke kom med i kommunen. De ville gerne have været med, men Hejls og Vejstrup var vist ikke så varme på at komme til Kolding Kommune. Så blev Taps faktisk tvunget ind i Christiansfeld Kommune. Det vil sige, at folk, der boede lige syd for Vonsild og var vant til at være orienteret mod Kolding, nu skulle vendes mod Haderslev.

20 år i Kolding Byråd

Jeg havde nu siddet i Kolding Byråd i 20 år. Det havde været en tid med stærk udvikling - særligt i 60'erne. Vi nåede meget, men ikke at få bygget en ny administrationsbygning. Der var ellers mange forslag fremme, bl. a. om at bygge i Borchs Gård og med en bro over Torvegade. En trekant eller firkant mellem Adelgade og Rådhuset havde også været inde i billedet. Forslagene kom fra tjenestegrekscheferne, men blev aldrig realiseret. Man gennemførte en arkitektkonkurrence om ny administrationsbygning og forsamlingsal m.m. i Bredgade-området. Det blev heller ikke til noget. Det går måske også udmærket med en spredt administration, som vi har det her i Kolding. Ellers mener man jo normalt, det er en fordel at have sin administration samlet. Man kan bedre trække på hinanden, når man er tæt på hinanden. Har man spredt administration, bliver der små stater i staten. Men en samlet administrationsbygning blev det altså ikke til.

Et andet projekt, som heller ikke blev gennemført, var ringevejssystemet. Det havde været diskuteret, før jeg kom i Byrådet, og jeg nævnte tidligere borgmester Knud Hansens indsats fra 1937 til 1943. Men det blev aldrig ført helt igennem.

Igennem mange år diskuterede man Slotssøvejen, der skulle føres fra Bredgade ned til Slotssøen, hvor den skulle dele sig mod Låsbygade og mod Fredericiagade. Den blev ganske vist vedtaget i Byrådet, men aldrig gennemført. Kulturministeriet var modstander af en færdselsåre ved slottets fod. Der var også mange andre, der protesterede mod projektet.

Jeg husker et møde med kulturminister Julius Bomholt engang i begyndelsen af 60'erne. Han besøgte Kolding for at se på Slotssøvej-projektet. Ved mødet var borgmester Peter Ravn, den konservative Walter Petersen, Bomholt

Kulturminister Julius Bomholt til møde i Kolding om Slotssøvejen.

og jeg til stede. Jeg husker, Bomholt sagde, at hvis man ville være politiker efter sit halvtredsindstyvende år, skulle man være meget vågen, for man ville næsten altid være hæmmet af den erfaring, man har, så man mister evnen til at se nye perspektiver. Han syntes iøvrigt, det var helt forkert med den Slotssøvej, og så mente han, at adskillige provinsbyer var godt i gang med at ødelægge værdifulde bydele ved at gennemskære byerne med nye gader. Det ville alligevel senere vise sig utilstrækkeligt til at dække færdselsbehovet.

Jeg kan ikke lade være med at tænke på Brostræde, som man har ført igennem fra Bredgade til Munkegade. Færdselsmæssigt virker det måske godt nok, men de sidste rester af det gamle Brostræde kan man vanskeligt skimte. Når man tænker på det miljø, der var der engang med toppede brosten og gamle bygninger, må man give Bomholt ret.

Endnu et projekt, som ikke blev gennemført, er Det Sydjyske Universitet i Kolding. Der blev ofret mange lokale kræfter på at skitsere, hvordan et sådant universitet skulle være. Man dannede en universitetsforening, som gjorde et stort stykke forarbejde. På Kolding Købmandsskole startede også et filosofikum-kursus med lærere fra Århus Universitet som forberedelse til undervisningen ved det kommende universitet. Der gik nogle år, så startede Esbjerg med sit universitet. Hvor stor succes det har været, ved jeg ikke. Det har ialtfald kostet byen mange penge. Og det fungerer jo ikke som det, man forstår ved et egentligt universitet.

De tyve år i kommunalpolitik var interessante, men der var også mørke stunder ind imellem. To forskellige breve afspejler hver sit yderpunkt. Det første modtog jeg i en situation, hvor jeg følte mig helt "tværet ud", mens det andet var et lyspunkt, der varmede.

Det første brev er skrevet af en forvaltningschef i København og er dateret den 8. november 1967. Han skriver:

Kære viceborgmester. Bliv nu ikke alt for forbavset, men jeg har på vejen her-til ikke kunnet slippe vor samtale i eftermiddag af tankerne. Det er ikke min usikkerhed med hensyn til en bestemt dato, der foruroliger mig. Men vi kom jo ind på andre sager, og jeg har ikke lyst til at gå i seng, før jeg har sendt Dem et par ord.

Jeg er ikke så naiv at tro, at De trænger til trøst eller opmuntring, eller at jeg skulle være den, der kunne give Dem det. Jeg vil blot lade Dem vide, at jeg levende kan sætte mig ind i Deres situation, og jeg ved helt præcis, hvilke tanker jeg tilsvarende ville gå rundt med. Når en eller anden i en sådan situation blot røber et gran af forståelse, så har det virket svært dulmende på tankeproduktionen, som jo i virkeligheden sjældent fører til noget.

Mon De forresten ved, at De adskillige gange har været denne "en eller anden"?

Jeg kom i eftermiddag til at nævne ordet "slagtning". Tanken har af og til strejfet mig og givet mig kuldegysninger. Jeg fastholder den ikke, for jeg tror

Foto fra byrådssalen i 1967. Fra v. H. C. Ervald, Asta Laursen, Walter Petersen, borgmester Peter Ravn, Svend Christensen og S. A. Wase Petersen. Foto: Niels Lisberg.

ikke, mennesker kan være så svinke, selv ikke når de er ofre for den guleste misundelse.

Nu en ting - stærk mand eller ej - vær forvisset om, at der er mange, som sætter Dem overordentligt højt som kommunalpolitiker og som menneske. Og det er selvfølgelig til syvende og sidst også heri, misundelsen - baggrunden for det hele - har sit udspring. Når jeg har postet brevet til Dem, skal jeg have en stor snaps. Den tager jeg på Deres velgående! Med venlig hilsen.....

Det andet brev er dateret Kolding den 30. august 1977. Der står:

Kære Svend Christensen!

I dag er det netop ti år siden, vi flyttede ind på Parkskolen. Det var for dig - er jeg overbevist om - en god dag. Det var et resultat af din engagerede indsats, som jeg i mit stille sind har beundret meget. For mig og lærerne var det pragtfuldt, og det er helt givet, at de gode forhold for børnene også gav markant udbytte. Tak for det! Venlig hilsen Helge Rytto.

Vejle Amtsråd 1970-1982

Et nyt amtsråd

Til 1970 var det amtsråd, der havde styret i Vejle Amt, sammensat af repræsentanter fra landkommunerne. Det blev styret af amtmand A.M. Wamberg. Han var lille af skikkelse, men en stor personlighed. Som mødeleder var han ualmindelig dygtig. Og han var en forudseende forhandler.

I hans tid som formand for det daværende amtsråd er der udgået mange gode initiativer her i Vejle Amt. Sammen med direktør Godtfred Kirk Kristiansen fra Lego var han initiativtager til Billund Lufthavn. Han fik gjort omegnsbyerne interesseret, så de gik sammen med en del af landkommunerne i et andelsselskab, som fik navnet Billund Lufthavn. Jernbanebyen Fredericia ville ikke være med i samarbejdet og er det stadig ikke. Ribe Amt var med i starten, men købte sig senere ud. Amtmand Wamberg blev formand for andelsselskabet fra 1963 til 1970. Udbygningen af lufthavnen skyldtes også samarbejdet mellem en dygtig lufthavnschef og amtmand Wamberg. Når der skulle optages lån til Billund Lufthavn, som skulle godkendes af Indenrigsministeriet, sagde Wamberg gerne: "Jeg må nok hellere søge på samtlige kommuners vegne." Så skrev han til ministeriet, at de og de kommuner havde optaget lån, der var af den og den størrelsesorden. Han meddelte altså, at man havde optaget lån, og det blev altid godkendt.

Der blev også dannet et regionalplanudvalg med Wamberg som formand. Her arbejdede han stærkt på at få skabt en trekantby bestående af Vejle, Kolding og Fredericia. Hans perspektiv var afgjort rigtigt, men han fik ikke politisk flertal for den. Han ønskede trekantbyen for at undgå konkurrence mellem byerne. Havde man én by, kunne man anbringe virksomhederne, hvor det var mest hensigtsmæssigt. Man kunne placere boligområder bedst muligt. Og man kunne arbejde på fælles opgaver som et stort kulturcenter, teater- og sportsanlæg o.s.v. Wamberg var også meget aktiv i universitetsforeningen, men den plan blev heller ikke iværksat.

Amtmand Wamberg var formand for koordineringsudvalget mellem sygehusene. Når der skulle ske større udvidelser ved sygehusene i amtet, skulle de godkendes i udvalget. Det var ikke nogen let opgave at lede møderne i dette udvalg, for der stod jo lokale interesser på spil, men han klarede det med stor dygtighed.

Den 1. april 1970 skulle der dannes et nyt amtsråd på et andet grundlag. Og i 1968 blev der nedsat et udvalg med repræsentanter både fra de forskellige kommuner og fra det gamle amtsråd, der skulle tilrettelægge overgangen pr. 1. april 1970. Fra Kolding var vi to repræsentanter, Bent Rasmussen og jeg. Fra Fredericia deltog daværende viceborgmester Richard Petersen. Og Vejle var repræsenteret af Willy Sørensen og Erling Tiedemann, som senere blev amtsborgmester. Fra Horsens deltog borgmester Ove Jensen og en konservativ ordfører, hvis navn jeg har glemt. Så var der naturligvis også repræsentanter for alle de mindre kommuner og fra det gamle amtsråd.

Vi havde jo relativt kort tid til vort arbejde. Amtet fik en anden struktur, end det før havde haft. Horsens blev indlemmet, mens Brande gled ud. I alt blev amtet dog på 320.000 indbyggere.

Der blev nedsat forskellige udvalg til at behandle de forskellige områder, og jeg kom i udvalget for undervisning og kultur. Men den største opgave lå i Sygehusudvalget, der havde Erling Tiedemann som formand.

Jeg var formand for den socialdemokratiske gruppe i dette forhandlingsudvalg. Det var somme tider et vanskeligt hverv med de to borgmestre, Ove Jensen og Willy Sørensen, der kæmpede for deres specielle interesser. Meget stod på spil, og ofte var det svært at skille lokale interesser ud fra amtsrådets interesser, men det lykkedes i de fleste tilfælde.

Jeg skal ikke skitsere arbejdet i de forskellige udvalg, men der skulle jo både skaffes kontorplads, administrationsbygning og meget mere. Der skulle forhandles med Århus Amt om delingen af Skanderborg Amt, og der skulle forhandles med Ribe Amt. Endelig skulle der forhandles med kommunerne. Men det gik stort set for sig på en god måde.

Men på sygehusområdet kom det til at knibe. Her skulle der forhandles med de tidligere ejere, der dels var Vejle og Ribe amter, men for Koldings vedkommende jo også Kolding By.

Horsens Sygehus var kommunalt og helt nybygget. Det var knap nok færdigt og kostede 100 millioner kr. Der kom til at stå gnister om det. Horsens mente, amtet skulle overtage sygehuset med alle gældsforpligtelser. Men Willy Sørensen sagde, at det var urimeligt, at Horsens by ikke havde betalt en krone til det sygehus, men tværtimod ville læsse alle de dyre lån, som de havde optaget i byggeperioden, over på amtet. Måske var nogle af lånene oven i købet brugt til andre projekter! Det ville han ikke være med til. Gårdejer Søren Søndergaard ville heller ikke være med. Så sagen var ved at blive varm. Hvis man ikke kunne forhandle sig til rette, skulle sagen afgøres af indenrigsministeren, og det ville være noget flovt. Ved det afsluttende møde om sagen bad nogle Horsens-folk mig om at forsøge at rede trådene ud. De ønskede, at vi kunne finde frem til en forhandlingsløsning, men fandt på den anden side, at de var blevet urimeligt

behandlet. Vi talte så om det i middagspausen. Willy Sørensen var gået hjem til frokost, og de borgerlige spiste frokost på Grand Hotel. Jeg sagde til repræsentanterne fra Horsens, bl. a. deres konservative kæmner: "Ja, vi må jo prøve at finde en løsning. Men I må give Jer noget med hensyn til lånene. I må selv påtage Jer nogle af dem." Vi fandt så sammen frem til et løsningsforslag.

Vi besluttede, at viceborgmester Richard Petersen fra Fredericia skulle tage ned til Grand Hotel og kalde Søren Søndergaard ud og fortælle ham, hvad vi ville foreslå. Han protesterede omgående og nægtede at gå ind på forslaget. "Nej", sagde Richard Petersen så med et smil til Søren Søndergaard, "men går du ikke med til dette, får du ikke din medicinske overlæge!" Ved samme møde skulle nemlig vedtages ansættelse af en ny overlæge ved Give Sygehus, hvor Søren Søndergaard var formand.

Så var der Willy Sørensen. Da han kom til mødet, kaldte jeg ham til side og fortalte, hvad vi var blevet enige om. Han kiggede noget hvast på mig og sagde: "Hvad fanden har du lavet her i pausen?" Så sagde jeg: "Jeg er gruppeformand, og jeg skal ikke bestemme, om du skal stemme for eller imod, men jeg vil vide, inden vi går ind i salen, hvilken stilling du tager." Han stod et øjeblik. Så viste han sig som altid som den, der bøjer sig for et demokratisk flertal. Så han sagde: "Godt, så går vi ind for det, men du er en skiderik!" Han må kalde mig, hvad han vil, når blot resultatet er rigtigt.

Willy Sørensen har jeg kendt siden 1946. Da han var på sit højeste, var han vel nok den dygtigste borgmester i provinsen. Han var en fremragende debattør, og han kunne altid tackle en situation. Han var hård i diskussioner. Men der var det gode ved ham, at han ikke bar nag. Holdt man fast på sit, og han måtte bøje sig for et flertal, var han den mand, der bagefter sagde, at nu skulle vi ud og have en øl, for nu var det jo overstået. Han sad i Vejle Amtsråd i min første periode. Borgmester Ove Jensen, der var flink og rund, kom også med. Men Willy kørte tit en situation op på kanten.

Jeg havde jo deltaget i alle forhandlinger før det nye amtsråds tiltrædelse. Jeg blev opstillet på amtsrådslisten. I vort parti havde vi besluttet, at den, der blev nr. 1 ikke måtte være medlem af Kolding Byråd. Det var måske nok en rigtig beslutning. Jeg troede dog ikke, jeg blev nr. 1, da vor folketingsmand, Bernhard Tastesen, også var opstillet, men det blev jeg altså, og så måtte jeg også tage konsekvensen og sige farvel til byrådet. Jeg var ikke glad for at forlade byrådet, men ville hellere være fortsat der frem for at gå ind i amtsrådet. Men terningerne var kastet. Og man skal aldrig se sig tilbage over skulderen, når man forlader noget. Sådant var det, og det kunne ikke ændres. Jeg blev opstillet som nr. 1 på Kolding-listen, og da vi kom til møde i amtsrepræsentantskabet, blev jeg også nr. 1 på listen i Vejle Amt, så mere kunne jeg ikke forlange.

Så kom valget, og det blev et godt valg for socialdemokraterne. Vi fik 15 af

de ialt 31 mandater, og vi var godt på vej til det 16. mandat, hvilket dog ikke lykkedes. Der blev valgt to radikale, Mette Tovborg Jensen fra Brædstrup - landskendt som Mette Malkepige - og Peder Eg Jensen fra Give. De var tungen på vægtskålen, og da de på forhånd havde sagt, at de ville stemme på den største gruppe til borgmestervalget, var der jo mange, som var ved at lykønske mig med amtsborgmesterposten.

På valgaftenen sent om aftenen blev der ringet på min dør. Det var en pressefotograf og en journalist, der gerne ville have et interview med den nye amtsborgmester. Jeg mente, de måtte være gået galt i byen, da jeg ikke vidste af at være amtsborgmester. Som gammel sejlsportsmand ved jeg, at selv om jeg ligger på en førsteplads, kan der komme en i sidste øjeblik og stikke en bådsspid først over mållinjen. Jeg ville først tale med dem, hvis det blev til virkelighed. Det var heldigt, for det kom til at gå anderledes.

Der var audiens på Grand Hotel en lørdag eftermiddag, hvor Mette Tovborg Jensen og Peder Eg Jensen tog imod. Først var de borgerlige til møde med dem. Da de kom derfra, kunne jeg godt se, at der var sket noget. Den konservative Poul Sørensen fra Kolding havde tidligere ment, at kunne Kolding erhverve amtsborgmesterposten, skulle vi gøre det. Han meldte tilbage, at alt var klaret og i orden.

Da vort forhandlingsudvalg - Willy Sørensen, Ove Jensen og undertegnede - kom til møde med Mette og Peder og forklarede, hvad vi kunne tilbyde, ville de have mere end det. Men det måtte vi først drøfte med vort bagland, hvorfor vi bad om et nyt møde med dem. Men det blev aldrig til noget. De radikale ville simpelthen ikke tale med os mere, og som bekendt blev det Aksel Buhl fra Alminde, der blev amtsborgmester i den første periode.

I sammenlægningsudvalget havde vi amtsrådssekretær Holm som sekretær. Han var meget speciel, var stor og kraftig og optrådte nærmest som en pensioneret oberst. Han havde politisk sans og en myndig facon at diskutere på. Når vi havde forhandlet om en sag - og det kunne godt vare et par timer - og en af os foreslog, at vi fandt frem til en konklusion, sagde han gerne, at den havde han da skrevet. Han havde fornemmet, hvordan sagen ville ende og havde altså ofte skrevet protokollatet på forhånd.

Da amtets nordlige grænse skulle fastlægges, blev resultatet, at den skulle lægges ved Mossø. Det havde Holm gennemskuet konsekvenserne af. Efter mødet, hvor den blev fastlagt, sagde han til mig: "Så, Svendemand, så bliver du ikke amtsborgmester denne gang. Nu har de sgu fået så mange venstremænd ind, at du ikke kan holde flertallet!" Og han fik ret.

Han havde overvejet, om han skulle søge amtskommunaldirektørstillingen, men mente som 65-årig alligevel, at skulle han kunne nå at bygge noget nyt op, skulle han have været yngre. Men han var et interessant bekendtskab.

*Amtsrådssekretær Jørgen Holm.
Udlånt af Vejle Amts Folkeblad.*

Undervisnings- og Kulturudvalget

I hele min periode i amtsrådet var jeg formand for Undervisnings- og Kulturudvalget. Vi havde mange vanskeligheder, men fik også mange gode resultater. Af medlemmer af det første udvalg kan jeg nævne Peer Skov Thulesen, der var næstformand i samtlige 12 år, hvor jeg sad som formand. Han var venstremand, gårdejer i Tørring og medlem af Tørring Kommunalbestyrelse. I diskussioner var han saglig, og vi kunne altid tale os til rette. Den af mine partifæller, der særligt rager op, er pelsavler Johan Pedersen fra Juelsminde. Før vi skulle etablere os, sagde han til mig, at han havde to ønsker. Enten ønskede han at være med i Sygehusudvalget eller i Undervisnings- og Kulturudvalget. Hans baggrund for at ønske medlemskab af Sygehusudvalget var, at han havde læst til læge engang uden dog at fuldende studiet. Undervisning og kultur havde også hans interesse.

Det var tilsyneladende en selvbevidst partikammerat - oven i købet i millionærklassen. Jeg tænkte, at han måtte jeg hellere få ind i mit eget udvalg, for han kunne nok være svær at fjernstyre. Men han viste sig at være en ualmindelig god kammerat. Han var dygtig og havde været sognerådsformand i Juelsminde i et par perioder. Pelsdyrauktionen i Glostrup havde han fået oparbejdet, og det havde han gjort godt.

Han var altid loyal, og kneb det i gruppen at klare diskussionen med borg-

mestrene, bakkede han altid mig op. Det var en gevinst for mig i den første tid som formand for Undervisnings- og Kulturudvalget at have Johan Pedersen som medlem. Desværre døde han i periodens slutning.

En af mine partifæller var Eigil Schytt fra Vamdrup. Han sad i hele perioden i udvalget og var både loyal og dygtig. Fra Vamdrup Byråd havde han lang erfaring som ordfører for socialdemokraterne og som viceborgmester. Det er altid rart at have medlemmer i et udvalg, der har lang politisk erfaring og formår at drøfte sagligt. Den radikale Peder Eg Jensen, viceskoleinspektøren fra Give, fandt også godt ind i samarbejdet. Det er blot nogle af de personer, jeg husker fra den første tid, hvor det vel godt kunne være vanskeligt at få sine ønsker igennem.

Vejle Amtsråd 1970-1974. Siddende fra venstre: Otto Jensen, Jens Pedersen, Oluf Lund, Poul Sørensen, amtskommunaldirektør J. J. Boesen, amtsborgmester Aksel Buhl, Mette Tovborg Jensen, Erling Tiedemann, Svend Christensen. I midten stående fra venstre: Hans Mikkelsen, Eigil Schytt, Egon Nyegaard, Vagn Vejen Pedersen, Peder Eg Jensen, Søren Østergaard, Rasmus Skov Christensen, Peer Skov Thulesen, Erik Hansen, Arne Møller, M. Linneberg, Willy Sørensen. Øverste række fra venstre: E. Herland, Rigmor Bach, Bruno Pedersen, Christian Nielsen, Ove Jensen, Åge Sørensen, Evald Christensen, Chr. Christiansen, Ib Bertelsen, Marie Ravn, John Lund. Foto: Weber, Vejle.

Vi havde en dygtig administration. Der var 13 ansatte. Det var nok det mindste administrationspersonale af samtlige amtsråd, når man betragter det i forhold til indbyggertallet. Men det arbejdede meget effektivt.

Amtsskolekonsulent Dahl Nielsen blev senere amtsskoleinspektør. Han var en stor og kraftig mand på mere end to meters højde. Alene ved sin højde imponerede han. Men den var undertiden til gene for ham. Han fortalte en historie fra København, hvor han var i biografen og sad foran en slagfærdig københavner, der ikke kunne se noget for ham. Han pegede på Dahl Nielsen og sagde til sin sidemand: "Ham der, han står sgu op!" Så rejste Dahl Nielsen sig op i sin fulde højde, hvorefter københavneren bemærkede, at nu stod han sgu også op på sædet!

Men samme Dahl Nielsen var både dygtig og loyal. Han havde vist taget en af de største lærereksaminer i dette land. Han havde en god hukommelse og var samarbejdsvillig. Vi havde den aftale, at vi både kunne diskutere og være uenige, men vi kunne ikke blive uvenner. Igennem 12 år havde vi et gnidningsløst samarbejde. Jeg havde det princip, at tjenestemændene ikke under udvalgs møderne skulle fremkomme med nye oplysninger eller komme med særstandpunkter. De skulle frem før mødet. Var en af vore konsulenter eller amtsskoleinspektøren så af anden mening, gjorde jeg opmærksom på det under sagens behandling og gav vedkommende lejlighed til at uddybe indholdet. Men i langt de fleste tilfælde var vi enige, når en sag kom for udvalget.

Der var nok at tage fat på. Vort område var jo bredt. På skoleområdet fungerede vi som klageinstans. Havde forældre eller andre klagere ikke fået medhold i kommunalbestyrelsen, kunne de gå videre til amtets undervisnings- og kulturudvalg. Vi fulgte loven, og det kunne ske, vi var uenige med kommunerne. Især byerne fandt det til tider nedværdigende at skulle underordne sig amtskommunen. De ville hellere være direkte under Undervisningsministeriet. Det kunne give vanskeligheder, men sådan var vor opgave nu engang. Det viste sig ivoirigt også i de år, hvor vi havde ankesagerne, at når kommunerne ankede vor afgørelse til Undervisningsministeriet, fulgtes vor afgørelse.

I Vejle Amt havde man savnet en institution for adfærdsvanskelige eller såkaldt samspilsramte børn. Det var en af de første opgaver, vi tog fat på. Den almindelige opfattelse var, at en sådan skole skulle ligge i mindst 80 km's afstand fra hjemmet. Vi købte en forladt folkeskole i Vostrup ved Tarm. Den blev moderniseret og udbygget, og det blev til en glimrende skole, der stadig fungerer godt. Der er godt samarbejde mellem psykologerne i kommunerne og amtsskolepsykolog Jarbøl. Men nu er der kommet nye ideer om placering af den slags skoler. Nu mener man, de skal være nærmere ved hjemstedskommunen og helst i nærheden af en by, men sådan ændrer opfattelsen sig.

I 1973 blev det ved lov vedtaget, at kommunale gymnasier skulle overgå til

Møde med amtsskolekonsulent Dahl Nielsen og kontorchef Christensen.

amtskommunen. Før tiden vidste man, at loven ville komme, så der havde været ført forhandlinger om overtagelse. Fredericia var ved at projektere en ombygning af og tilbygning til det eksisterende gymnasium, og borgmester Richard Petersen fandt det rigtigt, at amtskommunen udpegede et par medlemmer til deres byggeudvalg. Det blev så Peer Skov Thulesen og mig. Da vi kom til første møde, foreslog Richard Petersen, at jeg skulle være formand for byggeudvalget, da amtet jo skulle overtage det senere. Det var jeg ikke så meget for, men han holdt fast.

Vi studerede den foreslåede om- og tilbygning. Jeg fandt projektet for dyrt - det skulle koste 22 millioner kr. - og ikke særligt tiltalende. Men når jeg sagde det til udvalget, indvendte man, at byrådet jo havde vedtaget projektet, og at ministeriet var inde i forhandlingerne. Iøvrigt skulle byggeriet snart påbegyndes, og det kunne der ikke ændres på.

En dag ringede Richard Petersen til mig og bad mig komme ned på hans kontor. Han spurgte mig så direkte, om jeg mente, det var noget møg, vi var i gang med at projektere. Jeg svarede, at det ville jeg da ikke sige, men at jeg syntes, det var for dyrt. For 25 millioner kr. kunne man bygge et nyt gymnasium. "Så laver vi projektet om! Jeg vil ikke være med til at lave noget, der ikke er rigtigt.", sagde han. Så bad han mig om at skaffe en projektbeskrivelse hurtigst

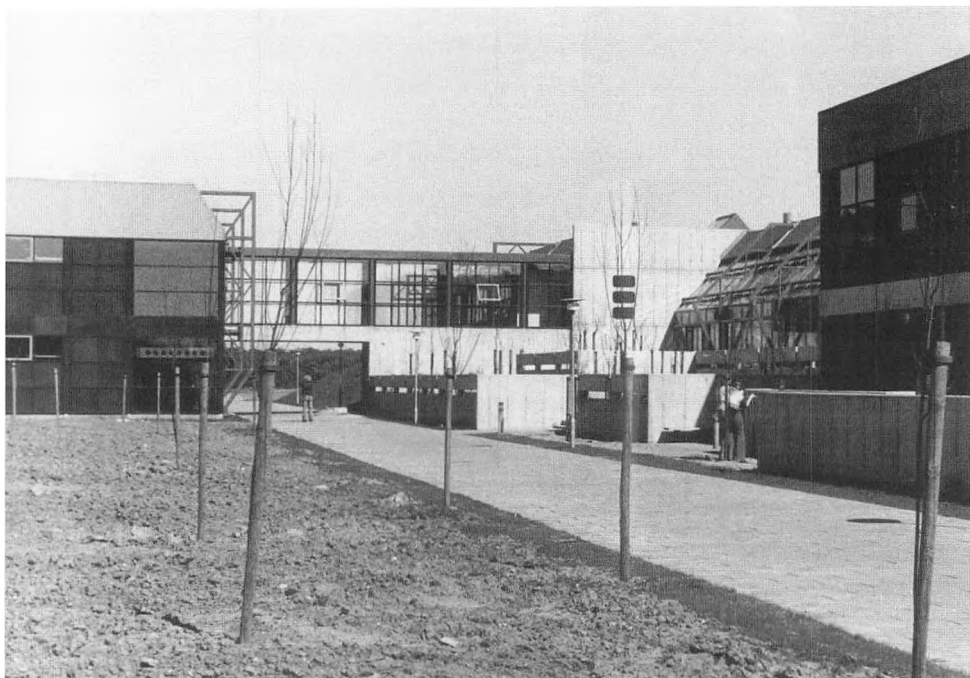
muligt. Det blev vi så enige om. Jeg skal ikke komme ind på alle de besværligheder, der var både i Fredericia Byråd og i ministeriet. Men projektet blev gennemført, og vi fik bygget et nyt gymnasium for de 25 millioner kr. Det tror jeg nok, alle var tilfreds med.

Kolding udskrev en arkitektkonkurrence for uddannelsesområdet, hvori indgik ønsket om et gymnasium. Konkurrencen blev vundet af nogle unge arkitekter fra København. Der var tale om fortræffelig planlægning med nye tanker bag, og det var helt berettiget, at de blev præmieret. I Kolding havde man samme opfattelse af, at amtet burde repræsenteres, fordi vi skulle overtage gymnasiet til sin tid. Så jeg trådte sammen med Peer Skov Thulesen ind i udvalget og blev også her formand. Det blev en svær opgave. Når jeg havde noget at kritisere, fik jeg bare at vide, at sådan var det nu vedtaget. Det, der irriterede mig mest, var, at man ville bygge et træhus. Der var krydsfinerplader som facader. Det var jeg ingen ynder af, men det var altså vedtaget, og sådan skulle det være.

De unge arkitekter var dygtige til at lave planer, men de var ikke gode til at lede en byggeplads. Der var mange vanskeligheder under byggeprocessen, men det skal jeg undlade at komme nærmere ind på. Der står altså idag et velfungerende gymnasium ude på Koldings uddannelsesområde, men der er meget vandgennemslag. Vi har haft voldgift på disse facader og også vundet den, men nogen egentlig erstatning er det ikke blevet til. Ved voldgiften sagde den faglige voldgiftsdommer, at de facader, der her var brugt, normalt blev anvendt som skillerum i svinestalde. Men de er i brug endnu. Vedligeholdelsen er nok noget kostbar, men gymnasiet fungerer. Noget af det, jeg sørgede for, var at få tegnet en forsikring mod svamp og husbukke på huset. De syd- og vestvendte facader får nogle grimme sprækker, men efterhånden er de måske blevet skiftet ud.

Den veludstyrede kantine er et tiltalende lokale vendt mod nord. Men den har et skråt tag bestående af glas lagt i jernrammer. Der ligger mange tons glas i det tag. En ingeniør sagde en gang til mig, at vi skulle være opmærksomme på glas, der danner en skrå linje. Trykket nedad kan bevirke, at glasset forskyder sig, så det på længere sigt bliver tyndere foroven og tykkere længere nede. Jeg fik en specialist til at se på taget. Han fandt det i orden. Før jeg forlod udvalget, sagde jeg til rektor, at han måtte sørge for regelmæssigt at få glasset undersøgt. Det ville være uhyggeligt, hvis glasset faldt ned over de mange unge mennesker, der sidder i sådan en kantine. Men måske er jeg overspændt. Har man fået sådan en idé, kan det godt være svært at slippe den igen.

I denne periode byggede vi ialt seks gymnasier: et i Fredericia, to i Kolding og et i henholdsvis Vejen, Tørring og Horsens. De tre af dem - Horsens, Tørring og det sidste i Kolding - blev heldigvis til rent murstensbyggeri. Det giver et bedre indeklima. Hvis der er meget med beton og tæpper, får man let

Kolding Gymnasium opført 1974-75. Arkitekter: A5 Tegnestuén.

problemer med statisk elektricitet. Det undgik vi ialtfald ved de tre sidste gymnasier.

Hver gang vi er gået i gang med byggeri af et nyt gymnasium, har jeg tænkt, at nu var det sidste gang, vi byggede med henblik på traditionel gymnasiundervisning. Jeg deler den opfattelse, der vist er beskrevet af Ritt Bjerregaard, at vi bør gå væk fra specialiseringen i gymnasier, handelsskole, teknisk skole, o.s.v. Jeg går ind for en fælles uddannelse for de 16- til 19-årige, hvor man har én skole med flere linier, så der er mulighed for at gå på tværs i uddannelsessystemet og evt. skifte undervejs, hvis man får lyst til en anden linje. Det kan betyde, at man så kan bygge skole for et mindre befolkningsunderlag. Skal man bygge et gymnasium, må man regne med et befolkningsgrundlag på ca. 50.000 indbyggere. Men havde man tre spor i et hus, ville der ikke nødvendigvis blive så lang en skolevej.

Vi har forberedt ideen på den måde, at vi ved alle byggerierne har sikret os rigeligt af omliggende arealer, så der er plads til at bygge videre til evt. nye behov.

For mig at se gør man både handelsskoler og tekniske skoler kolossalt store og lægger dem inde i byerne, hvor elever fra hele amtet skal trækkes til. Med den størrelse, de får, synes jeg, de får en mere fabriksagtig karakter end karak-

ter af skole. Jeg håber, nogen får lyst til at ændre på det, før man kører helt af sporet.

Kulturområdet

På kulturområdet var vi helt på bar bund. Det første, vi skulle tage stilling til, var genopbygningen af Koldinghus, hvor amtet gik ind med en vis procent af opførelsesudgifterne. Vi troede dengang, det ville gå hurtigt. Men når vi tænker på, at vi nu skriver 1984, er det ikke gået hurtigt. Man er slet ikke færdig endnu, og beløbet til restaurering er blevet mangedoblet siden de første tal fra 1971.

På teaterfronten havde man Horsens Teater og Trekantens Teaterforening for Vejle, Kolding og Fredericia. Der kom ny lovgivning om tilskud til teater, og vi gik i gang med at udmønte den ved at danne teaterforeninger i hver af de fire store byer. Der blev også dannet et teaterudvalg for det samlede amt, hvor vi har haft et godt samarbejde byerne imellem. Teaterlivet blomstrede, men det store minus var og er, at man ikke har tidssvarende teaterbygninger. Det teater, der er størst og har mindst underskud, er Fredericia Teater. Kolding Teater er alt for lille, og Vejle bruger gymnasiets festsal. Horsens Teater er ganske vist moderniseret, men har også alt for få pladser. Skulle underskudet de forskellige steder mindskes betragteligt, skulle teatersalene have dobbelt størrelse. Selv med fuldt hus giver de idag et ret stort underskud. Man har talt om nye teaterbygninger i både Vejle og Kolding, men endnu er de ikke blevet til noget.

Vi fik også oprettet et musikudvalg for Vejle amt. Det har støttet musiklivet i amtet og virker ganske fortrinligt.

Der er et betydeligt beløb til støtte af ungdomsorganisationer og til støtte af kulturel virksomhed rundt omkring i amtet. Noget af det betydeligste, vi støttede, var Jelling-filmen. Den blev ret populær og har sin historiske værdi.

Økonomiudvalget

Jeg var medlem af Økonomiudvalget i samtlige 12 år. Det er i amtskommunen som i primærkommunerne, at alle sager, der skal på amtsrådets bord, først passerer gennem Økonomiudvalget. Medlemmerne i det første udvalg vil jeg lige nævne. Formand var amtsborgmester Aksel Buhl. Desuden sad 1. viceamtsborgmester, den radikale Mette Tovborg Jensen, John Lund fra de konservative, borgmester Willy Sørensen og jeg i udvalget. Som sekretær havde vi amtskommunaldirektør Boesen. Han havde tidligere været amtsrådssekretær i det nedlagte Skanderborg amt. Jeg tror nok, han til at begynde med havde det svært, fordi forretningsgangen her var en anden end den, han var vant til. I det gamle amtsråd var det sådan, at hvad amtmænd og amtsrådssekretæren blev enige om, blev vedtaget. Man holdt møde hver tredje måned, og ofte kunne

Amtsrådssalen på Vejle Rådhus. Fotograferet 1966 af Allan Simonsen.

man på forhånd se, hvad der ville blive vedtaget ved det møde, der endnu ikke havde fundet sted.

Der var temmelig hårde diskussioner mellem Boesen og Willy Sørensen, som havde en lidt brutal facon, som det tog Boesen nogen tid at vænne sig til. Men med tiden fik vi et godt samarbejde.

Det første og største problem, vi fik med kommunerne, bestod i det beløb, den enkelte kommune skulle give til amtsrådets drift. Når vi havde lagt budget, sendte vi det ud til kommunerne med besked om, hvad de hver især skulle betale til amtet. Mange følte, at de hermed blev tvunget til at sætte deres skatteprocent op, og det vakte almindelig utilfredshed. Problemet løste sig jo ved, at amterne - fra 1972 - selv begyndte at udskrive skat.

Gader og veje medførte også megen strid. Det var blevet bestemt, at amtskommunen skulle have ansvar for alle hovedveje. Det gjaldt også de hovedveje, der førte igennem byerne. Det var især Vejle og Kolding utilfredse med. De ville nødig se amtet inden for deres gamle bygrænse. Når det gjaldt snerydning, kunne vi nok have haft en mere praktisk ordning, men kommunens mandskab kørte inde i byen, mens amtets kørte til bygrænsen.

I vort første budgetforslag indgik Vestre Ringgade som en firesporet vej, der snarest skulle etableres i Kolding. Men da den beslutning kom, at amtet ikke

måtte komme inden for bygrænsen, blev det projekt naturligvis slettet af budgettet.

Erling Tiedemann

Vi nærmede os nu valget 1974. Visse kommunalpolitikere gav udtryk for, at amtsrådene egentlig var overflødige. Det gjorde os jo ikke særligt populære. Især i byerne, der udgør 2/3 af befolkningen i amtet, var der modstand mod amtsrådene. Samtidig havde der i 1973 været folketingsvalg, der resulterede i det største tab af mandater i socialdemokratiets historie. Da et folketingsvalg gerne smitter af på kommunalvalg også, var optimismen begrænset. Kun hvis der sidder populære socialdemokratiske borgmestre i kommunerne, kan der dæmmes op for en nedgang. Det gjorde der i alle fire byer, så de klarede sig. Men vi fik et smerteligt valg med tab af tre mandater. Det var klart, at uanset hvordan vi kombinerede de forskellige partier, kunne vi ikke opnå flertal, selv om der var kommet en kommunist ind i amtsrådet. Så resultatet blev, at de borgerlige fik flertal og Erling Tiedemann blev amtsborgmester.

Mit første bekendtskab med Erling Tiedemann ligger tilbage til 1968, hvor han kom ind som suppleant i Vejle Byråd. Jeg traf ham som stedfortræder i Billund Lufthavns bestyrelse, og da imponerede han mig ikke ret meget. I udvalget til sammenlægning af Vejle Amtsråd syntes jeg heller ikke, han gjorde det fremragende godt. Men det synspunkt fik jeg sandelig ændret.

Tiedemann er hurtig i opfattelsen og en forhandlingens mand. Han undgår de hårde diskussioner. Han ved altid, hvordan en sag skal tackles. Han blev på et vist tidspunkt formand for Amtsrådsforeningen, og det gav ham så igen et

*Amtsborgmester Erling Tiedemann.
Udlånt af Vejle Amts Folkeblad.*

skub opad. Til at begynde med fandt jeg, at han var relativt nem "at ordne", men senere måtte jeg løbe stærkt for at følge med ham! Man kunne se på ham, når han blev lidt vred. Man kunne ikke høre det. Men han fik to røde pletter på kinderne, og så vidste vi, der kendte ham, at nu var han ved at være lidt gal i hovedet.

Han brugte alle tekniske hjælpemidler, f. eks. båndoptager. Han havde altid en lille båndoptager med i hver lomme. Den ene var beregnet til "notater", den anden til redegørelse til hans sekretær. Britta Eriksen, som hun hed, fik båndet af ham, som hun hurtigt renskrev. Så gik der pressemeddelelser ud. Han var den moderne politiker, der forstod, hvordan spillet skulle spilles. Han var en hård modstander, der ikke fremtrådte som typisk venstremand. Ingen henvendte sig forgæves til ham som foredragsholder. Han har en fantastisk spændvidde, sætter sig godt ind i tingene og kender alting til mindste detalje.

Jeg havde et godt samarbejde med Erling Tiedemann, og det har også givet gode resultater. Endnu et lille særpræg ved ham: han havde nogle små blanketter i tre eksemplarer, såkaldte memoer, i farverne blå, rød og gul. Hvis han ønskede oplysning hos en tjenestemand eller en politiker, modtog man sådan et memo med spørgsmål på. Fik man et spørgsmål, der kunne besvares med et ja eller et nej, og ville svare ham mundtligt, svarede han gerne, at det var i orden, men om man ikke lige ville skrive det på en blå memo. De blå skulle afleveres, de røde beholdt man. De gule havde han liggende i sit arkiv. De var nummereret, og når der var gået en passende tid uden at han havde modtaget svar, blev der rykket for memoer. Derfor havde han altid skriftligt rede på tingene, og ingen kunne bagefter undskylde sig med ikke at kunne huske eller hævde ikke at have sagt dette eller hint. Man skulle altid huske, at der lå memoer med præcise standpunkter.

Byggeprojekt Damhaven 12

I perioden 1970 til 1974 erhvervede amtsrådet sig en grund langs åen, beliggende i Damhaven mellem Boulevarden og den indre by. Her skulle bygges en administrationsbygning. Vi havde til huse i den gamle "Landbosparekasse" oppe ved Dæmningen og Kirkegade. Men der var for lidt plads, så de forskellige dele af administrationen var spredt rundt omkring. Som opgavernes antal voksede, blev vi klar over, at der måtte bygges, så administrationen kunne samles.

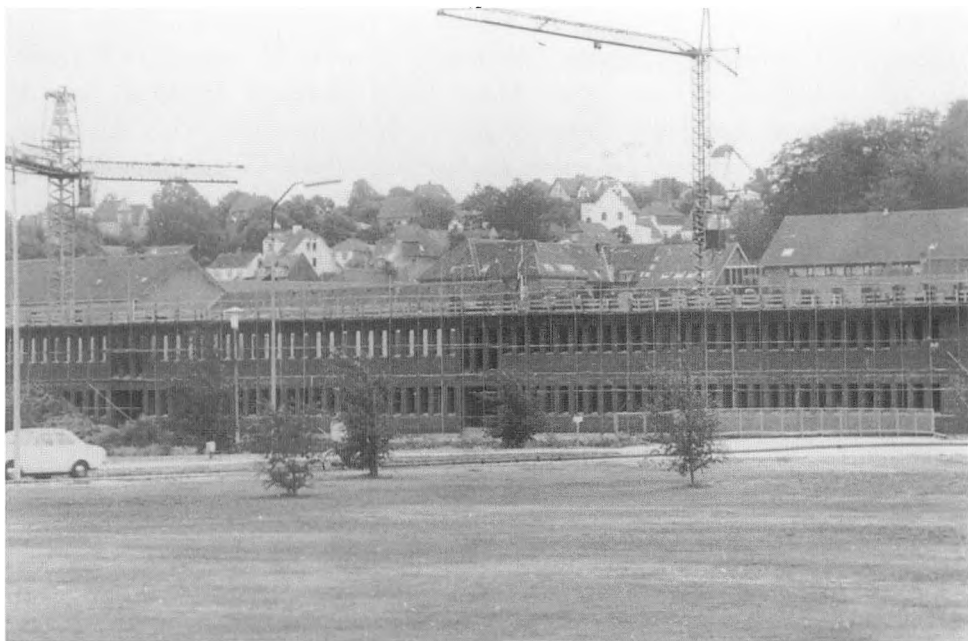
Det tog lang tid at finde ud af, hvordan bygningen skulle være. Vi engagede C.F. Møllers tegnestue fra Århus til at projekttere, og der blev egentlig lagt op til et nøglefærdigt betonhus. Projektet var allerede fremskredent, men så begyndte arbejdsløsheden at sætte ind, så der var mange arbejdsløse murere. Jeg stillede så forslag om at ændre materialet til murstensbyggeri. Det var der ikke

den store tilslutning til. Men da jeg argumenterede for, at murstensbyggeri ikke blev dyrere end betonbyggeri, blev det alligevel besluttet. Resultatet blev "Røde Orm", administrationsbygningen i Damhaven 12. Der blev projekteret rationelt med tre forskellige kontorstørrelser. Der var røster fremme om at indføre kontorlandskaber, men det fandt ikke gehør hos personalet. Vi var enige om at gøre bygningen stor nok fra starten. Den blev udvidet med 20 % som disposition for fremtiden. Meningen var, at vi kunne udleje den ledige del af bygningen. Det var også en fornuftig disposition, men det viste sig bare, at da vi i 1978 fik særfor sorgen med, var de 20 % knap nok tilstrækkeligt. Det vidste vi bare ikke, da vi projekterede.

Vi nærmede os 1978, og når vi tog i betragtning, at opførelsen af administrationsbygningen ville tage et par år, var spørgsmålet, om det var klogt at gå i gang før et valg. Det kan volde problemer med så store projekter i en valgkamp. Vi blev nu alligevel enige om at sætte projektet i gang. Det viste sig nu også, at der kom meget ringe kritik. Fremskridtspartiets repræsentant gjorde indsigelser over nogle lidt for dyre træer, havearkitekten havde regnet med til beplantning. Men der var kun tale om bagateller. Huset blev bygget og indrettet med inventar og tilbehør for 50 millioner kr. De penge havde vi i kassen og behøvede ikke at låne dem.

Sammenligner vi med administrationsbyggerier i Sønderjyllands Amt og

Damhaven 12 under opførelse. Foto: Oskar Jensen.

Vejle Amtsråd 1974-1978. Siddende fra venstre: Inge Nielsen, E. Hersland, H.J. Boesen (amtskommunaldirektør), E. Tiedemann (amtsborgmester), Svend Christensen, Poul Sørensen, C. Henner Christensen. 2. række fra venstre: N.P. Thomsen, Harry Rasmussen, Eigil Schytt, Marie Ravn, Martin J. Engholm, Arne W. Dornhoff, Søren Østergaard, Peder Eg Jensen, N.K. Knudsen, Niels Rasmussen, Jens Pedersen, O. Herskind Jørgensen, Rigmor Berg, Evald Christensen, Peer Skov Thulesen, Vagn Vejen Petersen. 3. række fra venstre: Børge Nellemann, Olaf Lund, Egon Nyegaard, Hans Mikkelsen, Johannes Larsen, Simon P. Laursen, Ib Bertelsen. Fraværende: Thomas Thomsen, Christian Christiansen. Foto: Weber.

Ribe Amt, kom vi billigst fra det. I de to andre amter turde man ikke tage skridtet fuldt ud, men byggede i etaper. Det betød, at de ved de sidste udbygninger passerede 70 millioner kr.; så vor disposition var afgjort rigtig.

Vi flyttede ind i de nye bygninger i januar 1978, og valget fandt sted i april samme år. Det blev et velfungerende hus. Indvendigt er væggene også af mursten. Der er tæpper på gulvene. Fra begyndelsen var der lidt problemer med ventilationsanlægget, men de blev afhjulpet. Jeg har ikke hørt klager over hverken statisk elektricitet eller andre indeklimaproblemer.

Egentlig synes jeg godt, vi kan være stolte over den bygning, vi fik. Men vi

burde, hvis vi havde kunnet forudse, at særfor sorgen rykkede ind, have bygget med yderligere 20 % som reserve.

Jeg omtalte tidligere K. Helveg Petersen. Som kulturminister arbejdede han ivrigt på, at man skulle sætte kunstnerisk udsmykning på byggeregnskabet ved opførelse af offentlige bygninger. Det var ikke almindeligt dengang. Når en bygning var afsluttet, søgte man Kunstfonden eller Ny Carlsbergfondet om støtte til kunst i eller uden for bygningerne. Det blev ikke til så meget. Men Helveg Petersen havde gang på gang sagt til kommunerne, at de skulle afsætte en vis procentdel til kunstnerisk udsmykning, så det blev et fast led i byggeprocessen.

I Vejle Amtsråd fik vi vedtaget, at der skulle overføres 1 1/2 % af anskaffelsessummen til udsmykning. Det skete på det tidspunkt, da vi påbegyndte vore gymnasiebyggerier. Ved byggeriets afslutning blev der dannet et udvalg, der måtte disponere over disse penge. Det blev sammensat på den måde, at skolens rektor, lærerråd og elevråd, forældre og arkitekter kunne forhandle med kunstnere om udsmykningen, så den blev, som skolen gerne ville have den.

For administrationsbyggeriets vedkommende blev der nedsat et udvalg bestående af to kunstnere, amtskommunaldirektøren, en fuldmægtig som repræsentant for personalet og mig som formand. Vi havde godt 800.000 kr. at disponere over. Vi var så heldige, at der ikke kom væsentlig kritik af vort kunstvalg. Tvært imod er det sket, at folk syntes om det. Alle kontorer har fået kunst i mindre format. Fælleslokalerne er også udsmykket, men især amtsrådssalen. Det lykkedes at tilgodese folk med forskellig kunstmag og alligevel købe god kunst.

En parentes

I eftersommeren 1953 fik jeg en god og speciel oplevelse. "Dansk-norsk Forening" ejede to kursussteder. Det ene var Schæffergården i Jægersborg, og det andet var Lysebu ved Holmenkollen nær Oslo.

Folketingsmand Larsen sagde til mig i eftersommeren 1953, at den daværende statsminister Hans Hedtoft, der var formand for den dansk-norske forening, var irriteret over, at der aldrig kom repræsentanter for arbejderklassen på Lysebu. Der kom kunstnere, forfattere, læger, præster, lærere, etc. - men arbejdere så man aldrig. Folketingsmand Larsen sagde så til mig på sin bestemte måde: "Der skal du op i oktober måned." Jeg havde allerede brugt min ferie, hvoraf halvdelen altid blev brugt til deltagelse i kurser. Jeg var timelønnet, og feriekvoten var brugt. Det mente Larsen ikke var noget problem. Jeg skulle bare sende en ansøgning til ham, som han havde på sit hotel på en bestemt dato. Jeg veg lidt tilbage for det. Det ville næppe være populært på min arbejdsplads, hvis jeg tog på en måneds kursus i Oslo. Men dagen før fristens udløb ringede Larsen til mig og sagde, at han endnu ikke havde modtaget min ansøgning. Jeg

Amtsudvalg af kulturudvalgsformænd til møde med generaldirektør Hans Sølvhøj i 1970'erne. Foto: Nordisk Pressefoto.

skulle se at få postet den, så han havde den dagen efter. Det måtte jeg så gøre. Og det blev en stor oplevelse at tilbringe en måned i Lysebu. Da jeg jo var boligforeningsformand, skulle jeg studere lidt af deres boligbyggeri og deres fagbevægelse.

Jeg kom med damperen en morgenstund til Oslo og tog videre med nærbanen op til Voksenkollen og kom til Lysebu. Alle kursisterne sad ved morgenmaden. Ved et af bordene sad forfatterinden Esther Nagel. Rygterne om en elarbejders ankomst var åbenbart gået i forvejen, for da jeg trådte ind ad døren råbte hun: "Kom her hen, Stærkstrøm. Du hører med til folket her." Så var jeg straks indrulleret i et særligt hold med Esther Nagel, en gammel kunstmaler Heimann, overlæge Blinkenberg, forfatteren Robert Corydon og en kvindelig indendørsarkitekt ved navn Bisgård. Det var en oplevelse for mig at være sammen med de mennesker.

En dag var vi sammen til en kunstudstilling og sad bagefter nede i byen og

spiste hvalbøf. Så spurgte Esther Nagel mig: "Du, Stærkstrøm, hvad fik du egentlig ud af den udstilling?" Jeg svarede: "Nul, absolut intet!" Om der slet ikke var noget, der sagde mig noget? Det var der ikke. Så gik diskussionen. Så bad jeg dem om at fortælle mig, hvad de havde fået ud af udstillingen. Der blev et øjeblik tavshed, så sagde de næsten som med een mund: "Ved du hvad, Stærkstrøm, du skal gå til alle de udstillinger, du kan komme af sted med. Lad være med at sammenligne kunsten med noget andet, men brug bare dine øjne, så vil du opleve, at der pludselig er noget, der siger dig noget." Og det fik de ret i.

Esther Nagel, der var gift med forfatteren Halfdan Rasmussen, gav mig en dag nogle af hans digte, og så sagde hun, at jeg kunne læse dem, så kunne vi bagefter snakke om dem. Jeg læste digtene igennem. Det var ikke de populære digte af ham, som vi nu kender, men "Improvisation", som ikke er almindelig kendt. Da jeg afleverede dem til Esther Nagel igen, spurgte hun, hvad de havde sagt mig. Jeg svarede hende, at de nok sagde mig noget, men at jeg ikke kunne se den store værdi i dem. Hun sagde, at det forstod hun godt. For hun havde set gennem vinduet til mit værelse, at jeg opførte mig som en typisk arbejder. Når jeg fik en opgave, gjorde jeg den af pligt og gennemførte den. Men sådan skulle man ikke læse digte. Man skulle læse langsomt, vers for vers, linie for linie og gentage det, så ville man lidt efter lidt få øjnene op for værdien i dem.

Det var blot en smule om min baggrund. Jeg skal ikke hævde at være kunst-kender, men sådan blev min interesse vakt, og derfor var det en interessant opgave for mig at være med til udsmykning af amtsrådsbygningen.

Fredningsplanudvalget

Jeg blev medlem af Fredningsplanudvalget, hvor amtmand Wamberg var formand. Egentlig er fredning ikke særligt populært, heller ikke blandt kommunalpolitikere. Man føler ofte, man griber ind i den private ejendomsret, når man freder. Men vi har jo umistelige værdier, vi må værne om. Teknisk Udvalg siger ganske vist, at fredning er unødvendig, fordi samme resultat kan opnåes ved udarbejdelsen af en by- og landzonelov. Det kan det måske også, hvis de rette politikere sidder der. Men er noget fredet, er det meget vanskeligere at disponere over arealerne. Det er et gode for det danske samfund. Vort land er jo i forvejen ikke særlig stort, og var der mulighed for fri udfoldelse, ville det gå galt med den danske natur.

Jeg vil nævne et par fredninger, jeg har været delagtig i. Den ene er fredningen af den sydlige del af Kolding fjord, hvor jeg selv færdes meget. Her er et meget smukt landskab. Det andet er på den nordlige side af fjorden og omme i Agtrupvig. Jeg har også deltaget i fredningen ved Lillebælt. Her samarbejdede Fyns Amt, Vejle Amt og Sønderjyllands Amt.

Ved Stenderuphage, der hører under Kolding Kommune, skulle der også foretages fredning. Det er et landbrugsområde, og fredningen blev foretaget på den måde, at der uhindret måtte drives landbrug, som man plejede, men man måtte ikke bygge, som man ville. De eksisterende hegn og diger måtte heller ikke fjernes. Det gav stof til megen diskussion. Mange protesterede mod disse indgreb i den private ejendomsret. Der var ved at være stor modstand mod fredningen.

En aften blev jeg ringet op af en proprietær fra området derude. Han spurgte mig, om vi så ville frede. Jeg svarede, at det var jeg ikke så sikker på, når der var så stor modstand imod det. Der skulle jo også ydes erstatning ved en fredning, så det lå lidt tungt med den sag. Han opfordrede mig til at sørge for, at fredningen blev gennemført. Jeg anførte, at de jo havde protesteret kraftigt. Han sagde, at det gør man jo, men at de i virkeligheden gik ind for en fredning. Den blev så gennemført, og erstatningerne blev udbetalt.

I Vejle Amt har jeg naturligvis også været med til adskillige fredninger. Men jeg har kun nævnt de lokale fredninger her i Kolding Kommune. Nu er Fredningsplanudvalget nedlagt og er underlagt Teknisk Forvaltning. Det er vigtigt, vi passer på vore naturområder. I virkeligheden er det nok først, når vi mister dem, at vi rigtig kender værdien af dem, og så er det for sent.

Regional planlægning

Det blev ved lov vedtaget, at amterne skulle forestå en regional planlægning og fastlægge udviklingen for de kommende tyve år. Jeg blev medlem af dette koordineringsudvalg, og det blev en svær opgave for amtsrådet at gennemføre. Vor administration udarbejdede oplæg til planlægning for hele amtet.

Det første oplæg viste, at befolkningstilvæksten ville blive minimal, så der var i virkeligheden ikke så meget at planlægge for. Beregninger viste nemlig, at inden for den kommende tyve-års periode ville der maksimalt komme 8-9000 flere indbyggere i amtet. Det var for lidt at planlægge for, så tallet blev sat til 30.000. Det tal skulle så diskuteres med kommunerne. Især byerne i kommunerne havde den opfattelse, at de alle ville vokse og krævede derfor disponible arealer til udvidelse af både industri- og boligbyggeri. Kommunerne stillede alt for høje krav.

På et socialdemokratisk amtsrådsrepræsentantskabsmøde udtalte jeg, at hvis byerne skulle leve op til deres vækstkrav, skulle de se at få ansat nogle flere jordemødre og sørge for, at der blev født nogle flere børn. Den bemærkning fik jeg mange ørefigner for. Men den var ikke desto mindre ganske sand.

Vi forhandlede så med kommunerne om deres arealbehov og sluttede med at koncentrere os om de indre byområder. De var efterhånden blevet affolket og besat med banker og forretninger. Vi mente ikke, der var råd til at bruge så

Veje Amts Økonomiudvalg 1978. Siddende fra venstre: 1. viceamtsborgmester Poul Sørensen, 2. viceamtsborgmester Svend Christensen, amtsborgmester Erling Tiedemann, amtskommunaldirektør H.J.Boesen. Stående fra venstre: amtsrådsmedlem Ib Bertelsen, Arne W. Dornhoff, E. Hersland, Peder Eg Jensen, regnskabschef Werner Wolf, kontorchef Kjeld Rauhe. Foto: Weber, Vejle.

megen landbrugsjord til udvikling. Desuden skulle udlagte arealer kloakeres, og var der ikke afsætning på dem, ville det være død kapital, der var investeret i dem.

Til sidst enedes vi med kommunerne om regionalplanen, og der blev gjort et stort arbejde med at gøre befolkningen bekendt med den. Foreninger og sammenslutninger af forskellig slags kunne få regionalplanen tilsendt og give deres mening til kende om den.

Langt om længe blev regionalplanen vedtaget og sendt til ministeriet. Den blev ikke helt, hvad vi havde tænkt os. Men godkendt blev den, og den skal jævnligt reguleres, så den kommer til at følge med udviklingen. Den blev efter min mening for løs i fugerne.

Et generationsskifte forberedes

Vi nærmede os valget 1978. Et valg er altid spændende med et stort forarbejde. Der er valgmøder, tilrettelæggelse af programmerklæringer og meget andet. Vi havde i Socialdemokratiet i amtet nedsat nogle udvalg, som skulle fremkomme med forslag til arbejdsprogram for de næste fire år.

Vi fik stillet et pænt program på benene og vandt også et mandat. Men fler-

tal opnåede vi ikke. Formanden for Socialdemokratiet i Vejle Amt, Per Bødker Andersen, og jeg havde en samtale umiddelbart før, der skulle forhandles. Vi blev enige om, at proceduren med at slå sig sammen med et eller to af de små partier og så bagefter at skulle slås om de forskellige poster var mindre tillokkende. Vi blev enige om, at jeg skulle tale med Erling Tiedemann og sige til ham, at vi jo godt var klar over, at han kunne mønstre et borgerligt flertal. Vi vidste på den anden side også, at det koster at få de små partier som allierede, fordi de ofte kræver mere indflydelse, end deres stemmeantal berettiger til. Jeg foreslog ham, at vi to store grupper mødtes og drøftede en mulig sammensætning. Det ville også være mere i overensstemmelse med befolkningens intentioner. Han lovede at overveje mit forslag.

Så oprandt dagen, hvor forhandlingerne skulle finde sted. Jeg havde kaldt den nye gruppe sammen. Den bestod af otte nye energiske unge amtsrådsmedlemmer, der var fyldt til randen med tanker og ideer. De var ikke specielt begejstret for min idé, men mente, de skulle bestemme og ikke kun formanden. Det gav jeg dem ret i, men sagde også, at nu havde jeg givet et udgangspunkt for forhandlinger, og iøvrigt vidste jeg jo ikke, hvad den anden gruppe mente.

Det blev til en lang og udmarvende diskussion både i min gruppe og de to store grupper imellem. Vi stillede som en betingelse, at Fremskridtspartiet ikke kom med i samarbejdet. Det skulle naturligvis have de pladser, det var berettiget til, men heller ikke mere. Og i Økonomiudvalget ville vi ikke have dem sidende. Det ville vi betinge os for at støtte Erling Tiedemann som amtsborgmester. Sådan blev det også. Jeg fortsatte i Undervisnings- og Kulturudvalget, mens Rigmor Berg blev socialudvalgsformand. Det var en stor gevinst for os, at hun fik posten. For socialdemokrater er Socialudvalgets arbejde vigtigt. Vi forhandlede til langt ud på natten. Næste dag fortsatte forhandlingerne. Så havde nogle af medlemmerne skiftet mening ved at tale med forskellige folk eller ved "at have sovet på" sagen. Så kunne vi begynde forfra. Da jeg kørte fra Amtsgården kl. halv fire om natten, tænkte jeg, at nu var det så sidste gang, jeg skulle holde til disse udmarvende forhandlinger.

Det blev til tre døgn med meget lidt søvn. Jeg gjorde op med mig selv, at det ville jeg næppe kunne holde til om fire år. Og jeg ville selv være den, der bestemte, hvornår jeg skulle takke af. Jeg ville undgå, at en partifælle skulle sige til mig, at nu var det tid for mig at gå, for jeg var ved at blive for gammel. Det skulle altså nu være min sidste periode - uanset valgets udfald.

Når et valg er overstået, skal man faktisk begynde at forberede det næste. Jeg følte en pligt til at sørge godt for arvefølgen til næste valg i 1981. Det kan ikke besluttes umiddelbart efter et valg. Først må man se, hvilke kandidater, der rager op. Man kunne jo sagtens vælge sin efterfølger blandt en af de erfarne

politikere, men der er noget, der hedder alder. Skal man skifte, bør det ske til en yngre generation. Jeg havde den opfattelse, at når der var gået to år, skulle den nye spidskandidat for Socialdemokratiet være udpeget. Han skulle så overtage ordførerskabet, så han havde nogen erfaring, når han gik til valg næste gang. Så ville han også være bedre kendt ude omkring i amtet. Det er jo ordførerens lod at tage del i de hårdeste drøftelser både inden for partiet og i udvalgene. Alle steder skulle man gerne vide, hvad manden stod for.

Naturligvis kunne jeg ikke alene bestemme, hvem kandidaten skulle være, selv om jeg havde en idé. Men da de to år var gået, foreslog jeg bestyrelsen at holde et møde for at vælge en ny spidskandidat til valget i efteråret 1981. Jeg ville gerne foreslå Vagn Ry Nielsen. Han havde den rette alder og var både dygtig og energisk. Han var handelsskolelærer og havde en fortid som konsulent i Direktoratet for Handelsskoleuddannelser, så hans baggrund var god. Hans formuleringsevner var også gode. Han blev udnævnt til min efterfølger. Nu gik der så det rygte, at Svend Christensen var blevet træt. Det passede ikke, men jeg følte mig forpligtet over for mit parti til at skaffe kontinuitet, så alt for bratte overgange blev undgået. Det viste sig at være godt, for der var stadig store opgaver at tage fat på.

Undervisnings- og kulturudvalgets besøg i Skotland i 1979 før særforborgens udlægning. Fra venstre Svend Christensen, N. K. Knudsen og skråt bagved Eigil Schütt. I baggrunden Tage Dahl Nielsen og yderst t.h. Per Skov Thulesen.

Amterne fik nu via lovgivning ansvaret for særforsorgen. Og vi overtog Brejning-institutionen, der var en hård nød at knække. Selve institutionen var stor og bestod af nogle meget gamle bygninger. Fra naboamterne begyndte man at trække sine patienter hjem. Det betød, at vi stod tilbage med for meget mandskab til for få patienter. Det gav mange diskussioner i Amtsrådet.

Amterne overtog også særforsorgsskolerne, og det var også et stort arbejde at få dem til at fungere. Der var stort pres fra forældre, der ønskede ændringer for deres børn. Jeg ved godt, at flere hævdede, at vilkårene var bedre, da institutionerne var underlagt staten. Men jeg vil nu hævde, at amtsrådet ofrede store summer både på at modernisere bygninger og ændre vilkårene for patienterne med udflytninger og mange andre foranstaltninger. Det er ikke godt nok endnu, men der er brugt store summer på det, og det vil fortsætte i fremtiden.

En anden opgave, som blev udmærket løst, var Vejle Amts Trafikselskab. Her blev der gjort et godt forarbejde af administrationen og Tiedemann, der var formand for Amtsrådsforeningen og ønskede, at Vejle amt skulle være foregangssted. Alle kommuner var repræsenteret i et repræsentantskab, og der var udpeget en bestyrelse, hvor samarbejdet var fortrinligt.

Vejle Amts Trafikselskab blev en succes fra starten. Nu er der imidlertid sket det, at det har givet underskud, for skal man også betjene de tyndt befolkede egne med gode busforbindelser, så koster det penge. Og det var heller ikke alle ruter inden for byområderne, der var lige lukrative. Så vidt jeg har erfaret, har man hævet taksterne med det resultat, at færre bruger busserne. Jeg tror, man skal være varsom med at hæve taksterne i alt for store spring. For så vælger folk at køre i egne biler. Fremtiden må vise, om trafikselkaberne kan leve videre. Nationaløkonomisk var det ialtfald bedre, om folk brugte de offentlige trafikmidler og lod deres egen bil stå.

Timeglasset var ved at løbe ud for mig..... Jeg forlod Vejle Amtsråd ved udgangen af december 1981. De 12 år i amtsrådet var en god og interessant periode i mit liv. Jeg vil gerne understrege, at nok var der undertiden heftige debatter, men de var aldrig uforsonlige. Det samme kan man sige om administrationen. Nok kunne vi være uenige, men uvenner blev vi ikke. Som jeg nævnte, var jeg meget ked af at forlade Kolding Byråd, hvor jeg havde virket igennem 20 år, men jeg blev hurtigt glad også for mit amtsrådsarbejde.

Forskelligt organisationsarbejde

Foruden mit amtsrådsarbejde har jeg også været valgt ind i forskellige organisationer, hvoraf jeg gerne vil omtale nogle.

Kommunedata

I 1972 eksisterede der flere kommunale hulkortcentraler. I Jylland var de fleste kommuner tilknyttet Jydsk Hulkortcentral. Fyn og Sjælland var så tilknyttet andre centraler. Der blev gjort et stort arbejde for at få dem sluttet sammen i en fælles organisation. Forhenværende borgmester i Esbjerg, Henning Rasmussen, der senere blev indenrigsminister, var den, der lagde det største arbejde i sagen.

Han var på det tidspunkt formand for Købstadsforeningen, og da sammenlutningen Kommunedata blev en realitet i 1972, blev han dens første formand. Han var økonom af uddannelse og havde god sans for organisation. Han understregede, at man skulle arbejde langsomt og ikke tage for store skridt. Men siden kom det iøvrigt til at gå stærkt. Han var imidlertid blevet overbebyrdet med arbejde, og pludselig meddelte han, at nu ville han ikke mere være formand. Så måtte næstformanden lede mødet. Vi skulle så vælge ny formand. Det blev Bent Sørensen. Han fungerede i nogle år, hvorefter borgmester Kjeld Rasmussen fra Brøndbyerne blev formand. Han var temperamentsfuld og festlig, men ofte uenig med sin administration, særligt med direktøren. Det må man selvfølgelig godt være, men det gav sig ofte udslag ved bestyrelsesmøderne, og det skabte nogen uro.

Nu skal jeg ikke forsøge at fortælle Kommunedatas historie, men enkelte ting vil jeg nævne. Som før sagt gik det meget stærkt med flere og flere opgaver og stadig større investeringer. Der blev også sat flere store byggerier igang, bl. a. fik Ålborg en stor udbygning. Der blev investeret mange millioner til store byggeprogrammer. De skulle jo finansieres, og det lykkedes også, da man havde en ret høj selvfinansieringsprocent. På det tidspunkt var det dyrt at låne penge. Vi måtte tage udenlandske lån, og jeg er ikke overbevist om, at den disposition var økonomisk rimelig. Men det kan andre nok bedre bedømme end jeg.

Det var betegnende for Kommunedata, at der var to ejere, nemlig Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening. Man nedsatte nogle bruger-

Svend Christensen med Kommunedata til USA i slutningen af 1970'erne. T.v. Heine Simoni Jørgensen.

grupper, der skulle formidle brugernes tanker og ideer. Økonomien deltes mellem Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening på den måde, at Amtsrådsforeningen bidrog med 3-4 millioner kr. og Kommunernes Landsforening med 8-9 millioner årligt.

Selvfølge var der til bestyrelsesmøderne repræsentanter med fra Kommunedatas administration, men det var jo altså os andre, der bestemte. Når de nye systemer blev indført, blev der ofte mod Kommunedata fremført kritik af, at systemerne var alt for ambitiøse og skød over mål. Den kritik blev jævnligt fremført af kommunalbestyrelser rundt omkring. Det var Kommunedata, der fik kløene, mens de andre i virkeligheden selv bestemte niveauet. Der vil altid være fejl ved nye systemer, og de skal naturligvis rettes hurtigst muligt. Sådan var det også i de første tre måneder af Kommunedatas levetid, men det har bestyrelsen og administrationen lært at leve med.

Til sammenligning kan jeg fortælle, at selv da den store organisation IBM i deres hovedsæde i New York havde konstrueret et system til internt brug - skabt af de største specialister på området med henblik på et fejlfrit system - viste der sig en ret høj fejlprocent. Det er umuligt at lave fejlfri systemer. Kommunedata var nok for hårdt trængt i sin indkøringsfase. Men jeg mener, den har en god og sund organisation. Den er vel nok vokset rigeligt, men hvis bestyrelse og

direktion griber den rigtigt an, er den en givtig organisation til stor gavn for kommunerne.

Amtsrådsforeningen

Ved det første årsmøde efter et valg skulle der vælges bestyrelsesmedlemmer til Amtsrådsforeningen, og man vidste faktisk forud, hvem der blev valgt, fordi partierne vidste, hvor mange repræsentanter, de hver især kunne tilkomme. Det var aftalt, hvem der skulle vælges. Det var hovedsageligt amtsborgmestre, der sad i bestyrelsen. Denne amtsbestyrelse skulle så fordele sig på de forskellige udvalg for miljø, teknik, økonomi, socialvæsen, undervisning, kultur, etc. Det var som altid "Tordenskjolds soldater", der gik igen.

Der blev udpeget en slags tilforordnet til de specielle udvalg. Normalt blev der udpeget en borgerlig og en socialdemokrat. Jeg blev i min periode udpeget til at være med i Undervisnings- og Kulturudvalget. Det var interessant arbejde med tilrettelægning af ny lovgivning og forhandlinger med ministeriet. Formand for udvalget var viceborgmester i Roskilde amt. Han var søn af den forhenværende undervisningsminister Jørgen Jørgensen, så han havde god baggrund for at sidde i den formandsstol. Ham satte jeg stor pris på. Han var altid rolig og afbalanceret og samtidig fagligt dygtig og saglig.

Ved vore møder havde de 2-3 amtsborgmestre i udvalget sjældent tid til at sidde mødet ud, så ofte var det os to tilforordnede, der sammen med formanden besluttede sagerne. Det burde de ikke-tilstedeværende egentlig have bøjet sig for. Men ikke så sjældent blev beslutningerne ændret, når de senere blev forelagt den samlede bestyrelse.

Det centrale Uddannelsesråd

Af andre hvern, jeg blev udpeget til, var der pladsen i Det centrale Uddannelsesråd. Her var embedsmænd fra ministerierne og organisationer af forskellige slags repræsenteret. Det var en stor forsamling at holde styr på, og der var da også lidt skiftende formænd. En af dem, jeg husker særligt godt, var Erik Ib Schmidt, den forhenværende departementschef, som satte navn under U 90. Han var en oplevelse af et bekendtskab. Sjældent har jeg mødt en lignende kontant, fast og sikker mødeleder. Jeg husker, da han skulle udpeges. Da var U 90 undervejs, men var endnu ikke udgivet. Da blev vi kaldt til et møde ude på Marienborg med undervisningsminister Ritt Bjerregaard som mødeleder. Vi fik frokost derude, og det var meget festligt. Der skulle siges farvel til departementschef Jørgensen fra Statistisk Departement, som ikke mere havde den fornødne tid til at være formand. Så sagde Ritt Bjerregaard følgende: "Jeg har talt med Erik Ib Schmidt, som har sagt ja til at være mødeleder, og det glæder jeg mig meget til." Så bad Erik Ib Schmidt om ro og sagde, at han havde været med

Svend Christensen. Foto fra 1980 udlånt af Kolding Folkeblad.

til at lave PP1 og PP2 og andre betænkninger. Han kunne også godt tænke sig at være med til at udarbejde U 90, men havde stillet som en betingelse over for ministeren, at direktoratet og departementet skulle stå til hans rådighed og desuden, at han skulle have et velfungerende sekretariat. Det var helt interessant at se deltagernes minespil. Men Erik Ib Schmidt havde det princip, at forsnak ikke er bagsnak, så der var ikke noget at tage fejl af. Han kunne nu komme til at fungere.

Et par eksempler på hans effektivitet. Direktør Baunsbak-Jensen fra Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne sad også i dette udvalg. Han havde skrevet så meget om indoktrinering. Det havde vi selvfølgelig også på dagsordenen i Det centrale Uddannelsesråd. Men punktet var sat så sent på dagsordenen, at Baunsbak-Jensen skulle gå fem minutter senere. Så sagde Erik Ib Schmidt: "Det kan du sagtens nå, for indoktrinering er ikke noget særligt. Al undervisning er for så vidt indoktrinering, så du kan godt gå nu." Det var hans korte og klare bemærkning, og så var der ikke mere at diskutere.

Så var der en meget talende repræsentant fra Socialforskningsinstituttet. Han havde altid en hel remse, når der var noget, han skulle have svar på. Han bad om ordet og sagde, at han ikke havde fået svar på de og de spørgsmål. Han svarede Erik Ib Schmidt: "Nej, det fik du ikke, men jeg har noteret mig det, og så tror jeg, vi går over til næste punkt." Det er ikke alle, der holder af en sådan mødeleder, men det passede mig udmærket.

U 90 blev færdig og var faktisk hans værk. Den blev ikke så populær her i landet, men der måtte da trykkes ekstra oplag på engelsk til udlandet, hvor den var meget efterspurgt. Der er ikke ret mange, der nu henviser til U 90. Den indeholder ellers megen god læsning, hvis man skal tænke på moderne uddannelse. Erik Ib Schmidt gjorde dette stykke arbejde effektivt og var parat til andre opgaver.

Som formand for Kulturudvalget under Amtsrådsforeningen bliver man ofte inviteret til at deltage i diskussioner, møder, m.v. med andre organisationer som arbejdsgiverforeninger, handelsskoleforeninger og de tekniske skolars forstanderforening. Da amtsborgmesteren, der var formand, havde meget lidt tid, blev det ofte pålagt mig at repræsentere Amtsrådsforeningen ved møder i Jylland eller på Fyn. Min opgave var så at formulere, hvordan Amtsrådsforeningens synspunkter var, ikke mine egne. Vi havde et venligt sekretariat, der i samråd med chefen i afdelingen arbejdede lidt med de foredrag, jeg skulle holde. Så skete det jo, at jeg blev kritiseret for nogle standpunkter, som var Amtsrådsforeningens, men ikke mine. Så sagde jeg, at foredraget var lavet inde i sekretariatet. Det grinede man af. Men det var i virkeligheden nødvendigt, for man kunne ikke stå der med sine egne synspunkter og samtidig repræsentere en så stor organisation som Amtsrådsforeningen.

Udvalg vedrørende ungdomsarbejdsløshed

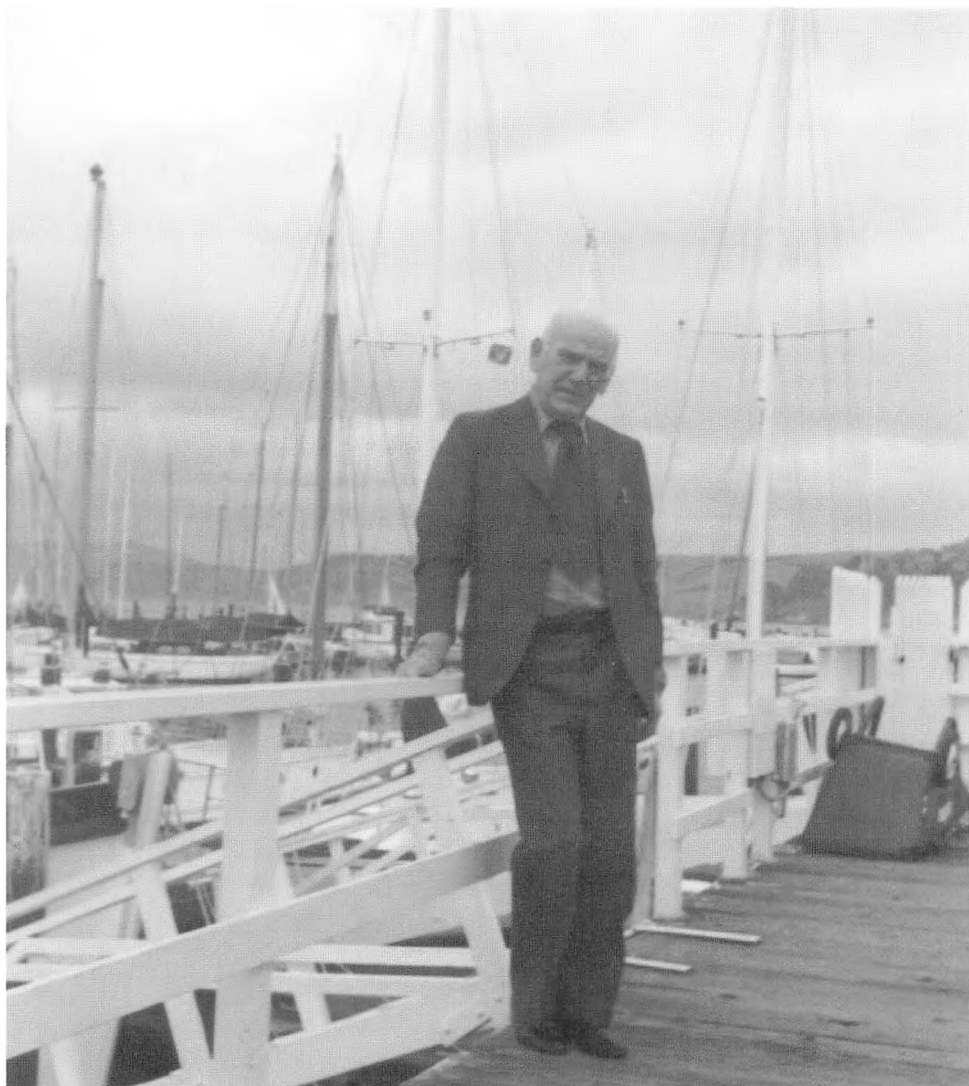
I 1977 besluttede undervisningsminister Ritt Bjerregaard, at vi skulle have fat i de unge, som ikke var kommet i uddannelse og heller ikke var i arbejde. Deres tal var jo voksende. Så startede man såkaldte kombinerede undervisnings- og produktionsprogrammer, som senere blev til produktionshøjskoler. Hun anmodede mig i 1977 om at blive formand for udvalget, der forestod dem. Året efter var der et stort møde på LOs højskole i Helsingør, hvor jeg skulle aflægge beretning. Den kunne hurtigt aflægges, for det var vanskeligt for os at få kommunerne gjort interesseret i at iværksætte sådanne produktionshøjskoler. I virkeligheden var der kun blevet oprettet to skoler af slagsen. Senere gik det heldigvis hurtigere. Ved Kommunernes Landsforenings årsmøde havde jeg lejlighed til at tale med borgmestre og kommunaldirektører og forklare dem, at her lå der nogle millioner inde i Undervisningsministeriet og ventede på at blive brugt til gavn for deres unge. Fik de lyst, kunne vi sende vor konsulent ud og vejlede dem. Det gav efterhånden lidt resultater. Jeg gjorde selvfølgelig det samme, når Amtsrådsforeningen havde generalforsamling. Her kontaktede jeg amtsborgmestrene og deres amtskommunaldirektører, og på den måde kom det til at gå helt godt.

Efter et par års forløb arbejdede også andre udvalg med bekæmpelse af ungdomsarbejdsløshed. De blev sammensluttet i et fælles udvalg ved navn Det rådgivende udvalg vedrørende Ungdomsarbejdsløshed. Her blev jeg anmodet om at være formand. Det var et lidt vanskeligt udvalg at holde styr på, men vi fandt efterhånden frem til et godt samarbejde. Der var repræsentanter for Dansk Arbejdsgiverforening, LO, Socialministeriet, Arbejdsministeriet, Undervisningsministeriet, Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening. Da nogle af de sager, vi behandlede, skulle gå hurtigt, nedsatte vi et ad hoc-udvalg til f. eks. at behandle sager vedrørende en ny produktionshøjskole. Når hele flokken skulle samles, skulle der være flere sager på dagsordenen. I ad hoc-udvalget var arbejdsgiverforeningen og LO og Kommunernes Landsforening repræsenteret sammen med Indenrigsministeriet, Amtsrådsforeningen og Arbejdsministeriet.

I årenes løb blev der oprettet mange produktionshøjskoler. Vi har passeret de 50 skoler og 1600 elevpladser. Og resultaterne har været gode. Fra nogle af dem er op mod 50 % blevet sluset ud enten i et læreforhold eller i arbejde. Jeg har på fornemmelsen, at skolerne kører godt, og at lærerne og ledelsen arbejder af virkelig interesse for sagen.

Unge mennesker, der er faldet igennem nettet og er i en håbløs situation, er lige glade med, om det er søndag eller mandag. Men kommer de ind på sådan en skole, møder de lærere, der interesserer sig for dem og diskuterer undervisning og hverdag med dem. De lærer at møde til tiden og bliver respekteret, og det er af stor værdi.

Når det lykkedes så godt, var det også takket være et velfungerende sekretariat. Det var kontorchef i Undervisningsministeriet, Lillian Bo, der havde ansvaret for det. Hun var meget dygtig, og sammen med andre i ministeriet har hun gjort et godt stykke arbejde. Tidligere var det Bo Kims, men han tog en anden opgave op. I sekretariatet var de to unge sekretærer, Lars Engberg og Erik Skovgård, også levende interesseret i arbejdet. Jeg mente, det nu var rigtigt også at sige det arbejde fra, da jeg havde forladt Amtsrådet og flere andre organer. Så jeg bad om at blive fritaget pr. 1. december 1984.

Svend Christensen på Kolding Lystbådehavn.

Svend Christensen fortæller i sine erindringer
om en familie, der holdt sammen,
om skoletiden på Ålykkeskolen,
om et arbejdsliv som arbejder,
chauffør og kedelpasser, om boligforeningernes indsats
for at bedre boligforholdene, om det politiske arbejdes
resultater og skuffelser og meget mere.

Kolding
Kommune